

Erasmus+

SAAIC

Vnímanie stáží v zahraničí žiakmi stredných odborných škôl

Národná správa za Slovenskú republiku

Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu je dobrovoľným združením fyzických a právnických osôb, ktorej cieľom je podporovať a koordinovať programy medzinárodnej spolupráce slovenských vysokých škôl a iných inštitúcií, najmä s krajinami Európskeho spoločenstva, v rámci vzdelávacích a iných programov.

Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu pôsobí pod Slovenskou akademickou asociáciou pre medzinárodnú spoluprácu a podporuje a vykonáva program na národnej úrovni a pôsobí ako spojivo medzi Európskou komisiou a účastníckymi organizáciami na miestnej, regionálnej a národnej úrovni.

Vnímanie stáží v zahraničí žiakmi stredných odborných škôl **Národná správa za Slovenskú republiku**

1. vydanie

© Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu - Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu

Bratislava, 2019

Grafika: Mgr. art. Ivana Radimáková

ISBN: 978-80-89517-38-1 (tlačená verzia)

ISBN: 978-80-89517-39-8 (elektronická verzia)

Erasmus+

Text neprešiel odbornou jazykovou korektúrou. Publikácia je dostupná v elektronickej forme na webovej stránke: www.erasmusplus.sk.

Publikácia bola podporená z programu Európskej únie Erasmus+. Reprezentuje výlučne názor autorov a Európska komisia ani Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR nezodpovedajú za akékoľvek použitie informácií obsiahnutých v tejto publikácii.

OBSAH

ÚVOD.....	4
I. VŠEOBECNÉ INFORMÁCIE	7
VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SEKUNDÁRNEHO VZDELÁVACIEHO SYSTÉMU NA SLOVENSKU	8
IMPLEMENTÁCIA PROGRAMU ERASMUS+ NA SLOVENSKU – Kľúčová AKCIA 1	10
II. METODOLÓGIA A VZORKA RESPONDENTOV	12
III. MOBILITNÁ SKÚSENOŠŤ	17
Kľúčové charakteristiky respondentov	18
Celkové hodnotenie stáží	19
Motivácia zúčastniť sa vzdelávacej mobility	22
Organizácia stáže v zahraničí	23
Mentori a sprevádzajúce osoby – podpora žiakov počas stáže v zahraničí.....	28
Udržateľnosť kontaktov	30
IV. ROZVOJ KOMPETENCIÍ	31
Rozvoj odborných vedomostí a praktických odborných zručností.....	32
Rozvoj mäkkých zručností	44
Rozvoj interkultúrnych kompetencií.....	47
Rozvoj zručností v cudzom jazyku	50
V. ĎALŠIE ŠTÚDIUM A KARIÉRNE SMEROVANIE	56
Respondenti s ukončeným stredoškolským vzdelaním.....	58
Študenti vysokej školy.....	58
Respondenti mimo formálneho vzdelávania	65
Samostatne zárobkové osoby	71
Respondenti bez práce	72
Preferencie pri hľadani práce	72
Migrácia v rámci Slovenska a do zahraničia.....	74
VI. SÚHRN	76
VII. ODPORÚČANIA	83
PRÍLOHY	87
Zoznam skratiek	88
Referenčné materiály.....	88

ÚVOD

Erasmus+ je program Európskej únie, ktorý podporuje aktivity v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu počas programového obdobia v rokoch 2014 - 2020. V oblasti vzdelávania a odbornej prípravy podporuje okrem iného mobilitu do zahraničia pre široké spektrum cieľových skupín: od žiakov, študentov a dospelých učiacich sa až po učiteľov, riadiacich pracovníkov a odborných zamestnancov vzdelávacích organizácií. Program Erasmus+ si kladie za cieľ prispievať k cieľom stanoveným v strategickom rámci pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave ET2020¹ a v stratégii Európa 2020².

Cieľom vzdelávacích mobilití³ učiacich sa, t. j. žiakov alebo čerstvých absolventov stredných odborných škôl, ktoré sú predmetom predloženej štúdie, je zvyšovanie zručností a vedomostí. Inými slovami, mobility prispievajú k zvyšovaniu kvalifikácií účastníkov mobilit a k ich lepšej adaptácii na aktuálne potreby a požiadavky trhu práce. Nemenej dôležitými oblasťami, ktoré sú vyžadované nielen trhom práce, je zvyšovanie jazykových kompetencií a rozvoj tzv. mäkkých zručností (soft skills), akými sú samostatnosť, tímová spolupráca či zodpovednosť.

Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu pôsobí pod Slovenskou akademickou asociáciou pre medzinárodnú spoluprácu (SAAIC) a podporuje a vykonáva program na národnej úrovni a pôsobí ako spojivo medzi Európskou komisiou a účastníckymi organizáciami na miestnej, regionálnej a národnej úrovni. Okrem riadenia programu na národnej úrovni je jej ambíciou monitorovať a vyhodnocovať dopady podpory poskytovanej prostredníctvom programu za účelom zefektívnenia a skvalitnenia prínosu programu. SAAIC sa v roku 2018 zapojila do medzinárodného projektu, ktorý je koordinovaný národnou agentúrou v Poľsku. Výstupom projektu bude medzinárodná štúdia mapujúca ďalšie štúdium a kariérne smerovanie účastníkov stáží v zahraničí, t. j. žiakov alebo čerstvých absolventov stredných odborných škôl. V tomto projekte sú zapojené národné agentúry z Belgicka (flámska časť), Českej republiky, Írska, Lotyšska, Luxemburska, Poľska, Rakúska, Severného Macedónska, Slovenskej republiky a Spojeného kráľovstva.

Ako vnímajú prínos stáže v zahraničí samotní bývalí účastníci? Kam bývalí účastníci stáží najčastejšie odchádzajú po ukončení strednej odbornej školy? Majú stáže v zahraničí vplyv na ich ďalšie štúdium a kariérne smerovanie? Toto sú základné otázky, na ktoré je predložená štúdia zameraná. Odpovede sme zisťovali priamo

1 <https://www.minedu.sk/data/att/12095.pdf>

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=celex%3A32013R1288>

3 Vzdelávacia mobilita je charakterizovaná v Sprievodcovi programom Erasmus+ ako: Fyzický presun do inej krajiny ako je krajina pobytu s cieľom študovať, absolvovať odbornú prípravu alebo neformálne vzdelávanie alebo informálne učenie sa. Môže mať formu stáže v podniku, učňovskej prípravy, výmeny mládeže, dobrovoľníckej práce, výučby alebo účasti na aktivite profesijného rozvoja a môže zahŕňať prípravné aktivity, napr. odbornú prípravu v jazyku hostiteľskej krajiny, ako aj vysielajúce, hostiteľské a nadväzujúce aktivity.

od bývalých účastníkov stáží prostredníctvom online dotazníkového prieskumu, ktorý bol doplnený riadenými fokusovými skupinami a osobnými rozhovormi. Táto štúdia je určená nielen tým, ktorí aktívne participujú na implementácii programu Erasmus+, ale poskytuje významné informácie aj pre subjekty formujúce potreby trhu práce, najmä zamestnávateľov či personálne agentúry, ktorí hľadajú kvalifikovanú pracovnú silu. Štúdia im predstaví nielen špecifiká tohto programu, ale aj pridanú hodnotu, ktorá z neho plynie, vzhľadom na ich aktuálne potreby.

I. VŠEOBECNÉ INFORMÁCIE

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SEKUNDÁRNEHO
VZDELÁVACIEHO SYSTÉMU NA SLOVENSKU

IMPLEMENTÁCIA PROGRAMU ERASMUS+ NA SLOVENSKU –
Kľúčová akcia 1

Vzhľadom na to, že predkladaná štúdia je súčasťou medzinárodnej štúdie, v tejto kapitole sa venujeme aj vzdelávaciemu systému na Slovensku so zreteľom na odborné vzdelávanie a prípravu a implementácii programu Erasmus+ na Slovensku - konkrétne mobilityných projektov podaných v rámci Kľúčovej akcie 1 – Vzdelávacia mobilita jednotlivcov v sektore odborného vzdelávania a prípravy.

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SEKUNDÁRNEHO VZDELÁVACIEHO SYSTÉMU NA SLOVENSKU

Z hľadiska typológie slovenský systém predstavuje jednoštruktúrový model s atypickým odlivom žiakov v priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania (t. j. druhého stupňa základnej školy - ISCED 2) na iné typy škôl, avšak prevažná väčšina žiakov absolvuje primárne vzdelávanie (ISCED 1) a nižšie sekundárne vzdelávanie (ISCED 2) v základných školách. Vyššie sekundárne a post-sekundárne neterciárne vzdelávanie je zabezpečované strednými školami.

Stredné školy podľa školského zákona rozdeľujeme na gymnáziá, stredné odborné školy, konzervatóriá a stredné športové školy⁴.

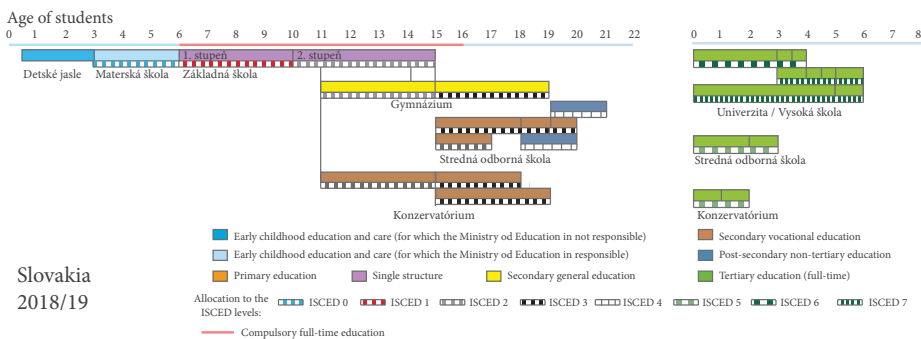
Odborné vzdelávanie a prípravu poskytujú v rámci sekundárneho vzdelávania stredné odborné školy a konzervatóriá.

Stredná odborná škola je vnútorne diferencovaná stredná škola, ktorá poskytuje žiakom odborné vzdelávanie a prípravu vo vzdelávacom programe príslušného odboru vzdelávania zameranom predovšetkým na výkon povolania, skupiny povolání a odborných činností. Poskytuje žiakom odborné vzdelávanie a prípravu v členení na teoretické vyučovanie a praktické vyučovanie. Po úspešnom absolvovaní príslušného vzdelávacieho programu študijného odboru alebo po úspešnom absolvovaní príslušného vzdelávacieho programu učebného odboru poskytuje úroveň vzdelania ISCED 252, 253, 352, 353, 354. Zriaďovateľmi stredných odborných škôl sú: 77,83 % štát, 18,24 % súkromné osoby a 3,93 % cirkev. Konzervatórium poskytuje komplexné umelecké a umelecko-pedagogické vzdelanie, pripravuje žiakov na profesionálne umelecké uplatnenie a na vyučovanie umeleckých a odborných predmetov vo vzdelávacích programoch umeleckého zamerania (*Zdroj: Eurydice 2018/2019, Všeobecná charakteristika vzdelávacieho systému na Slovensku*).

4 Od 1. septembra 2019 pribudne na základe zákona nový typ strednej školy: stredná športová škola. Existujúce športové gymnáziá sa k tomuto dátumu premenujú na stredné športové školy.

Počty žiakov stredných odborných škôl klesajú a klesá najmä záujem o odbory ISCED 353 - rôzne profesie končiace štúdium výučným listom. V praxi sa tak prejavuje nedostatok niektorých profesií. Náklady na štúdium jedného žiaka v strednej odbornej škole sa pohybujú od 2 100 – 3 700 EUR (gymnaziálne štúdium 1 500 EUR), napriek tomu nemajú absolventi požadovanú úroveň profesijných zručností. Je to spôsobené rýchlym vývojom techniky a technológií, ktorými školy nie sú v aktuálnom čase vybavené. V snahe zlepšiť stav v príprave odborníkov sa začal v Slovenskej republike realizovať systém duálnej prípravy v spolupráci so zamestnávateľmi. Od školského roku 2015/2016 majú žiaci stredných odborných škôl na Slovensku možnosť vzdelávať sa v systéme duálneho vzdelávania, s cieľom zvýšenia ich uplatniteľnosti na trhu práce.

Z údajov Centra pre vedecko-technické informácie Slovenskej republiky vyplýva, že v školskom roku 2018/2019 študovalo na stredných školách v Slovenskej republike 206 195 žiakov: z toho 35,3 % na gymnáziách, 1,5 % na konzervatóriách, 60,7 % v stredných odborných školách a 2,5 % v rôznych typoch škôl s programom pre žiakov so ŠVVP. Aktuálne výsledky nezamestnanosti absolventov stredných škôl ukazujú najnižšiu nezamestnanosť u absolventov gymnázií ISCED 344 - 3,1 %, absolventi odborov ISCED 252 a 253 vykazujú nezamestnanosť v priemere 11 %, ISCED 353 v priemere 10,2 %, ISCED 354 v priemere 12,3 % a ISCED 454 v priemere 5,9 %.⁵

Školský vzdelávací systém na Slovensku

Zdroj: Eurydice 2018/2019

5 Viac informácií o školskom vzdelávacom systéme na Slovensku nájdete na webovej stránke Eurydice: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovakia_sk

IMPLEMENTÁCIA PROGRAMU ERASMUS+ NA SLOVENSKU – KĽÚČOVÁ AKCIA 1

Do **mobilitných projektov v sektore odborného vzdelávania a prípravy (OVP)** v rámci **Kľúčovej akcie 1 – Vzdelávacia mobilita jednotlivcov** sa môžu zapájať stredné odborné školy, prípadne iné inštitúcie aktívne v OVP. Tieto projekty sú na Slovensku jedinečnou príležitosťou na vyslanie učiacich sa (žiakov alebo čerstvých absolventov) a zamestnancov na stáž alebo odbornú prípravu do zahraničia, kde získavajú cenné skúsenosti nielen na odbornej úrovni, ale aj jazykovej a osobnostnej. Na Slovensku je tento typ mobilitných projektov veľmi populárny a každoročne dopyt prevyšuje ponuku.

Výzva	Počet podaných projektov	Počet schválených projektov	Úspešnosť %	Pridelený grant celkovo €*
2014	139	85	61,2%	4 420 050
2015	148	94	63,5%	4 193 493
2016	188	86	45,7%	4 319 857
2017	185	110	59,5%	4 240 327
2018	200	102	51,0%	5 978 734

* Pridelený grant uvádzame z dôvodu, že nie všetky projekty sú uzatvorené. Čerpanie v tomto type projektov je v každej výzve viac ako 98 %.

Prehľad podaných a schválených projektov v SR 2014 - 2018

Zdroj: SAAIC – Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu

Predmetom tejto štúdie sú **žiaci alebo čerství absolventi**, ktorí môžu absolvovať vzdelávaciu mobilitu (stáž) v **podniku** alebo v **škole** (s praktickým vyučovaním v podniku alebo v inej relevantnej organizácii). Čerství absolventi ju musia zrealizovať v priebehu jedného roka od ukončenia štúdia. Mobility rozdeľujeme na krátkodobé s trvaním od 2 týždňov do necelých 3 mesiacov a dlhodobé s trvaním od 3 mesiacov do 12 mesiacov. V rokoch 2014 – 2018 absolvovalo tieto mobility viac ako 9 700 účastníkov⁶. Iba 60 z nich absolvovali dlhodobé mobility s trvaním nad 90 dní. Krátkodobé mobility, najčastejšie trvajúce do 20 dní, sú preferované nielen školami, ale aj rodičmi žiakov stredných škôl.

Výzva	Počet účastníkov	Z toho dievčat	Z toho chlapcov	Nešpecifikovaní
2014	1 841	927	914	0
2015	1 805	888	917	0
2016	1 839	853	986	0
2017	2 143	1 011	1 132	0
2018*	2 086	1 006	1 078	2
spolu	9 714	4 685	5 027	2

* údaje za rok 2018 nie sú celkové, pretože ešte nie sú všetky mobilitné projekty uzatvorené

Počet realizovaných vzdelávacích mobilit učiacimi sa v rokoch 2014 - 2018

Zdroj: SAAIC – Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu

Trvanie mobility do (v dňoch)	Počet účastníkov
20	6410
40	3152
60	62
90	64
viac ako 90	26
spolu	9 714

Prehľad trvania mobility v rokoch 2014 - 2018

Zdroj: SAAIC – Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu

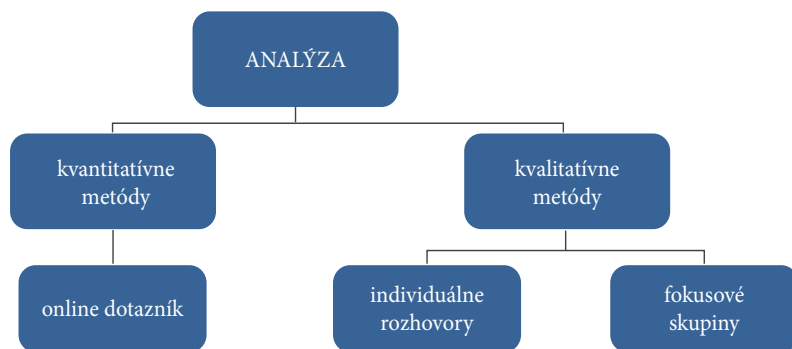
II. METODOLÓGIA A VZORKA RESPONDENTOV

Ako bolo uvedené vyššie, táto štúdia je zameraná na zmapovanie dopadu mobilityných projektov na účastníkov vzdelávacích mobility, ktoré boli realizované v rámci programu Erasmus+ v rokoch 2014 – 2018. Jej ambíciou je nielen zistiť z rôznych aspektov názory bývalých účastníkov na stáž, ale aj v akej životnej situácii sa v čase realizácie prieskumu nachádzajú – či sú alebo nie sú stále žiakmi stredných škôl, ktoré ich na stáž vyslali, kam po ukončení stredoškolského vzdelávania odchádzajú.

Cieľom štúdie je tak vyhodnotiť prínos stáží v zahraničí pre odborný a osobnostný rast týchto účastníkov, ako aj dopad stáží na ich uplatnenie na trhu práce. Cieľom je nájsť odpovede na nasledujúce kľúčové otázky:

- *Ovplyvňujú stáže v zahraničí osobnostný rozvoj a budúce kariérne smerovanie účastníkov?*
- *Ktoré kompetencie a zručnosti si účastníci osvojili počas stáže v zahraničí?*
- *Boli získané kompetencie a skúsenosti užitočné pre profesionálny rozvoj účastníkov?*

Prieskum bol realizovaný od októbra 2018 do apríla 2019. Čo sa týka formy zberu dát, boli použité kvantitatívne a kvalitatívne metódy. Základným výskumným nástrojom bol **online dotazník**, ktorý bol pre lepšie uchopenie a vysvetlenie témy doplnený **kvalitatívnymi metódami**, konkrétne individuálnymi rozhovormi a fokusovými skupinami s cieľovou skupinou.

Online dotazník bol zaslaný na emailové adresy **5 394 účastníkom**⁷, ktorí boli na stážach v zahraničí v rokoch 2014 – 2018 v rámci Kľúčovej akcie 1 programu

⁷ Online dotazník bol zaslaný len tým účastníkom stáží, ktorí vo svojej správe z mobility dali súhlas s kontaktovaním.

Erasmus+ v sektore odborného vzdelávania a prípravy. S cieľom dosiahnuť vyššie zapojenie účastníkov stáží do prieskumu bol odkaz na online dotazník zaslaný tiež školám (koordinátorom projektov), ktoré boli v sledovanom období zapojené do mobilityných projektov v rámci uvedeného sektoru. Niektoré školy distribuovali tento odkaz⁸ bývalým absolventom, zverejnili informáciu na webových stránkach škôl a na sociálnych sieťach. Na dotazníkový prieskum, ktorý prebiehal od októbra do decembra 2018, celkovo reagovalo 645 anonymných respondentov, pričom 53 z nich odpovedalo, že nechce na položené otázky odpovedať alebo neboli na stáži. Z 592 kompletne vyplnených dotazníkov sme museli dva vybrať, nakoľko z odpovedí bolo zrejmé, že ich vyplnili učitelia. Títo účastníci však neboli predmetom štúdie. Pre potreby štúdie tak bolo relevantných **590 odpovedí respondentov**. Toto číslo predstavuje **návratnosť 10,9 %** zo všetkých 5 394 oslovených respondentov.

Online dotazník obsahoval prevažne zatvorené otázky, kde si respondenti vybrali buď jednu možnosť alebo viacero možností. Mnohé zatvorené otázky – najmä týkajúce sa rozvoja kompetencií, prínosu stáží a ďalšieho kariérneho smerovania - boli formulované pomocou výrokov. Respondenti vyjadrili mieru súhlasu s výrokom výberom jednej z 5 možností (súhlasím: vôbec, veľmi málo, do istej miery, veľmi, úplne). V prípade, že sa k danému výroku nevedeli vyjadriť, označili možnosť nevzťahuje sa. Pri popise výsledkov sme použili zjednodušený model - odpovede *veľmi* a úplne sú v štúdiu označené za pozitívne, odpovede *vôbec* a *veľmi málo* vyjadrujú nízku mieru súhlasu a odpovede *do istej miery* vyjadrujú čiastočný súhlas respondentov s daným výrokom. Súčasťou online dotazníka boli aj otvorené otázky, kde vyjadrovali respondenti názory svojimi slovami. Tieto sme následne, spolu s názormi, ktoré odzneli počas fokusových skupín a individuálnych rozhovorov, použili vo forme anonymizovaných citátov. V mnohých prípadoch sme ich skrátili a upravili, najmä gramaticky. To znamená, že majú iba indikatívny charakter so zachovaným významom.

Ako bolo uvedené vyššie, analýza pozostávala aj z **kvalitatívnych metód**, ktoré mali dve formy – individuálne rozhovory a fokusové skupiny. Respondentmi **individuálnych rozhovorov** boli absolventi stredných škôl, ktorí sa zúčastnili na stážach v zahraničí a ktorí vyplnili online dotazník. Celkovo pracovníci národnej agentúry realizovali 10 individuálnych rozhovorov s účastníkmi stáží zo všetkých ôsmich regiónov Slovenska. Tieto semi-štruktúrované rozhovory, ktoré boli štandardizované poľskou národnou agentúrou, sa konali buď v priestoroch národnej agentúry, v bydlisku respondentov alebo prostredníctvom telefonického rozhovoru. Všetci títo respondenti uviedli v online dotazníku svoje osobné údaje a vy-

8 Na webový odkaz, ktorý bol zaslaný školám, celkovo reagovalo 115 respondentov, ale len 70 z nich dotazník kompletne vyplnili, a tak mohli byť ich odpovede zahrnuté do celkového počtu 645 anonymných respondentov.

jadrili súhlas s kontaktovaním za účelom získania bližších informácií o dopade stáží na ich ďalšie kariérne smerovanie. Náhodná vzorka rešpektovala pohlavie respondentov, študijný odbor, región, krajinu a miesto konania stáže. Individuálnych rozhovorov sa zúčastnilo 6 žien a 4 muži zo všetkých krajov Slovenska. 4 respondenti boli absolventi stredných odborných škôl, 3 stredných zdravotníckych škôl, 2 boli absolventi obchodných akadémií a 1 respondent ukončil strednú priemyselnú školu. Čo sa týka študijných (učebných) odborov, dvaja respondenti boli absolventi odboru obchodná akadémia a kozmetik/vizážista, ďalej išlo o odbory elektrotechnika, informačné a komunikačné technológie, farmaceutický laborant, masér, zdravotnícky asistent a operátor dutého a lisovaného skla.

V rámci štúdie sa uskutočnili dve **fokusové skupiny** s účastníkmi, ktorí stále študujú na strednej škole, v rámci ktorej sa zúčastnili zahraničnej stáže. Semištruktúrované fokusové skupiny, ktoré boli taktiež štandardizované poľskou národnou agentúrou, boli realizované externým facilitátorom v inštitúciách s bohatými skúsenosťami s realizáciou mobilityných projektov programu Erasmus+. Celkovo sa týchto stretnutí zúčastnilo 21 žiakov (16 mužov a 5 žien) z rôznych typov škôl – 3 stredné priemyselné školy, 2 obchodné akadémie a 1 stredná odborná škola. Čo sa týka študijných odborov, päť respondentov bolo z odboru elektrotechnika a obchodná akadémia a traja respondenti z odboru strojárstvo a mechatronika. Ďalej boli respondenti z odborov počítačové a sieťové technológie, hotelová akadémia, operátor tlače, informačné a komunikačné technológie a technické lýceum.

Popis kvantitatívnej vzorky (Poznámka: celkový počet za jednotlivé kategórie je vyšší, nakoľko niektorí respondenti spadajú do viacerých kategórií)

		Celkový počet respondentov	Oprávnení respondenti pre potreby štúdie
Respondenti	Celkovo	645	590
	Žiaci stredných škôl		301
	Absolventi stredných škôl		289
	Študenti vysokých škôl		178
	Absolventi vysokých škôl		15
	Zamestnaní*		168
	Nezamestnaní		8
	Iný status		5

* zamestnaní vrátane študentov vysokých škôl

OBMEDZENIA ŠTÚDIE

Oslovenie bývalých účastníkov stáží hralo kľúčovú rolu v kvantitatívnej časti štúdie. Práve tento fakt sa ukázal ako najväčšie obmedzenie štúdie, nakoľko kvôli ochrane osobných údajov boli hlavným zdrojom získania emailových adries správy účastníkov vzdelávacích mobilit, ktoré účastníci vyplňajú ihneď po návrate zo stáže. V mnohých prípadoch však boli emailové adresy neplatné alebo zrušené. Ako ďalšie obmedzenie môžeme považovať aj to, že online dotazník bol zaslaný iba tým bývalým účastníkom stáží, ktorí vo svojej správe z mobility súhlasili s dodatočným kontaktovaním zo strany Európskej komisie alebo národných agentúr. Celkovo môžeme konštatovať, že každý tretí účastník vzdelávacej mobility nesúhlasil s dodatočným kontaktovaním, čím bol počet oslovených respondentov obmedzený.

Napriek tomu, že SAAIC - Národná agentúra programu Erasmus+ podnikla aj iné kroky pri oslovovaní cieľovej skupiny, napr. zverejnením oznamu o realizovaní prieskumu na webovej stránke NA, sociálnych sieťach, ďalšími komunikačnými kanálmi, ale aj priamym oslovením koordinátorov projektov, návratnosť dotazníka bola nižšia.

Ako bolo uvedené v časti týkajúcej sa metodológie, štúdia zhromažďuje názory bývalých účastníkov stáží z ich subjektívneho uhla pohľadu na základe hodnotenia výrokov. Vzhľadom na to, že štúdia reflektuje názory cca 8 % bývalých účastníkov stáží (pozri tabuľku „Počet realizovaných vzdelávacích mobilit učiacimi sa 2014 – 2018“), ich vyjadrenia majú deklaratívny charakter. Na záver je potrebné uviesť, že rodové hľadisko nebolo predmetom skúmania; v štúdiu je tento aspekt zaznamenaný len okrajovo, najmä v základných štatistikách.

III. MOBILITNÁ SKÚSENOŠŤ

KLÚČOVÉ CHARAKTERISTIKY RESPONDENTOV

CELKOVÉ HODNOTENIE STÁŽÍ

MOTIVÁCIA ZÚČASTNIŤ SA VZDELÁVACEJ MOBILITY

ORGANIZÁCIA STÁŽE V ZAHRANIČÍ

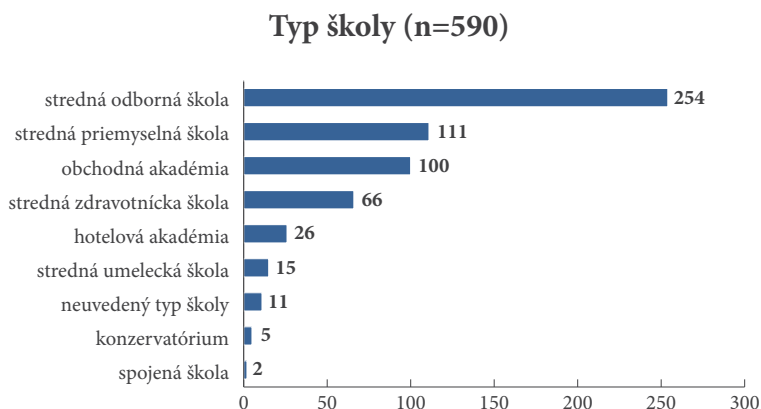
MENTORI A SPREVÁDZAJÚCE OSOBY – PODPORA ŽIAKOV POČAS
STÁŽE V ZAHRANIČÍ

UDRŽATEENOSŤ KONTAKTOV

V tejto kapitole sa venujeme mobility skúsenosti bývalých účastníkov stáží v zahraničí. Bližšie sa pozrieme na hlavné aspekty stáží – celkové hodnotenie, motiváciu, organizáciu mobility, úlohu mentorov a spravádzajúcich osôb a udržateľnosť kontaktov.

KLÚČOVÉ CHARAKTERISTIKY RESPONDENTOV

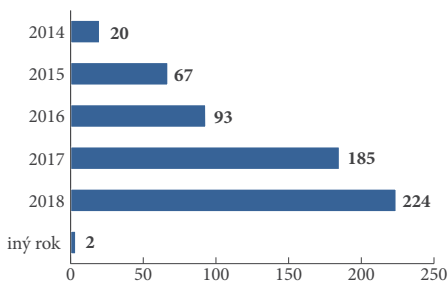
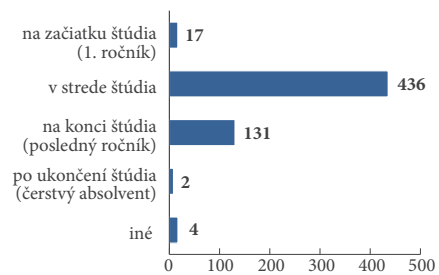
Najviac respondentov boli žiaci, ktorí v čase stáže navštevovali stredné odborné školy (43,1 %), stredné priemyselné školy (18,8 %) a obchodné akadémie (16,9 %). Z ostatných typov škôl boli zastúpení žiaci stredných zdravotníckych škôl (11,2 %), hotelových akadémii (4,4 %), stredných umeleckých škôl (2,5 %), konzervatórií (0,8 %) a spojených škôl (0,3 %). 11 respondentov, čo predstavuje 2 %, neuviedlo, aký typ školy navštevuje, resp. nesprávne odpovedalo na dotazníkovú otázku⁹. Čo sa týka regionálneho rozloženia, respondenti najčastejšie pochádzali z Prešovského kraja (23,2 %), Banskobystrického kraja (14,6 %) a Nitrianskeho kraja (13,6 %). Zastúpené však boli aj ostatné kraje, pričom najmenej respondentov bolo z Trenčianskeho kraja (7,5 %).

V dotazníkovom prieskume sme sa pýtali, kedy respondenti absolvovali stáž v zahraničí. Najviac respondentov uviedlo, že sa stáže zúčastnili v roku 2018 (38 %), 2017 (31,4 %) a 2016 (15,8 %). Dvaja respondenti označili, že boli na stáži v rámci predchádzajúceho programu; jeden respondent označil rok 2013 a druhý respondent uviedol, že na stáži bol dvakrát, konkrétne v roku 2013 a 2015. Žiaci

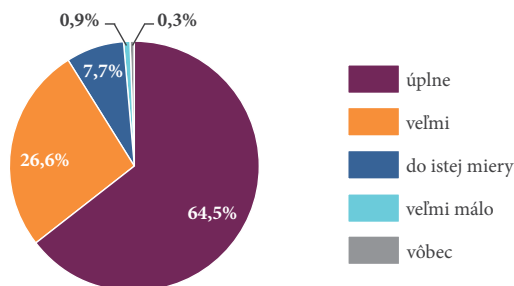
⁹ Dvaja respondenti neuviedli typ školy a 9 respondentov v dotazníku uviedli názov inštitúcie, v ktorej vykonávali stáž.

odborných škôl najčastejšie vycestovali do zahraničia v strede štúdia (73,9 %). Pod stredom štúdia rozumieme akýkoľvek iný ročník ako prvý a posledný. Na konci štúdia (v poslednom ročníku) absolvovalo stáž 22,2 % respondentov a na začiatku štúdia (v prvom ročníku) len 2,9 % respondentov. Najmenej zastúpení boli čerství absolventi, ktorí predstavovali 0,3 % všetkých respondentov. Dotazník vyplnili aj 4 respondenti, ktorí označili možnosť „iné“ – v týchto prípadoch išlo o žiakov pomaturitného štúdia.

Rok konania stáže (n=590)

Obdobie štúdia (n=590)

CELKOVÉ HODNOTENIE STÁŽÍ

Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu môžeme konštatovať, že mobilitná skúsenosť je významnou skúsenosťou v živote žiaka strednej školy. Až 91,1 % respondentov dotazníkového prieskumu si dobre pamätá na obdobie, keď boli na stáži v zahraničí. Výsledky prieskumu tiež ukazujú, že ani ekonomický sektor, v rámci ktorého respondenti absolvovali stáž a ani súčasný vzdelanie alebo profesijný status respondentov nemajú vplyv na to, ako si spomínajú na okolnosti súvisiace s mobilitou v zahraničí.

Dobre si pamätám obdobie, keď som bol/a na stáži v zahraničí (n=586)

Počas rozhovorov dokázali respondenti pomenovať pozitívne a aj negatívne aspekty a popisovať detaily stáží vrátane voľnočasových aktivít. Respondenti sa zhodli, že stáž v zahraničí bola predovšetkým veľmi dobrá životná skúsenosť, poskytla im veľa nových zážitkov, a väčšina respondentov ocenila prínos stáže pre ich osobnostný rozvoj, upevnenie alebo rozvoj odborných zručností, jazykových kompetencií, uvedomenie si kultúrnych odlišností.

„Naučili sme sa tam oveľa viac za 2 týždne ako v našej škole za 2-3 roky.“

„Veľa perfektných zážitkov, ani jeden deň sme sa nenudili, mali sme veľmi dobrý program.“

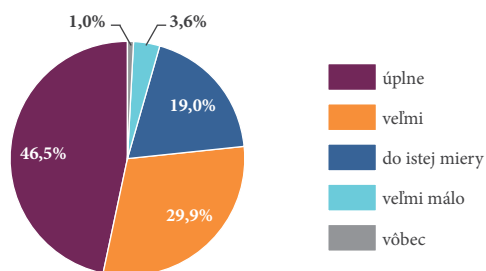
„Boli to veľmi príjemné dva týždne, veľa mi to dalo. Ostala by som tam aj mesiac.“

„Som určite sebavedomejší. Ak by som tam nešiel, ťažšie by sa mi prijímala myšlienka práce v zahraničí. Videl som, že to nie je nič strašidelné.“

Viac ako 76 % respondentov deklarovalo, že po návrate zo stáže sa podelili s ostatnými o vedomosti a skúsenosti, ktoré v zahraničí nadobudli. Z individuálnych rozhovorov a fokusových skupín vyplynulo, že išlo v mnohých prípadoch skôr o neformálne rozhovory s kamarátmi alebo spolužiakmi zo škôl. Niektorí účastníci boli požiadaní prezentovať mobilitnú skúsenosť počas dní otvorených dverí alebo pre spolužiakov z nižších ročníkov, ktorí sa chceli stáže zúčastniť.

„Keď som bol ešte žiak na základnej škole, počul som o stáži na dni otvorených dverí strednej školy. O pár rokov som ja prezentoval na dni otvorených dverí školy, čo mi stáž dala.“

Po návrate zo stáže v zahraničí som sa s ostatnými podelil/a o vedomosti a skúsenosti (n = 585)

Pozitívne hodnotenie stáží bolo reflektované aj v odpovediach respondentov na otázku ohľadne ochoty odporučiť stáž v zahraničí potenciálnym účastníkom. Na stupnici od 0 do 10, 80 % účastníkov dalo hodnotu 9 alebo 10. Naopak, len 6 % respondentov dalo hodnotu 0 – 6 a stáž by neodporučilo iným. Úroveň NPS, t. j. hodnotenie spokojnosti a ochoty odporučiť stáž v zahraničí, bola 74 bodov, t. j. veľmi dobrá úroveň a slúži ako potvrdenie nielen vysokého hodnotenia kvality ukončených stáží, ale je tiež dôkazom, že vzdelávacie mobility majú svoje miesto na stredných odborných školách.

„Význam stáže vidím v tom, že sa človek naučí nové zručnosti, čo sa týka odboru, naučí sa starať sa o seba, je v zahraničí bez rodičov a bez rodiny.“

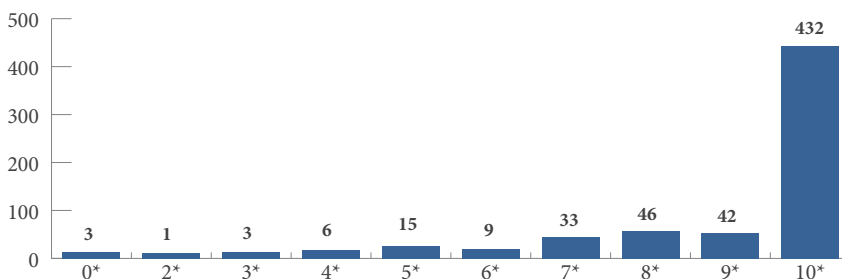
„Človek sa zdokonalí v angličtine, spozná inú kultúru.“

„Určite chodte! Možno vás to nakopne ako mňa do budúceho povolania.“

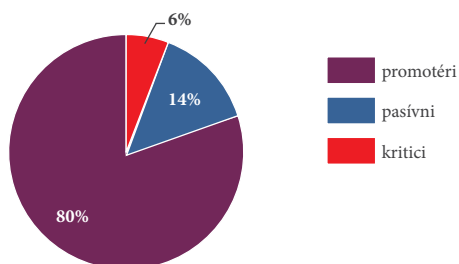
„Stáž v rámci Erasmus+ je výborná, pretože účastník spozná nové veci, veľa sa toho naučí – teoreticky aj prakticky, uvedomí si svoje budúce pracovné preferencie, ľahšie ho prijmu do práce, má viac príležitostí. Stáž je taký mostík do budúcej kariéry.“

„Ostatným odporúčam nebáť sa. Brať stáž nie ako prax, že tam idem robiť, ale skôr ako dobrodružstvo, je dobré spoznať iný systém v inej krajine.“

Úroveň NPS (Net Promoter Score) - hodnotenie spokojnosti a ochoty odporučiť stáž v zahraničí (n = 590)

Percentuálne vyjadrenie odpovedí (n = 590)

MOTIVÁCIA ZÚČASTNIŤ SA VZDELÁVACEJ MOBILITY

Respondentov sme sa pýtali na ich motiváciu zúčastniť sa stáže v zahraničí počas individuálnych rozhovorov a na stretnutiach fokusových skupín. Zisťovali sme, na základe akých podnetov, pohnútok, osobných cieľov sa rozhodli uchádzať o stáž v zahraničí, aj s vedomím, že budú musieť vo výberovom procese preukázať určitú úroveň jazykových kompetencií, odborných zručností, proaktivitu v sebarozvoji. V rozhovoroch respondenti spontánne pomenovali jeden až tri motívy, pre ktoré sa chceli zúčastniť stáže v zahraničí.

Najčastejším motívom bolo spoznávanie novej krajiny – ľudí, histórie, kultúry, prírodných krás, naplnenie ich túžby po cestovaní a nových zážitkoch.

„Pre mňa bola hlavnou motiváciou krajina: buď Švédsko alebo Fínsko, sú to krásne krajiny, ktoré majú peknú prírodu a zaujímavú históriu, mal som v pláne navštíviť ich osobne.“

„Chcel som zistiť, ako to funguje v inej krajine a porovnať to so Slovenskom.“

„Mal som sen ísť do Anglicka, do Londýna, tak som sa prihlásil na stáž.“

„Zážitok, spoznať inú krajinu, iné mesto.“

Asi šestina respondentov (z celkového počtu 31) uviedla ako hlavnú motiváciu získanie certifikátu o absolvovaní odbornej stáže, resp. dokumentu Europass - mobilita, ktorý budú môcť ukázať potenciálnemu zamestnávateľovi. Boli to najmä respondenti, ktorí sa po ukončení SOŠ chceli hneď zamestnať, ako aj respondenti, ktorí už ukončili strednú školu, študujú na vysokej škole a zároveň pracujú popri zamestnaní.

„Nechcem ísť po ukončení strednej odbornej školy na vysokú školu, chcem ísť pracovať, preto bolo pre mňa hlavné získať certifikát, možno mi pomôže pri hľadaní zamestnania ako bonus.“

„Certifikát alebo dokument Europass, to nemá každý.“

Podobne asi šestina opýtaných sa chcela zlepšiť v komunikácii v cudzom jazyku, pričom časť z nich ovládala cudzí jazyk na veľmi dobrej úrovni a prostredníctvom stáže v zahraničí si chceli osvojiť najmä novú odbornú terminológiu. Ďalší respondenti si uvedomovali, že ich úroveň zručností v cudzom jazyku je nízka, a preto sa chceli zamerať najmä na rozvoj jazykových zručností v každodennej komunikácii.

Štyria účastníci uviedli, že ich motiváciou bolo osvojiť si viacero vedomostí a zručností vo svojom odbore, skúsiť pracovať v zahraničí.

„Chcel som si vyskúšať robiť vo firme v zahraničí.“

Túžba po nezávislosti a samostatnosti zaznela počas fokusových skupín a individuálnych rozhovorov viackrát. U niektorých respondentov bola spojená s cestovaním, ako aj s podvedomou túžbou po sebaopoznaní a preverení schopnosti „prežiť“ v neznámom prostredí.

„Moja motivácia - návšteva krajiny a tiež otestovať si svoju samostatnosť, vedieť sa postarať sám o seba.“

Ďalšie motívy účasti na stáži uviedli respondenti jednotlivo: uniknúť zo stereotypu v domovskej krajine, využiť príležitosť, keďže stáž je zadarmo, letieť prvý raz v živote lietadlom.

ORGANIZÁCIA STÁŽE V ZAHRANIČÍ

Mobilitné projekty podané v rámci Kľúčovej akcie 1 – Vzdelávacia mobilita jednotlivcov, medzi ktoré patria aj stáže žiakov stredných odborných škôl, majú jasne definované pravidlá v Sprievodcovi programom Erasmus+. Tieto pravidlá sa týkajú nielen oprávnených nákladov na financovanie projektov, ale aj postavenia a povinností vysielajúcej, hostiteľskej, a ak je to potrebné, aj sprostredkovateľskej organizácie. Z individuálnych rozhovorov a fokusových skupín je zrejmé, že organizačné modely mali významný vplyv na priebeh mobility a na získané vedomosti a kompetencie a hrali kľúčovú rolu pri jej úspešnosti.

Vysielajúca organizácia, t. j. stredná škola, bola zodpovedná za výberový proces žiakov. Počas rozhovorov sa ukázalo, že výber žiakov sa na jednotlivých školách odlišoval - niektoré mali transparentné výberové kritériá, inde sa výber obmedzil na odporúčanie učiteľov a niekde sa výber žiakov robil skôr náhodne, resp. respondenti si naň len matne spomínali. Pred realizáciou stáže mali všetci respondenti prípravné stretnutie, kde sa stretli so zástupcom vedenia školy a sprevádzajúcimi učiteľmi alebo osobami zo sprostredkovateľských agentúr. Vysielajúce školy následne organizovali mobility do zahraničia buď priamo do partnerských škôl alebo podnikov alebo prostredníctvom sprostredkovateľských agentúr. Spolu so žiakmi alebo čerstvými absolventmi vycestovali do zahraničia sprevádzajúce osoby z vysielajúcej školy. Ich úlohou bolo dohliadať na hladký priebeh mobility. Respondenti boli ubytovaní v hosťiteľských rodinách (najmä v prípade stáží v Spojenom kráľovstve) alebo v inom ubytovacom zariadení – hoteli, penzióne, byte, podnikovom apartmáne, resp. na školskom internáte.

„O stáži nám povedali v treťom ročníku, pretože dovtedy tri roky nemala škola žiadny grant. Nemyslela som si, že mám šancu, pretože zo strany spolužiakov bol veľký záujem. Takmer každý chcel ísť. Nakoniec sme išli z triedy traja.“

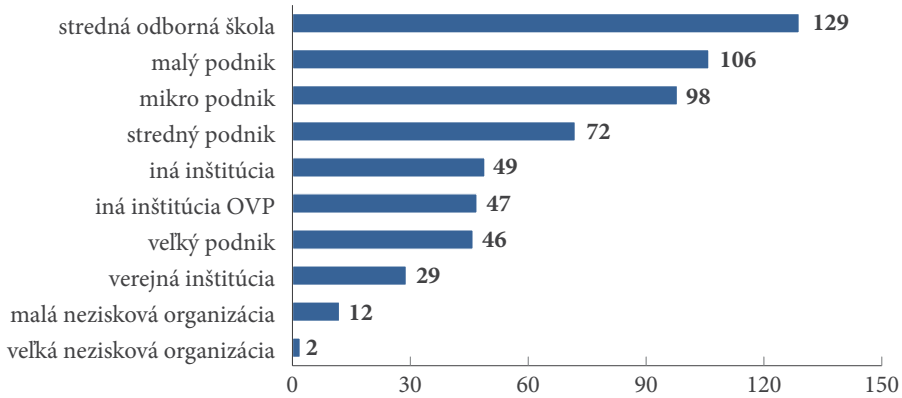
„Škola nás podrobne informovala, čo nás bude čakať.“

„Prvý deň som bol vo firme, ktorá bola odborne zameraná na inú oblasť, ako bol môj odbor. Sprostredkovateľská agentúra zareagovala okamžite a vybrala mi inú firmu.“

„Stáž sme mali v škole, denne sme mali 5 hodín odbornej výuky s 2 pridelenými pedagógmi: 1. pedagóg – expert na fotografie a videá, 2. pedagóg sa špecializoval na modelovanie v Cinema 4D. Skončili sme v škole cca o 13. hod., potom sme mali voľno, mohli sme robiť čo chceme, len sme sa hlásili učiteľke na WhatsApp, kde sme alebo kde pôjdeme.“

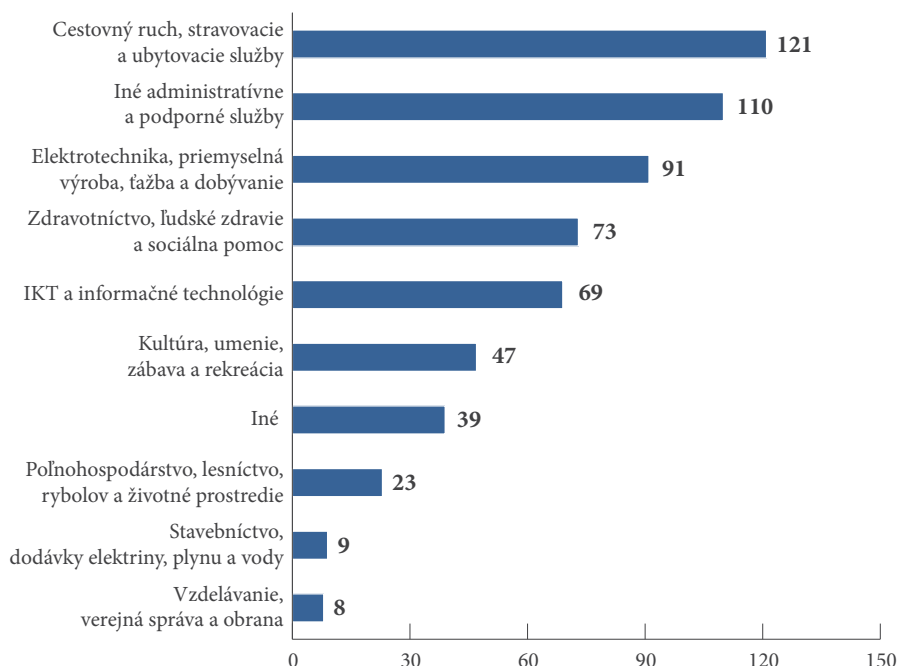
Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že respondenti najčastejšie vykonávali stáž v zahraničí na strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania (21,9 %), v malom podniku (18 %) alebo v mikro podniku (16,6 %). 49 respondentov, čo z celkového počtu predstavuje 8,3 %, uviedlo, že boli na stáži v inej inštitúcii. Pod inou inštitúciou uviedli nemocnice, domovy sociálnych služieb, zoo, veterinárnu kliniku alebo podnik s bližšie neurčenou veľkosťou. Počas rozhovorov bývalí účastníci uviedli, že na stredných odborných školách sa im venoval pridelený odborný pedagóg alebo pedagógovia. Mnohí účastníci, ktorí boli na stáži v podnikoch, vykonávali rovnaké činnosti ako iní zamestnanci, boli začlenení do pracovného tímu, supervízoval ich priamy nadriadený alebo tímlíder.

Miesto konania stáže (n = 590)

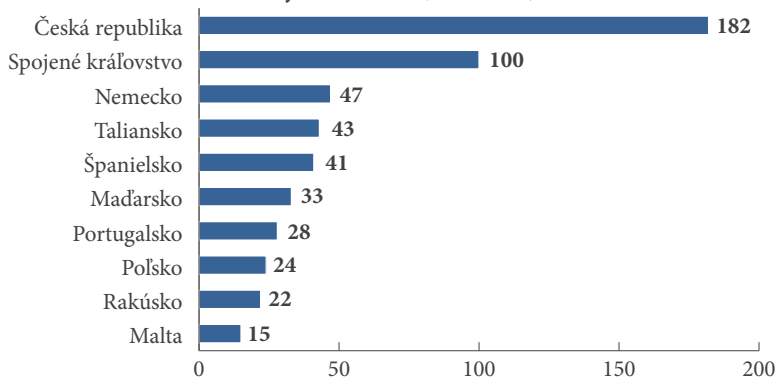
Následne respondenti zo zoznamu vybrali ekonomické odvetvie, v rámci ktorého absolvovali zahraničnú stáž. Na základe výberu je zrejmé, že najviac respondentov – 20,5 % - bolo na stáži v odvetví cestovného ruchu, stravovacích a ubytovacích služieb. Išlo o žiakov odborov hotelová akadémia, obchodná akadémia, manažment regionálneho cestovného ruchu, čašník/servírka, cukrár/pekár, kuchár, hostinský, atď. Druhé najčastejšie zastúpené ekonomické odvetvie sa týkalo iných administratívnych a podporných služieb, kde na stáž vycestovalo 18,6 % respondentov. V prevažnej väčšine išlo o žiakov študijného odboru obchodná akadémia; z iných odborov môžeme spomenúť ekonomické a obchodné služby, pracovník marketingu, škola podnikania a technické a infromatické služby. Tretím najčastejšie označovaným odvetvím bola elektrotechnika, priemyselná výroba, ťažba a dobývanie. V rámci tohto odvetvia absolvovalo stáž 15,4 % respondentov z odborov elektrotechnika, mechanik, mechanik strojov a zariadení, technika a prevádzka dopravy, technické lýceum a strojárstvo. 39 respondentov, čo z celkového počtu predstavuje 6,6 %, uviedlo možnosť iné odvetvie – išlo najmä o žiakov odboru kozmetik/vizážista, vlasová kozmetika, logistika a biotechnológia a farmakológia.

Ekonomické odvetvie stáží (n = 590)

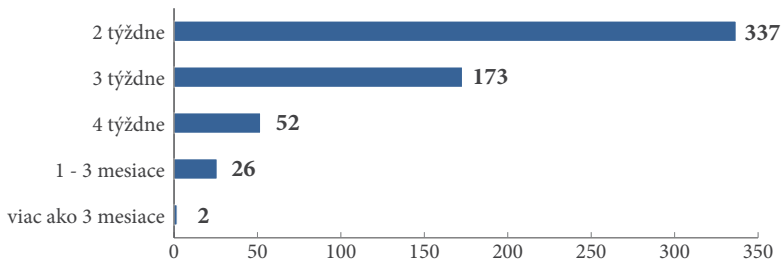
Cieľovými krajinami zahraničnej stáže bolo 23 rôznych krajín zapojených do programu Erasmus+ (okrem Belgicka, Chorvátska, Litvy, Lotyšska, Rumunska, Islandu, Lichtenštajnska, Turecka a Severného Macedónska). Najčastejšie respondenti absolvovali stáž v Českej republike (30,9 % respondentov), v Spojenom kráľovstve (17 % respondentov) a v Nemecku (8 %). Nasledujúci graf znázorňuje počty označení cieľových krajín. Ostatné krajiny neuvedené v grafe (celkovo 13 krajín) boli označené menej ako desiatimi respondentmi.

Krajina stáže (n = 590)

Čo sa týka trvania stáže, prevažovali krátkodobé mobility – až 57,1 % respondentov strávilo na stáži v zahraničí 2 týždne a 29,3 % respondentov tri týždne. Dlhodobé mobility sú v celkovom porovnaní ojedinelé. Dvaja respondenti, ktorí strávili na mobilite viac ako 3 mesiace, boli z odboru hotelová akadémia a zdravotnícky asistent. Jeden respondent bol na stáži v hotelovom rezorte na Cypre a druhý v nemocnici v Českej republike.

Trvanie stáže (n = 590)

Kvalitatívna časť analýzy ukázala, že takmer všetci respondenti boli s hosťiteľskými organizáciami spokojní a pozitíva jednoznačne prevažovali nad negatívami. Respondenti uvádzali, že ak nastal problém, v mnohých prípadoch sa ho podarilo vyriešiť. Z pozitívnych reakcií bývalých účastníkov stáží môžeme konštatovať, že boli spokojní nezávisle od miesta konania stáže, t. j. v podnikoch alebo v školách, prípadne iných inštitúciách. Účastníci stáží v stredných odborných školách so strediskom praktického vyučovania pozitívne hodnotili najmä technické vybavenie školy, možnosť aktívne ho používať počas výučby, odborný program stáže, ktorý zohľadňoval úroveň vedomostí účastníkov, rozvíjal ich špecifické odborné vedomosti a praktické zručnosti, vysokú odbornosť pridelených pedagógov (mentorov), ich priateľský prístup, celkovú pozitívnu, otvorenú atmosféru v strednej odbornej škole. Účastníci stáží v podnikoch boli spokojní s nasledovnými aspektmi: možnosť vidieť činnosť viacerých oddelení/pracovnísk podniku, samostatnosť vo výkone konkrétnych činností alebo úloh na pracovisku, partnerský prístup a dôveru zo strany supervízora. Všetci respondenti deklarovali, že po stáži dostali certifikát a dokument Europass - mobilita.

„Škola, v ktorej sme boli na stáži, je viac umelecky orientovaná, mali ateliéry, fotografické štúdiá, štúdio, kde sa pracovalo s 3D. V oblasti multimédií mali lepšie technické vybavenie ako naša škola, pretože sa na to zameriavajú už veľa rokov, na našej škole sa tento študijný odbor otvoril len nedávno.“

„Na Slovensku som mala veľmi kvalitnú stáž, ale bolo zaujímavé sledovať, ako funguje lekáreň v zahraničí.“

„Prístup zamestnancov v hostiteľskej organizácii bol iný ako na odbornej praxi na Slovensku, boli oveľa priateľskejší, aj mi hovorili veľa o svojej krajine – Iráne.“

„Robila som v charitatívnom obchode. Príjemné prostredie, všetko malo svoje miesto.“

„Mali tam veľa vybavenia a náradia, ktoré som nikde nevidela. Dali mi na stáži zabrať, ale super!“

MENTORI A SPREVÁDZAJÚCE OSOBY – PODPORA ŽIAKOV POČAS STÁŽE V ZAHRANIČÍ

Jedným z dôležitých predpokladov úspešnej realizácie odbornej stáže v zahraničí je expertíza a motivácia prideleného mentora, resp. mentorov, a logisticko-administratívna podpora sprevádzajúcich učiteľov.

Počas rozhovorov vo fokusových skupinách a individuálnych rozhovorov sme zisťovali, ako vnímali účastníci stáží v zahraničí podporu zo strany mentorov a sprevádzajúcich osôb. Najmä účastníkom fokusových skupín nebol povedomý termín „mentor“, aj keď z rozhovorov vyplynulo, že vnímali úlohy pridelených učiteľov odborných predmetov na stredných školách alebo supervízorov, ako aj tímlídov v podnikoch, kde absolvovali stáž.

Väčšina respondentov, ktorí boli na stáži v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania, boli spokojní s úrovňou odborných vedomostí pridelených odborných pedagógov, viacerí ocenili ich priateľský prístup k študentom, príjemnú atmosféru počas výučby.

Viac ako polovica respondentov, ktorí boli na stáži v podnikoch, mali pridelených tímlídov alebo supervízorov z radov zamestnancov, ktorí zvyčajne pracovali na rovnakom oddelení. Mentor ich oboznámil so štruktúrou podniku, činnosťami jednotlivých oddelení, zaškolil ich do výkonu pridenej úlohy, priebežne kontroloval kvalitu vykonanej práce a následne zadal účastníkovi stáže ďalšiu úlohu. Časť z týchto respondentov pozitívne prekvapil partnerský prístup tímlídra alebo supervízora, otvorená komunikácia, prirodzený, ľudský záujem o účastníka stáže, o krajinu, z ktorej pochádza. V ojedinelých prípadoch sa účastníci stáže stretávali s mentormi aj v rámci voľnočasových aktivít, ktoré organizoval tímlíder aj pre ostatných zamestnancov oddelenia.

„Mentor nás zaškolil a chodil každý deň kontrolovať, ako sa nám darí.“

„Náš supervízor bol náš sprievodca, náš kamarát.“

Asi tretina respondentov, ktorí boli na stážach v podnikoch, nemali prideleného odborného mentora. Úlohy im zadával priamo vedúci prevádzky ad hoc, resp. niektorý zo zamestnancov, nešlo však o riadenú odbornú podporu účastníka stáže.

„Nemali sme prideleného mentora. Bol tam vedúci predajne, občas za nami prišiel, povedal nám ráno alebo na obed, čo máme robiť, potom sme šli za ním, keď sme prácu dokončili, dal nám zase inú prácu.“

Väčšina respondentov mala počas stáže sprevádzajúceho učiteľa, resp. učiteľov z vysielajúcej školy, ktorý bol zodpovedný za skupinu účastníkov v mieste stáže. Sprevádzajúci učители poskytovali žiakom najmä logisticko-administratívnu podporu, v minimálnej miere boli zapojení do odborného vzdelávania žiakov v inštitúciách OVP alebo v podnikoch. V prípade, že stáž zabezpečovala sprostredkovateľská organizácia, komunikovali jej požiadavky, resp. prípadné problémy, sťažnosti žiakov. Väčšina respondentov vnímala ich účasť na stáži ako potrebnú, pričom pomenovali rôzne typy činností, ktoré vykonávali sprevádzajúci učители: formálna kontrola študentov (1 - 2x denne), riešenie ad hoc problémov, doprava do hostiteľskej organizácie, organizovanie voľnočasových aktivít.

„Mali sme sprevádzajúcu osobu, denne nás kontroloval, chodili sme na spoločné výlety, pomáhal nám v problémových situáciách.“

„Sprevádzajúci učiteľ nás vozil autom do firmy, býval spolu s nami v jednom apartmáne, mali sme možnosť spoznať ho z inej strany.“

Je však potrebné konštatovať, že vysielajúce školy zväčša pred odchodom na stáž neinformovali jasne účastníkov o činnostiach/zodpovednostiach sprevádzajúcej osoby a mentora/supervízora počas stáže. Ak sa stáž realizovala v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania, účastníci predpokladali, že v roli mentora má byť pedagóg školy, ktorý im počas stáže poskytne špecifické odborné vedomosti a zručnosti. Rolu a zodpovednosti mentora v podnikoch si uvedomovali len následne po skončení stáže v zahraničí. Z rozhovorov tiež vyplynulo, že väčšina respondentov nemala informácie, či mentor participoval na tvorbe odborného programu stáže, či poskytoval priebežne a/alebo na konci stáže spätnú väzbu vysielajúcej škole týkajúcu sa pokroku, ktorý dosiahli účastníci v odborných vedomostiach a zručnostiach a akou formou. Práve lepšia informovanosť účastníkov stáží o roli a zodpovednostiach mentorov a sprevádzajúcich osôb môže prispieť k vyššej odbornej a organizačnej úrovni stáží v zahraničí.

UDRŽATEĽNOSŤ KONTAKTOV

Stáže v zahraničí nie sú len príležitosťou upevniť alebo zlepšiť si vedomosti a kompetencie v rôznych oblastiach, ale slúžia aj na zoznámenie sa s novou krajinou, kultúrou a zvyklosťami. Účastníci vzdelávacích mobility prichádzajú do kontaktu s novými ľuďmi, či už na pracovisku alebo v škole, v rodinách alebo počas voľnočasových aktivít. Z dotazníkového prieskumu však vyplynulo, že mnohým účastníkom sa nepodarilo novovytvorené kontakty udržať aj po návrate domov zo stáže. Iba 8 % všetkých účastníkov uviedlo, že často udržiavali kontakty s ľuďmi zo stáže v zahraničí; 22 % označilo možnosť občas. Ešte nižšie čísla môžeme sledovať v súvislosti s kontaktmi s organizáciami v zahraničí. Len 6 respondentov (1 %) uviedlo, že sú v kontakte často a 57 respondentov (10 %) občas.

Udržateľnosť kontaktov je často limitovaná krátkou dĺžkou trvania stáže, ako aj tým, že na stáže štandardne odchádza skupina žiakov. Títo žiaci sú často spoločne umiestňovaní do rovnakých hosťielskych organizácií a následne trávajú spolu voľný čas. Počas individuálnych rozhovorov alebo fokusových skupín bolo badať, že užšie kontakty, ktoré boli následne udržateľnejšie, si žiaci vybudovali vtedy, ak boli rozdelení do rôznych organizácií jednotlivo. Všeobecne môžeme konštatovať, že najsilnejšie kontakty, ktoré respondenti počas stáže nadobudli, boli s osobami z hosťielskych rodín alebo so zamestnancami podnikov. Častokrát sú tieto kontakty následne udržiavané prostredníctvom sociálnych sietí.

„Som v kontakte s manažérom hotela, kde som bol na stáži a v lete tam idem na brigádu.“

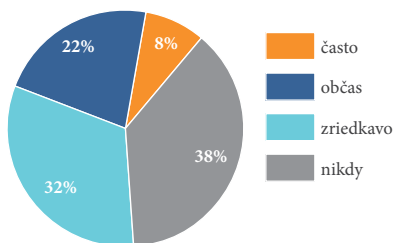
„Mala som super hosťielskú rodinu, sme v kontakte a plánujú ma prísť pozrieť na Slovensko.“

„Občas si like-ujeme fotky na Facebooku a napíšeme si k narodeninám.“

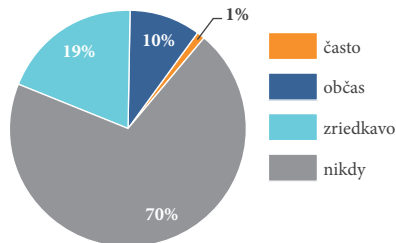
„Nenapadlo mi, že by som ich mohol kontaktovať.“

„So zamestnancami som si nevymenila kontakty. Z času na čas si napíšem s domácou z hosťielskej rodiny a jej synom. Sme v kontakte cez Facebook.“

Kontakt s ľuďmi v zahraničí
(n = 590)

Kontakt s organizáciami v zahraničí (n = 590)

IV. ROZVOJ KOMPETENCIÍ

ROZVOJ ODBORNÝCH VEDOMOSTÍ A PRAKTICKÝCH ODBORNÝCH ZRUČNOSTÍ

ROZVOJ MÄKKÝCH ZRUČNOSTÍ

ROZVOJ INTERKULTÚRNYCH KOMPETENCIÍ

ROZVOJ ZRUČNOSTÍ V CUDZOM JAZYKU

V tejto kapitole analyzujeme dopad stáží na rozvoj odborných vedomostí a praktických odborných zručností, mäkkých zručností, interkultúrnych a jazykových kompetencií účastníkov stáží. Vychádzame z odpovedí v online dotazníku, ako aj spätných väzieb respondentov z 2 fokusových skupín a z 10 individuálnych rozhovorov.

V online dotazníku sme zisťovali názory všetkých respondentov (590) na získanie alebo rozvoj kompetencií formou výrokov. Respondenti vyjadrili mieru súhlasu s výrokom výberom jednej z 5 možností. Ako bolo uvedené v druhej kapitole, pri popise výsledkov sme použili zjednodušený model - odpovede *veľmi* a úplne sú označené za pozitívne, odpovede *vôbec* a *veľmi málo* vyjadrujú nízku mieru súhlasu a odpoveď *do istej miery* vyjadruje čiastočný súhlas respondentov s daným výrokom.

Počas stretnutí vo fokusových skupinách a individuálnych rozhovorov sme s účastníkmi diskutovali o situáciách, v ktorých si osvojili konkrétne odborné, jazykové, interkultúrne kompetencie, a tie sú v štúdií vyjadrené popisom alebo citátom účastníka stáže.

ROZVOJ ODBORNÝCH VEDOMOSTÍ A PRAKTICKÝCH ODBORNÝCH ZRUČNOSTÍ

V **online dotazníku** sme zisťovali, ako vnímajú respondenti dopad stáží na rozvoj ich odborných vedomostí a zručností prostredníctvom 10 výrokov. V 5 výrokoch sme sa zamerali na mieru rozvoja konkrétnych odborných kompetencií u respondentov a v ďalších 5 výrokoch sme zisťovali, či bola stáž v zahraničí príležitosťou pre získanie nových zručností alebo vedomostí v porovnaní s praktickým vyučovaním, ktoré absolvovali v rámci stredného odborného vzdelávania na Slovensku.

Z analýzy odpovedí prvých piatich výrokov vyplýva, že respondenti sa vyjadrili najpozitívnejšie k **možnosti získať praktické odborné zručnosti** počas stáže v zahraničí. 67 % z celkovej vzorky respondentov získalo praktické odborné zručnosti, pričom sa pozitívne vyjadrili najmä účastníci, ktorí absolvovali stáž vo verejnej inštitúcii, inej inštitúcii v oblasti OVP, veľkom podniku a strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania (rozpätie 75,9 % - 70,3 % pozitívne reagujúcich respondentov, ktorí absolvovali stáž v týchto typoch inštitúcii).

62,6 % zo všetkých respondentov sa vo veľkej miere **oboznámilo s činnosťou jednotlivých pracovísk v inštitúciiach, kde absolvovali stáž**. Miera oboznámenia bola rozdielna v závislosti od jednotlivých typov inštitúcii; zatiaľ čo 84,8 % žiakov,

ktorí boli na stáži vo veľkom podniku, 72,4 % žiakov vo verejnej inštitúcii a 70,8 % žiakov na stáži v strednom podniku sa veľmi alebo úplne oboznámili s jednotlivými pracoviskami, len 45,4 % žiakov, ktorí absolvovali stáž v mikro podnikoch, mali uvedenú príležitosť, čo je podmienené organizačnou štruktúrou a počtom zamestnancov v týchto inštitúciách (menej ako 10 zamestnancov).

Menej ako polovica (41,5 %) respondentov **pracovala počas stáže s odbornou a/alebo technickou dokumentáciou**. Najviac príležitostí mali žiaci, ktorí boli na stáži v strednom podniku (54,2 %), ďalej vo verejnej inštitúcii (51,7 %) a veľkom podniku (50 %), zatiaľ čo u žiakov v mikro podnikoch (26,5 %) a neziskových organizáciách (7,1 %) sa tieto možnosti vyskytli výrazne menej.

Zručnosť obsluhovať stroje a zariadenia si výrazne rozvinulo 34,1 % respondentov, 23% si túto schopnosť rozvinulo do istej miery a 30,2 % respondentov len vo veľmi malej miere alebo vôbec; 12,7 % označilo, že sa rozvoj tejto zručnosti na nich nevzťahuje. Z hľadiska typu inštitúcií, v ktorých absolvovali žiaci stáž, mali viac príležitostí na rozvoj týchto zručností žiaci, ktorí absolvovali stáž v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania (49,6 %) a vo veľkom podniku (47,8 %), najmenej si rozvinuli túto zručnosť žiaci v mikro podnikoch a neziskových organizáciách.

Na otázku, či **pocas stáže používali respondenti najnovšie technológie alebo software**, 31,9 % odpovedalo veľmi alebo úplne, 29 % do istej miery, 28,5 % sa vyjadrilo vôbec alebo veľmi málo, a podľa názoru 10,6 % respondentov sa táto otázka na nich nevzťahuje. Najviac príležitostí v tejto oblasti mali žiaci, ktorí absolvovali stáž v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania (46,9 %) a veľkom podniku (45,6 %), najmenej žiaci, ktorí absolvovali stáž v mikro podnikoch (19,4 %) a neziskových organizáciách (0 %).

V súvislosti s poslednými tromi otázkami sme analyzovali, z ktorých **študijných/učebných odborov** boli žiaci, u ktorých prevažovali pozitívne odpovede. Zistenia potvrdili, že možnosť pracovať s odbornou a/alebo technickou dokumentáciou, používať najnovšie technológie a rozvoj zručností obsluhovať stroje a zariadenia uviedli najmä žiaci technických študijných/učebných odborov, ako sú mechanici (strojov a zariadení, počítačových sietí, nastavovači, stavebno-inštaláčnych zariadení, opravári), mechatronici, elektrotechnici, strojárí, technici informačných a sieťových technológií, a to v pomere k celkovému počtu respondentov z týchto študijných/učebných odborov.

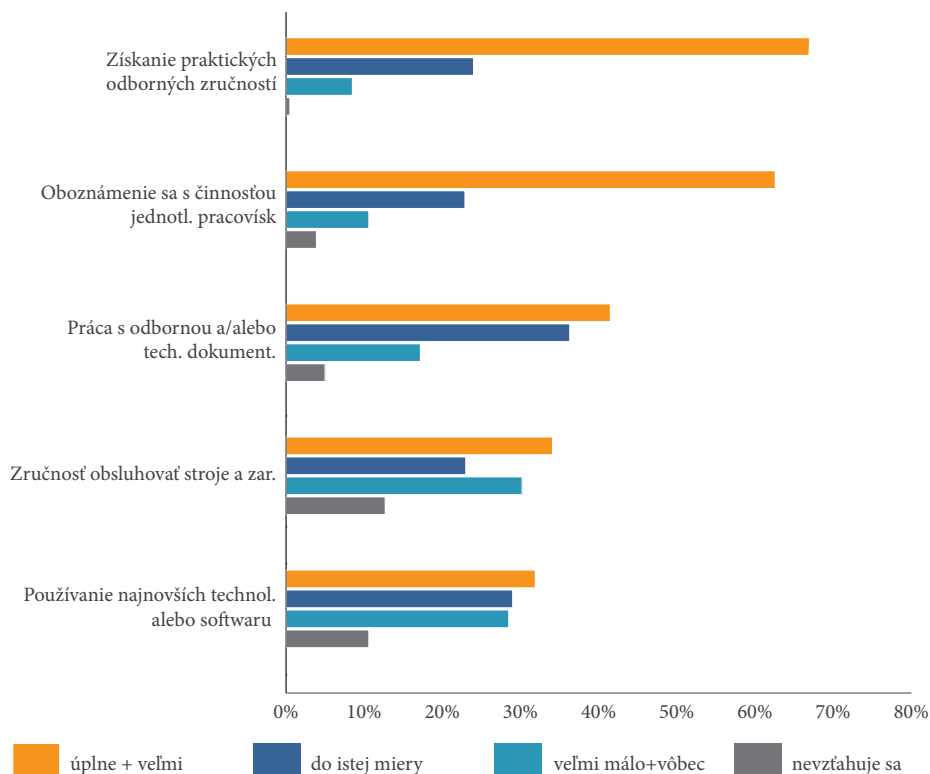
„Táto odborná stáž mi dala určite veľa, pretože som mala možnosť pracovať za iných podmienok, obsluhovať iné laboratórne prístroje ako na strednej škole, určite som získala nové vedomosti a zlepšila som sa v samostatnosti, keď robím nejakú prácu v laboratóriu na praxi u nás v škole.“

Žiaci hotelových akadémií, obchodných akadémií, cestovného ruchu, obchodu a služieb mali v tejto oblasti menej príležitostí na rozvoj.

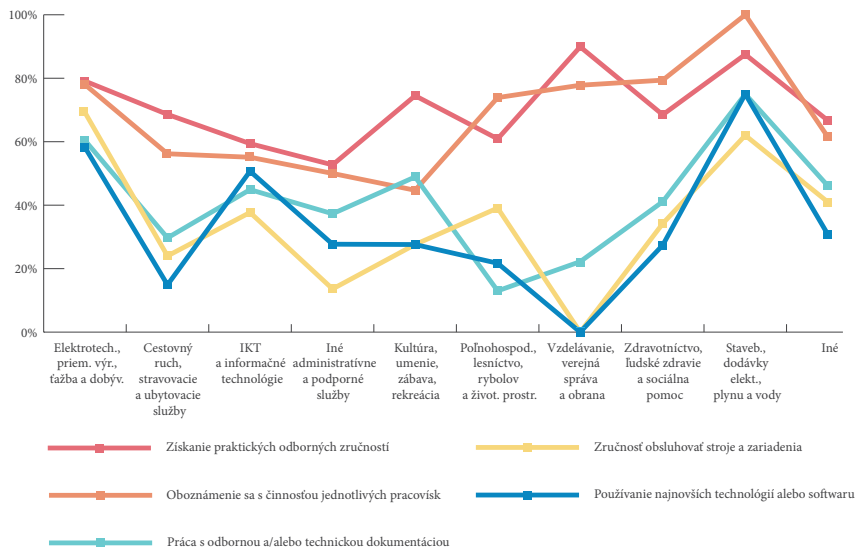
„Bolo tam super, ale nenaučila som sa tam nič, čo by som sa nemohla naučiť doma. Nehovorím, že nám neukazovali, ako a čo máme robiť, vždy nám odpovedali na naše otázky. Myslím si však, že nás mali dať do školy, ktorá sa tým odborom zaoberá, alebo na iné pracovisko.“

Z analýzy odpovedí respondentov podľa **ekonomického odvetvia**, v ktorom absolvovali stáž, vyplývajú podobné zistenia. Žiaci, ktorí absolvovali stáž v odvetví elektrotechnika, priemyselná výroba, ťažba a dobývanie, hodnotili dopad stáže v sledovaných 5 oblastiach pozitívnejšie ako žiaci, ktorí absolvovali stáž v odvetví cestovný ruch, stravovacie a ubytovacie služby alebo v odvetví iné administratívne a podporné služby.

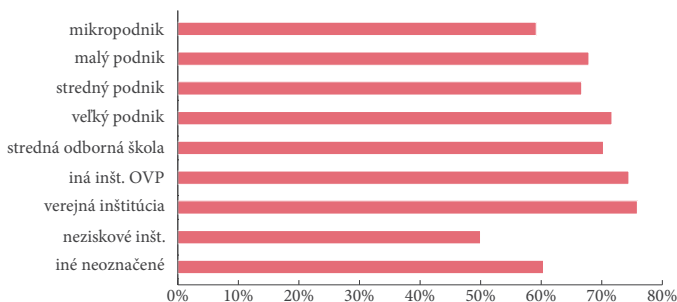
Dopad stáže na rozvoj odborných zručností

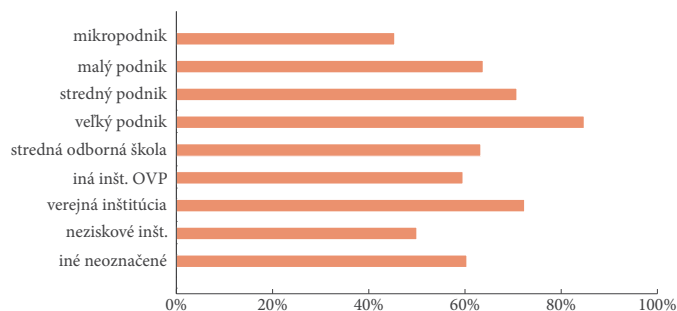
Rozvoj odborných zručností podľa odvetví, v ktorých sa konala stáž*

Získanie praktických odborných zručností*

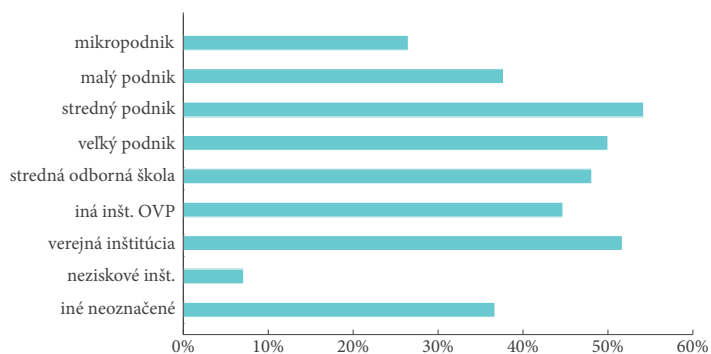

Oboznámenie sa s činnosťou jednotlivých pracovísk*

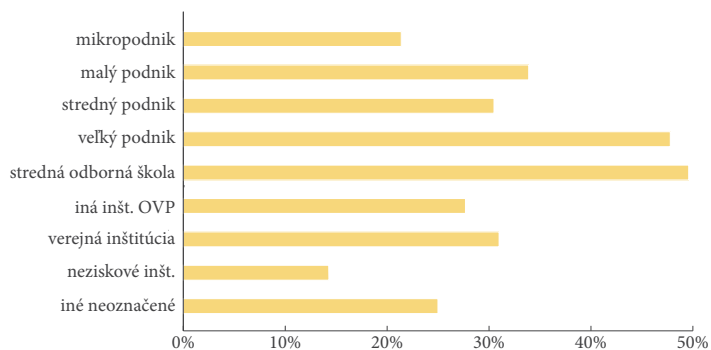

* Údaje zahŕňajú respondentov, ktorí sa vyjadrili, že získali alebo si rozvinuli uvedené zručnosti veľmi alebo úplne.

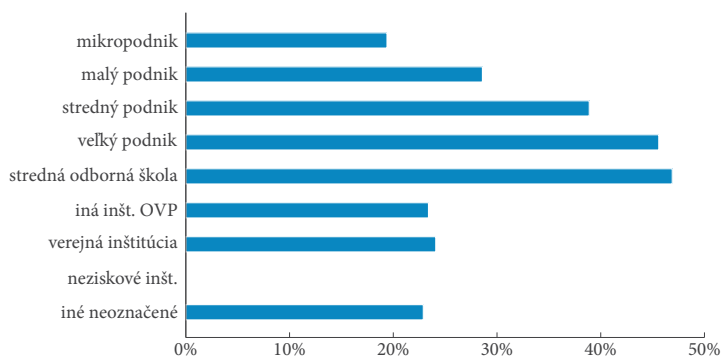
Práca s odbornou a/alebo technickou dokumentáciou*

Zručnosť obsluhovať stroje a zariadenia*

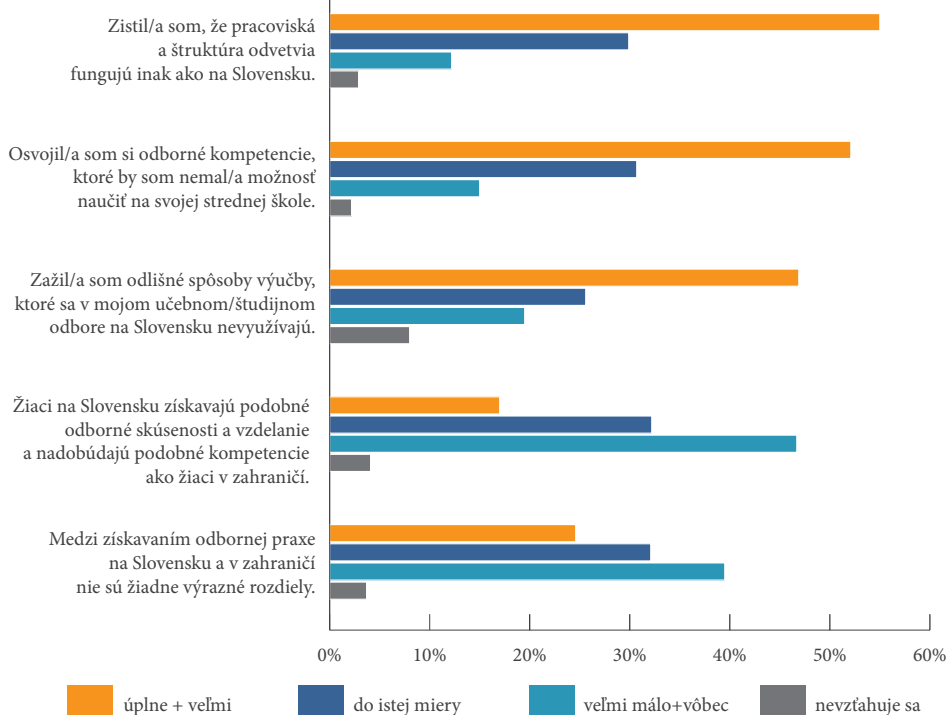
Používanie najnovších technológií alebo softwaru*

* Údaje zahŕňajú respondentov, ktorí sa vyjadrili, že získali alebo si rozvinuli uvedené zručnosti veľmi alebo úplne.

V online dotazníku sme tiež zistovali, či bola stáž v zahraničí príležitosťou pre **získanie nových zručností alebo vedomostí v porovnaní s praktickým vyučovaním**, ktoré absolvovali respondenti v rámci stredného odborného vzdelávania na Slovensku. Na otázku, či si vďaka stáži v zahraničí žiaci **osvojili odborné kompetencie, ktoré by sa nemali možnosť naučiť na svojej strednej škole**, odpovedalo pozitívne 52,1 % respondentov. 55 % z celkovej vzorky respondentov počas stáže zistilo, že **pracoviská a štruktúra odvetvia fungujú inak ako na Slovensku**. 46,9 % respondentov malo príležitosť zažiť **odlišné spôsoby výučby**, ktoré sa v ich učebnom/študijnom odbore na Slovensku nevyužívajú. Na otázku, či **medzi získavaním odbornej praxe na Slovensku a v zahraničí nie sú žiadne výrazné rozdiely**, 39,5 % respondentov odpovedalo súhlasím veľmi málo alebo vôbec, čo znamená, že počas stáže pozorovali výrazne rozdiely, 32,1 % respondentov do istej miery, zatiaľ čo 24,7 % respondentov označilo možnosť veľmi alebo úplne, čo znamená, že títo respondenti nepozorovali výrazné rozdiely. Len 17 % respondentov si myslí, že žiaci na Slovensku **získavajú podobné odborné skúsenosti a vzdelanie a nadobúdajú podobné kompetencie ako žiaci v zahraničí**, 32,2 % sa vyjadrilo do istej miery a 46,7 % respondentov označilo možnosť veľmi málo alebo vôbec. To znamená, že je viac respondentov, ktorí vnímajú rozdiely v tejto oblasti.

Príležitosti pre rozvoj nových odborných zručností a vedomostí počas stáže

Vo **fokusových skupinách** boli 15 žiaci technických študijných odborov, a to elektrotechnika, mechatronika, strojárstvo, informačné a komunikačné technológie, počítačové a sieťové systémy, ďalší 6 účastníci študovali na obchodnej akadémii, strednej odbornej škole obchodu a služieb a hotelovej akadémii. Všetci respondenti boli na stáži v roku 2018 a ich stáž trvala 2 týždne. Viac ako polovica z nich (14) absolvovala stáž v rôznych typoch podnikov, nielen z hľadiska veľkosti, ale aj sektoru; napríklad výrobný podnik, realitná kancelária, účtovná firma, hotel, divadlo. 7 žiaci boli počas stáže v strednej odbornej škole. Respondenti absolvovali stáž v rôznych krajinách - 7 účastníci v Českej republike, 5 v Spojenom kráľovstve, 4 v Švédsku, 2 vo Fínsku a tiež v Španielsku a 1 účastníčka bola na stáži v Poľsku.

Počas fokusových skupín sme zisťovali, ako účastníci vnímajú vplyv stáže na rozvoj odborných zručností, a to formou anonymného dotazníka, ktorí vyplnili počas fokusovej skupiny.

Z analýzy odpovedí vyplýva, že **iný spôsob riadenia a organizácie** zažili počas stáže 15 žiaci (71 %), ďalší 5 sa vyjadrili, že do istej miery a len 1 študent označil možnosť veľmi málo. S **novými technológiami sa oboznámili** vo výraznej miere 10 žiaci (48 %), do istej miery 5 žiaci, ďalší 6 len v minimálnej miere, resp. túto otázku nevnímali ako relevantnú. O niečo kritickejšie sa žiaci vyjadrili k **zmene ich zručností v používaní strojov, nástrojov a zariadení** po absolvovaní stáže, 8 z nich (38 %) uviedli výraznú zmenu, 5 do istej miery a podľa názoru 8 respondentov u nich nedošlo k zmene týchto zručností, resp. nie je relevantná. Viac ako polovica z opýtaných žiakov (57 %) si počas stáže uvedomila potrebu rozvíjať svoje zručnosti v určitých odborných oblastiach vo výraznej miere, ďalší 7 žiaci do istej miery a 2 žiaci označili možnosť veľmi málo.

Odpovede žiakov vo fokusovej skupine potvrdili základné trendy vo vnímaní dopadu stáže v zahraničí na rozvoj odborných vedomostí a zručností účastníkov, ktoré vyplynuli z odpovedí respondentov na online dotazník.

Vo fokusových skupinách sme s účastníkmi stáží hovorili aj o konkrétnych odborných zručnostiach, ktoré si rozvíjali počas stáže v zahraničí.

Napríklad účastníci stáže v podnikoch vo Švédsku a Fínsku, zo študijných odborov strojárstvo a mechatronika vykonávali vo firme rovnaké odborné činnosti ako iní zamestnanci, boli začlenení do pracovného tímu, supervízor ich zamestnaneц, ktorý pracoval na oddelení, priamy nadriadený – tímlíder, resp. v malom podniku to bol vedúci organizácie. Nižšie sú uvedené ich vyjadrenia.

„Pracovali sme vo firme, kde sa vyrábali počítačové komponenty. Robili sme viaceré činnosti: skladanie, balenie, testovanie komponentov, prípravu komponentov na prepravu. Najprv nám zamestnanci ukázali, čo máme robiť a ako, keď sme to urobili, skontrolovali našu prácu a zadali nám ďalšiu. Počas

stáže sme prešli celou firmou, boli sme v každom odbore/oddelení firmy.“

„Bol som vo firme, ktorá sa špecializovala na zváranie kontajnerov na odpad. Mal som možnosť vidieť, ako funguje plazma, videli sme ako stáčajú priemery plechov na valcovačkách, priamo sme vyrábali plechy, ktoré sa zvárali ku kontajnerom.“

„Pracoval som v podniku, ktorý je líder v elektroinštaláciách, v pásovej výrobe, konkrétne som robil kontakory, ktoré sa využívajú vo veterných turbínach, vodných elektrárňach.“

Žiačka odboru informačné a komunikačné technológie bola na stáži vo firme, ktorá prevádzkovala internet. Bola v oddelení, marketingu a propagácie, aktívne pracovala na tvorbe marketingových materiálov, o čo sa zaujíma aj počas štúdia na odbornej škole. Ako skonštatovala: *„Naučila som sa, ako funguje firma, ako sa v praxi robí marketing. Bola to veľmi dobrá skúsenosť.“*

Účastník stáže z odboru počítačové a sieťové technológie bol síce spokojný s možnosťou vyskúšať si v podniku nové technológie a software, avšak chýbala mu premyslenejšia organizácia stáže a najmä odborná supervízia.

„Spolu so spolužiakom sme boli vo firme so špecializáciou na kamerové systémy. Náš deň bol taký, že nás posadili do showroomu, povedali nám, že si môžeme preskúšať kamery, rozobrať si ich, skúsiť ich funkčnosť. Keď prišla nová kamera, ktorú chceli vyskúšať, tak sme kameru preskúšali, zapojili. Raz sme sa zúčastnili aj odbornej prezentácie pre klientov. Tiež nám niekedy pridelili ad hoc aktivity, napr. preklad z češtiny do angličtiny, resp. preskúšanie systémov pred odbornými prezentáciami. Pracovníci firmy boli zaneprázdnení a venovali sa nám v obmedzenej miere.“

4 účastníci stáže zo študijného odboru elektrotechnika, ktorí absolvovali stáž v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania v Českej republike hodnotili pozitívne kvalitu odbornej výučby, ako aj technické vybavenie školy.

„Každý deň v škole bol iný, aj vyučovacie metódy. Technológie, ktoré tam mali, sme síce poznali, ale nikdy sme s nimi nerobili v našej škole, napr. na stáži sme robili s 3D tlačou, v 3D štúdiu.“

„Naučili sme sa napr. navrhovanie plošných spojov, spájkovanie, prácu so vzduchom - spínače na stlačený vzduch, programovali sme.“

Z rozhovorov vo fokusových skupinách sa potvrdili zistenia z online dotazníka, že žiaci ekonomických študijných odborov – obchodná akadémia, obchod a služby si upevnili už existujúce vedomosti alebo zručnosti, ktoré si osvojili na strednej

škole, pričom vykonávali štandardné administratívne činnosti: vybavovanie jednoduchej emailovej korešpondencie, vyplňovanie formulárov, tlačív, registráciu dochádzky, spracovanie štatistických údajov v tabuľkách, triedenie a evidenciu pošty, faktúr, skenovanie, skartovanie dokumentov. Účastníci vnímali prínos stáže najmä v tom, že išlo o konkrétne činnosti v pracovnom prostredí, zároveň sa oboznámili s činnosťou jednotlivých oddelení, uvedomili si prepojenie a nadväznosť jednotlivých činností a dostali príležitosť samostatne vykonávať prácu, ktorú si teoreticky osvojili počas štúdia na strednej škole, najmä ak boli na stáži vo väčších inštitúciách.

Menšia časť účastníkov mala príležitosť počas stáže robiť aj tvorivú, resp. odbornejšiu činnosť.

„Počas stáže som dostala za úlohu porovnať daňový systém na Slovensku a v Spojenom kráľovstve, na konci stáže som výsledky porovnania prezentovala zamestnancom podniku. V budúcnosti by som chcela podnikat a využiť aj tieto poznatky.“

„Dostali sme zadanie pripraviť prezentáciu o našom vymyslenom produkte, natočiť reklamu, a zároveň nám mentorka ukazovala príklady dobrej praxe.“

Z 21 účastníkov fokusovej skupiny sme u 2 účastníkov zaznamenali nižšiu mieru spokojnosti s odborným zameraním stáže. Jeden účastník uviedol nevhodne zvolený program stáže, ktorý nezodpovedal vedomostnej úrovni účastníka stáže. U ďalšieho účastníka bola nevhodne zvolená hostiteľská organizácia a rovnako činnosti, išlo o pomocné manuálne práce, ktoré nesúviseli s jeho študijným odborom.

S účastníkmi fokusových skupín sme diskutovali o tom, či vnímali **rozdiely medzi praktickým vyučovaním, ktoré absolvovali na Slovensku a stážou v zahraničí, v rámci programu Erasmus+.**

Najmä žiaci technických študijných odborov ako strojárstvo, mechatronika, elektrotechnika vnímali väčší odborný prínos stáže v zahraničí, a to bez ohľadu na to, či boli v podniku alebo v strednej odbornej škole.

„V 2. ročníku som bol na odbornej praxi na Slovensku, 2 týždne, v malej firme 20 - 30 ľudí, v ktorej robia archíváciu, ukladanie dokumentov do cloudov. Technické vybavenie bolo dobré, avšak nedá sa to porovnať s vybavením na škole v Česku, kde som bol na stáži, pretože bola inak zameraná a mali tú najlepšiu a najkvalitnejšiu techniku z danej oblasti.“

„Vo Fínsku som bol vo firme, ktorá sa špecializovala na zváranie kontajnerov na odpad, technológia, ktorá je vo Fínsku v tejto oblasti oveľa ďalej ako technológia, ktorá sa používa na Slovensku.“

„Ja som bol na odbornej praxi na Slovensku v automobilke, a robil som tam v podstate poslíčka, išiel som po hale a keď niečo pri linke potrebovali, tak som im to priniesol. Vo Švédsku na stáži v podniku sme mali so spolužiakom vlastnú pracovnú stanicu, kde nám zadali prácu, prišli skontrolovať, keď sme niečo nevedeli, tak nám to vysvetlili.“

„Na odbornej praxi na Slovensku som bol vo vlakovom depe. Jediné technické vybavenie bol žeriav a ešte tam mali jeden kľúč a tyč, ktorým si predlžovali rameno. Technické vybavenie sa nedá porovnať, pretože išlo o inú firmu, ako bola firma vo Švédsku. To, čo sa dá porovnať, je prístup ľudí a hlavne v tom nám v slovenskej firme veľa nedali.“

„My sme robili plnohodnotnú prácu, neboli sme odlišení od zamestnancov, vykonávali sme tú istú prácu ako oni. Na odbornej praxi na Slovensku sme boli navyše.“

V rámci **individuálnych rozhovorov** sme diskutovali s 10 účastníkmi stáží v zahraničí, ktorí už ukončili štúdium na strednej odbornej škole; časť z nich pokračuje v štúdiu na vysokej škole, resp. je zamestnaná popri štúdiu na vysokej škole a časť je zamestnaná. Medzi respondentmi boli zastúpení absolventi nasledovných študijných odborov: obchodná akadémia, kozmetik/vizážista, zdravotná sestra, farmaceutický laborant, masér, elektrotechnik, informačné a komunikačné technológie, operátor dutého a lisovaného skla. Viac ako polovica respondentov, s ktorými sme sa stretli v rámci individuálnych rozhovorov, bola na stáži v mikro podnikoch. V individuálnych rozhovoroch sa nám potvrdili zistenia z online dotazníka, že v mikro podnikoch mali účastníci stáže obmedzené možnosti práce s novými nástrojmi, strojmi, technológiou, zvyčajne sa oboznámili s pomerne úzkym okruhom činností a pracovných postupov.

Nižšie uvádzame konkrétne príklady.

2 respondenti študijného odboru obchodná akadémia pracovali počas stáže v Spojenom kráľovstve v mikro podnikoch. Obaja respondenti konštatovali, že v rámci stáže si rozvíjali odlišné zručnosti, na ktoré bolo zamerané ich štúdium v obchodnej akadémii. Napriek tomu obaja vcelku pozitívne hodnotili rozvoj nových praktických odborných zručností.

Respondentka, ktorá pracovala v charitatívnom obchode, sa naučila, ako sa robí príjem, triedenie a vyradovanie tovaru, tvorba cenoviek, mala možnosť pracovať s pokladňou.

Ďalší respondent pracoval v malej realitnej kancelárii, kde robil prieskum trhu – vyhľadával informácie na internete, spolu s ďalším kolegom chodil na obhliadky realitných priestorov a prípadné ponuky zverejňoval na webovej stránke podniku.

Ako uviedol: „*bolo fajn, že to nebola práca – „choď na poštu“, ale bola to reálna práca.*“ Priznal však: „*rozsah činností bol obmedzený a radšej by som pracoval vo väčšej inštitúcii, kde by som získal väčší prehľad o jej fungovaní a oboznámil sa s viacerými činnosťami.*“

Ďalší účastník stáže, ktorý absolvoval na strednej odbornej škole odbor informačné a komunikačné technológie, pracoval počas stáže v mikro podniku – opravovni a bazáre počítačov a IT súčiastok, kde opravoval počítače a umiestňoval na web stránke informácie o súčiastkach, ktoré chcel majiteľ predať. Možnosti rozvoja odborných zručností zhodnotil nasledovne:

„Bol to menší obchod, nemali špičkové vybavenie, ale myslím, že tam bolo všetko potrebné, všetko aj o čom sme sa učili v škole, takže som to využil pri práci v obchode. Naučil som sa aj niečo nové. Napr. keď sme robili so softwarom, tak sme používali iné programy, postupy, ako sme sa učili v škole. Viac praktických odborných vedomostí som sa však naučil na odbornej praxi na Slovensku ako na stáži v Spojenom kráľovstve.“

2 absolventky študijného odboru kozmetik/vizážista taktiež pracovali v menších prevádzkach – salónoch. Jedna z nich pracovala v kadernícko-kozmetickom salóne v Taliansku. Konštatovala:

„Nemali tam nič také, čo by sme na Slovensku nevideli. Pracovné postupy sú rovnaké ako na Slovensku, len kvalita výrobkov je lepšia. Prax na Slovensku mi však dala viacej.“

Za pridanú hodnotu stáže považuje, že sa naučila robiť pedikúru, ktorá nie je v učebných osnovách tohto študijného odboru na Slovensku.

Absolvent študijného odboru elektrotechnika – multimediálna technika, ktorý bol na stáži v strednej odbornej škole v Česku, mal príležitosť pracovať s novými prístrojmi a zároveň mal výraznú odbornú podporu zo strany odborného mentora, ktorý jemu a jeho spolužiakom odovzdal veľa nových poznatkov.

„Stáž mi dala veľa, pretože sme robili to, čo sme v našej škole nerobili. Naša škola nemala také technické vybavenie ako škola v Čechách. A veľmi dobrý mentor, čo sa týka odborných zručností, ktorý mal ľudský prístup.“

Účastníčka stáže v podniku v Česku, absolventka odboru operátor dutého a lisovaného skla, pozitívne hodnotila veľmi dobré materiálno-technické vybavenie podniku, ktoré predtým nevidela, odborné vedenie zo strany majstrov, zadané úlohy, ktoré boli pre ňu výzvou a najmä možnosť pracovať s novými technikami. Zlepšila sa napr. v tvorbe vitráže – rezaní zakrivených oblúkov, maľovaní na sklo so špeciálnymi štetcami, naučila sa pôvodnú stredovekú techniku – vitráž do

olova. Zároveň si počas stáže uvedomila: „*Až keď som videla naživo tých ľudí, tak som si povedala, že aj ja to chcem robiť.*“

V zdravotníckom sektore boli na stáži 3 účastníci individuálnych rozhovorov, každý z nich bol absolventom iného študijného odboru.

Absolventka študijného odboru masér bola na stáži v domove dôchodcov v Nemecku, ktorý z hľadiska materiálno-technického vybavenia prirovnala k „*najlepšiemu, najbohatšiemu rezortu na Slovensku*“. Napriek tomu, že na stáži okrem masírovania robila aj podporné činnosti, ako roznášanie stravy, upratovanie, voľnočasové aktivity s klientmi, vnímala pridanú hodnotu stáže aj z odborného hľadiska, uvedomila si potrebu celostného prístupu ku klientom v tomto type zariadení, ktorý práve na Slovensku chýba. Vzhľadom na to, že sa chce v budúcnosti venovať rehabilitačnej masáži v inom type zariadení ako absolvovala stáž v zahraničí, uviedla: „*Ak porovnáam odbornú prax na Slovensku so stážou v Nemecku, najviac mi dala odborná prax v Národnom rehabilitačnom centre v Kováčovej, kvôli rozvoju špecifických odborných zručností.*“

Absolventka študijného odboru farmaceutický laborant bola na stáži v mestskej lekární v Portugalsku. Aj keď počas odbornej praxe na Slovensku získala rozsiahlejšie odborné zručnosti ako v Portugalsku, ocenila možnosť spoznať na stáži inú organizačnú štruktúru v lekární, a tiež si osvojila nové pracovné postupy, napr. pri prijímaní liekov.

Najvyšší prínos v rozvoji odborných vedomostí a praktických odborných zručností deklaroval absolvent študijného odboru zdravotná sestra, ktorý mal kombinovanú stáž v strednej odbornej škole a nemocnici v Českej republike. Z jeho vyjadrení vyplýva, že **vysokú pridanú hodnotu v rozvoji odborných zručností počas stáže v zahraničí** je možné dosiahnuť, ak budú splnené viaceré podmienky:

- motivovaný/á účastník/čka, ktorý/á dokáže už pred stážou jasne pomenovať, aké vedomosti a zručnosti si chce počas stáže osvojiť;
- jasné kritériá výberu, ktoré zohľadňujú nielen vedomostnú úroveň uchádzačov, ich správanie a úroveň ovládania cudzieho jazyka, ale aj praktické zručnosti, ktoré priebežne dokazujú v rámci odbornej praxe, proaktívnosť, snahu o svoj ďalší rozvoj, ako aj zafinovanú predstavu o svojom ďalšom kariérom smerovaní;
- obsahové zameranie stáže, ktoré nadväzuje na vedomosti a zručnosti získané v rámci odbornej praxe v domovskej krajine a je v súlade so vzdelávacími cieľmi jednotlivca a vysielajúcej organizácie;
- hostiteľská organizácia s ponukou konkrétnych odborných pracovných čin-

ností na celé obdobie stáže, s kvalitným materiálovo-technickým vybavením, motivovanými a odborne zdatnými mentormi/supervízormi;

- striedanie viacerých aktivít, ako je napr. práca na pracovnej stanici/oddelení/prevádzke, a zároveň oboznámenie sa s činnosťou iných oddelení, odborné prednášky, prezentácie s cieľom získať nadstavbové odborné vedomosti;
- nové prístupy, metódy, postupy, technické vybavenie, pričom nie je dôležitý ich rozsah, ale najmä aplikovateľnosť v ďalšom štúdiu, resp. kariére;
- dôvera, otvorenosť spolupracovníkov ochota poradiť, pomôcť v prípade potreby, otvorenosť v komunikácii, ľudskosť;
- možnosť urobiť chybu bez následkov, sankcií a trestu.

Podľa vyjadrenia respondenta sa hostiteľskej organizácii v Česku podarilo zabezpečiť väčšinu z uvedených faktorov.

ROZVOJ MÄKKÝCH ZRUČNOSTÍ

V **online dotazníku** bolo zaradených 7 otázok, ktoré zisťovali **mieru rozvoja vybraných mäkkých zručností** u účastníkov stáží. Tieto mäkké zručnosti považujú zamestnávateľa za dôležitý predpoklad pre prijatie a úspešné začlenenie absolventov stredných odborných škôl do pracovného procesu.

Viac ako 70 % z celkového počtu respondentov sa zhodlo, že počas stáže mali možnosť vo veľkej miere rozvíjať zručnosti **komunikácie a tímovej práce**. Najvyššie percento respondentov (viac ako 79 %), ktorí označili možnosť rozvoja tejto zručnosti veľmi alebo úplne, sme zaznamenali medzi účastníkmi stáží v strednom podniku a v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania.

Takmer 50 % respondentov sa zhodlo, že stáž im výrazne pomohla otvoriť sa v komunikácii, **dokážu s inými ľuďmi ľahšie nadviazať kontakt**; ďalších 35 % respondentov si túto zručnosť rozvinuli do istej miery. Podobné percentuálne rozdelenie sa potvrdilo aj pri analýze odpovedí respondentov z hľadiska typu inštitúcií, v ktorých sa konala ich stáž, aj keď je potrebné uviesť, že účastníci stáží vo verejných inštitúciách a mikro podnikoch boli v hodnotení rozvoja tejto zručnosti o niečo pozitívnejší.

Zručnosti efektívneho plánovania a organizovania aktivít je možné rozvíjať a podporovať zapojením žiakov do vykonávania rôznych typov činností, riešenia úloh, ktoré vykonávajú pod supervíziou prideleného zamestnanca, tímlídra,

mentora v hostiteľskej organizácii. 37 % respondentov sa vyjadrilo, že vďaka stáži v zahraničí si **vedia efektívnejšie plánovať a zorganizovať úlohy a aktivity** a 33,6 % dokážu túto zručnosť využiť pri **plánovaní a organizovaní svojho vzdelávania**. Ďalších 37 % respondentov vníma posun v každej z týchto oblastí do istej miery.

Takmer 31 % respondentov sa vyjadrilo, že na stáži v zahraničí sa naučili **efektívnejšie riadiť svoj čas**, to znamená nielen pracovné činnosti a úlohy, ale aj svoj osobný čas.

Schopnosť **nájsť riešenia v ťažkých alebo neobvyklých situáciách** si počas stáže v zahraničí rozvinulo vo veľkej miere 37,5 % respondentov, ďalších 38,5 % vnímalo čiastočný posun v rozvoji tejto zručnosti. Pri porovnaní odpovedí respondentov, ktorí sa zúčastnili stáží v jednotlivých typoch hostiteľských organizácií, sme zaznamenali najväčší posun v rozvoji tejto zručnosti u respondentov, ktorí absolvovali stáž v strednom podniku, veľkom podniku a verejnej inštitúcii.

V online dotazníku sme zisťovali aj názory respondentov na možnosť rozvinúť si špecifické zručnosti spojené s **komunikáciou so zákazníkom a predajom**. Vzhľadom na to, že rozvoj týchto zručností je viazaný na aktívny kontakt so zákazníkom (písomný, telefonický alebo osobný) v špecifických sektoroch ako sú obchod, služby, administratívne činnosti, túto zručnosť si mali možnosť rozvíjať najmä respondenti, ktorí absolvovali stáž v týchto sektoroch.

Dopad stáže na rozvoj mäkkých zručností*

* Údaje zahŕňajú respondentov, ktorí sa vyjadrili, že získali alebo si rozvinuli uvedené zručnosti veľmi alebo úplne.

Vo **fokusových skupinách** a počas **individuálnych rozhovorov** sme s účastníkmi stáží diskutovali o konkrétnych aktivitách, úlohách, pracovných situáciách, ktoré im poskytli príležitosti na rozvoj mäkkých zručností.

Viac ako polovica respondentov uviedla, že účasť na stáži im **pomohla zbaviť sa ostychu, obáv nadviazať kontakt a komunikovať s neznámymi ľuďmi.**

Počas stáže si uvedomili, že komunikácia v škole a na pracovisku môže byť vedená aj inou formou ako v ich domovskej škole alebo na odbornej praxi. Oceňovali najmä **partnerský prístup** priamych nadriadených, mentorov-učiteľov, **podporu a dôveru z ich strany, otvorenosť v komunikácii, záujem o nich** ako ľudí, o **krajinu**, kde žijú, **ochotu** venovať sa im nielen v pracovnom čase, ale aj počas osobného voľna. Viacerí respondenti si uvedomili, že sú to dôležité predpoklady fungujúcej tímovej práce a spolupráce.

„Ludia boli iní, ochotní, priateľskí, vždy sa snažili pomôcť, aj tí, čo nás nemali na starosti, aj kolektív, všetci boli super.“

„Atmosféra v škole bola iná ako u nás - cítili sme sa tam inak – komorné, priateľské prostredie.“

„Vzťah pacient - zdravotná sestra alebo medzi zdravotníkmi sestrami je na úplne inej úrovni ako v nemocnici na Slovensku. Etika, komunikácia medzi ľuďmi je úplne na inej úrovni, je to vyspelejšia, priateľská komunikácia, cítiť pozitívne naladenie.“

Takmer všetci respondenti konštatovali významný prínos stáží pre **rozvoj ich osobnostných charakteristík**: zvýšenie sebavedomia, sebaúcty, uvedomenie si zodpovednosti za seba samého, väčšiu samostatnosť v rozhodovaní, schopnosť reagovať na zmenu a prekonávať prekážky, potrebu proaktívnosti, uvedomili si silu pozitívneho prístupu v práci a v živote.

„Bol to vlastne test dospelosti, museli sme ísť do práce, upratať si, prať, nakupovať. Nemuseli sme sa nikomu zodpovedať.“

„Naučila som sa samostatnejšie fungovať.“

Viacerí účastníci bez ohľadu na sektor, v ktorom sa realizovala ich stáž, mali **obavy zo zlyhaní v práci, z toho že urobia chyby.** Stáž v zahraničí im pomohla prekonať tieto obavy, a to vďaka podpore tímlídov, mentorov, ako aj ďalších zamestnancov.

„Stáž zmenila moje vnímanie ľudí – my sme sa báli, akí tam budú ľudia, ako nás prijmú, čo ak tam niečo pokazíme, boli sme vystresovaní, oni boli úplne v pohode.“

Časť respondentov – účastníkov individuálnych intervii a fokusových skupín uviedla, že si dokážu lepšie zorganizovať svoj čas pri vzdelávaní, v práci, ako aj svoje osobné voľno, **spoznali hodnotu času a význam jeho cieľeného využívania**.

Menšia časť účastníkov fokusových skupín a individuálnych rozhovorov konštatovala, že si rozvinuli aj zručnosti v **prezentácii čiastkových projektov**, na ktorých spolupracovali s ďalšími účastníkmi stáží, hľadani a analýze podporných informácií potrebných najmä v predaji alebo marketingu.

„Na projekte sme robili štyria a museli sme spolupracovať.“

V súvislosti s rozvojom mäkkých zručností respondenti poukazovali aj na príležitosti, ktoré im v tejto oblasti ponúkali hostiteľské rodiny, kde boli ubytovaní, resp. iné ubytovacie zariadenia. V hostiteľských rodinách mali možnosť okrem prekonávania kultúrnych rozdielov komunikovať s typovo odlišnými ľuďmi, zvládať aj menšie konfliktné situácie, niekedy aj asertívne presadiť svoje požiadavky, resp. práva, vedieť sa o seba postarať.

ROZVOJ INTERKULTÚRNYCH KOMPETENCIÍ

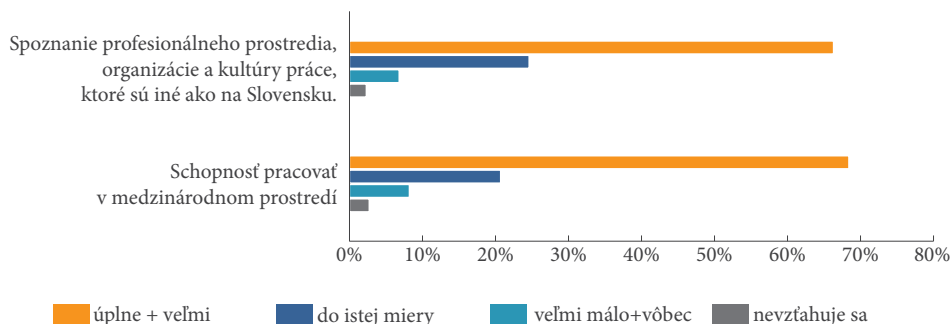
Jedným z dôležitých cieľov stáží v zahraničí je rozvoj schopností účastníkov vhodne a efektívne reagovať v interkultúrnych situáciách. Získať vedomosti o kultúre, histórii, politike, uvedomiť si svoje stereotypy v ich vnímaní, dokázať kultúrne citlivo komunikovať v rôznych situáciách, vnímať a akceptovať odlišnosti iných kultúr.

V **online dotazníku** boli zaradené dve otázky, v ktorých sme zisťovali, do akej miery prispela stáž v rámci programu Erasmus+ k rozvoju interkultúrnych kompetencií v pracovnom prostredí.

Z analýzy odpovedí respondentov vyplynulo, že vďaka stáži v zahraničí si 68,4 % respondentov výrazne posilnilo **schopnosť pracovať v medzinárodnom prostredí**, ďalších 20,7 % respondentov do istej miery, 8,2 % respondentov sa vyjadrilo veľmi málo alebo vôbec, 2,7 % respondentov nepovažovalo túto otázku za relevantnú.

Stáž v zahraničí pomohla 66,3 % respondentom veľmi alebo úplne a ďalším 24,6 % respondentom do istej miery **spoznať profesionálne prostredie, organizáciu a kultúru práce**, ktoré sú iné ako na Slovensku. Len 6,8 % respondentov malo takúto možnosť v obmedzenej miere.

Dopad stáže na rozvoj interkultúrnych zručností

Vo **fokusových skupinách** a počas **individuálnych rozhovorov** sme zisťovali, aké podnety a situácie pomáhali rozvíjať účastníkom stáží ich interkultúrne kompetencie.

Čo sa týka rozvoja **interkultúrnych kompetencií v pracovnom prostredí**, účastníci stáží vnímali prevažne pozitívne priateľskú a otvorenú komunikáciu na pracovisku, akceptáciu odlišností, ochotu pomôcť, snahu zamestnancov (bez ohľadu na hierarchiu) vytvoriť pozitívne pracovné prostredie. Viacerí z respondentov mali tendenciu porovnávať túto atmosféru so svojimi osobnými skúsenosťami z praktického vyučovania na Slovensku.

„Na stáži v Nemecku to bolo v podstate to isté alebo podobné, ako sme robili na odbornej stáži na Slovensku. V Nemecku je však iná mentalita. Na Slovensku je zdravotníctvo konzervatívne. V Nemecku, keď sme videli, že ženy ošetrovatelky chodili s farebnými vlasmi, vyholené, potetované, tak to bol poriadny šok. Bolo vidno, že v Nemecku sa to berie inak, ako u nás na Slovensku, keď sa dá niekto potetovať, tak to ľudia berú, že ste väzeň alebo...”

„Pracovná morálka vo firme vo Fínsku bola iná ako na Slovensku, možno to bolo aj tým, že napr. zvárači pracovali len 6 hodín, tam je nadšenie do práce iné ako na Slovensku.“

„Rôznorodosť ľudí v práci, to na Slovensku nezažiješ. Že ľudia spolu fungujú, nikto nerieši, odkiaľ si, že je niekto taký alebo onaký.“

Väčšina účastníkov, ktorí boli ubytovaní v hostiteľských rodinách, si uvedomovala a pomenovala odlišnosti v spôsobe stravovania, type jedál, každodenných rituáloch, zvykoch rodiny, komunikácii medzi členmi rodiny. Z pozitívnych skúseností účastníkov z pobytu v hostiteľských rodinách vyberáme:

„Super, že sme bývali v rodine. Veľa sme s domácou komunikovali.“

„Bolo zaujímavé sledovať, ako funguje iná rodina.“

Vyskytli sa aj prípady, kedy účastníci neboli spokojní s hosťiteľskou rodinou, avšak zároveň priznali, že negatívne skúsenosti im „otvorili oči“, uvedomili si, že bez ohľadu na to, aká ekonomicky vyspelá krajina je, ľudia riešia podobné osobné problémy, ich správanie nie je vždy „ideálne“.

„Býval som v hosťiteľskej rodine, pravdepodobne mala majiteľka osobné problémy – prišla o zamestnanie, čo čiastočne poznačilo atmosféru.“

Ďalší účastníci, ktorí boli ubytovaní v podnikových alebo školských zariadeniach spolu s účastníkmi stáží z iných krajín, hovorili o nových priateľstvách, nových sociálnych kontaktoch, ktoré nadviazali pri spoločných športových aktivitách. Aj v týchto situáciách mali možnosť pozorovať typické prejavy správania, komunikačné modely účastníkov z rôznych krajín, nepriamo sa dozvedali o kultúre, zvykoch týchto krajín.

Sporadicky sa objavili aj kritické spätné väzby na podmienky ubytovania, resp. obmedzenej možnosti spoznávať inú kultúru: *„Vo voľnom čase som bol len so spolužiakmi a sprevádzajúcim učiteľom.“*

Veľmi dobré podnety pre spoznanie špecifik hosťiteľskej krajiny boli celené návštevy historických a kultúrnych pamiatok, prírody, v mieste stáže alebo v jej okolí, v rámci voľného času. U viacerých účastníkov tým bola naplnená ich kľúčová motivácia, pre ktorú sa prihlásili na stáž v zahraničí – t. j. spoznať inú krajinu, cestovať.

Viacerí účastníci si všímali aj odlišné modely správania v hosťiteľských krajinách, pričom tieto modely porovnávali so Slovenskom, časť z nich oceňovala najmä priateľskosť, otvorenosť, ohľaduplnosť aj neznámych ľudí k cudzincom, funkčnosť komunitného fungovania.

„Vo voľnom čase sme chodievali na ostrov. Pekné, upravené, čisté prostredie, všade tam mali ohniská na opekanie, všetko upravené, drevo nasekané, miesto na grilovanie. Všetko čisté a udržiavané.“

„Ľudia inak rozmýšľajú, inak sa správajú, auto zastaví, aj keď ste 10 m od priechodu pre chodcov.“

ROZVOJ ZRUČNOSTÍ V CUDZOM JAZYKU

Znalosť cudzieho jazyka patrí k základným predpokladom pre uplatnenie sa absolventa strednej odbornej školy zo Slovenska na slovenskom i zahraničnom pracovnom trhu.

Stáže v zahraničí v rámci programu Erasmus+ majú za cieľ podporiť rozvoj existujúcich jazykových kompetencií, pomáhajú účastníkom uvedomiť si, že znalosť cudzieho jazyka „otvára dvere“ do sveta práce, pomáha pri tvorbe sociálnych väzieb, v lepšom pochopení kultúry a histórie inej krajiny, ako aj v schopnosti orientovať sa v inej krajine, pomáha získať väčšie sebavedomie v komunikácii. Vďaka stáži v zahraničí si žiaci uvedomia svoje silné stránky aj rozvojové potreby, stáž v zahraničí ich motivuje k ďalšiemu rozvoju jazykových kompetencií.

V **online dotazníku** sme sa pýtali respondentov, do akej miery im stáž umožnila rozvíjať alebo sa zdokonaľiť v **komunikácii** v cudzom jazyku v pracovnom prostredí.

Na otázku odpovedalo 590 respondentov, ktorí boli na stážach v 23 krajinách, najvyšší počet respondentov bol v Českej republike (182), ďalej v Spojenom kráľovstve (100), Nemecku (47), Taliansku (43) a Španielsku (41).

Z celkového počtu 590 respondentov sa 51,8 % vyjadrilo veľmi pozitívne k možnosti komunikácie v cudzom jazyku v pracovnom prostredí, 31,5 % označilo možnosť do istej miery, 13 % respondentov označilo možnosť vôbec alebo veľmi málo a 3,7 % považovali túto otázku za nerelevantnú.

V tejto súvislosti je však potrebné konštatovať, že u účastníkov stáže v Českej republike, jazykovo príbuznej krajine, bol kľúčovým cieľom stáže rozvoj odborných zručností; zámer rozvíjať jazykové kompetencie účastníkov bol minimálny. Z uvedeného dôvodu sme osobitne analyzovali odpovede 408 respondentov, ktorí sa zúčastnili stáží v iných krajinách ako Česká republika.

61 % respondentov (zo 408) označilo možnosť veľmi alebo úplne, 30,4 % respondentov sa vyjadrilo, že si mali možnosť rozvíjať komunikáciu v cudzom jazyku v pracovnom prostredí do istej miery, 7,4 %, v minimálnej miere a 1,2 % respondentov nepovažovali túto otázku za relevantnú.

Analyzovali sme tiež možnosti rozvíjať uvedenú zručnosť v jednotlivých krajinách, pričom sme sa zamerali na krajiny s počtom účastníkov stáže 15 a viac. Účastníci stáží v troch krajinách veľmi pozitívne hodnotili príležitosť komunikovať v cudzom jazyku, a to v Nemecku (80,9 %), Spojenom kráľovstve (76 %) a na Malte (73,3 %), nižšiu mieru možností rozvoja v tejto oblasti sme zaznamenali

v Rakúsku (54,5 %), Portugalsku (53,6 %), Taliansku (48,8 %), Maďarsku (48,5 %), Poľsku (45,8 %), a pomerne nízke percento respondentov, ktorí sa zúčastnili stáže v Španielsku (36,6 %).

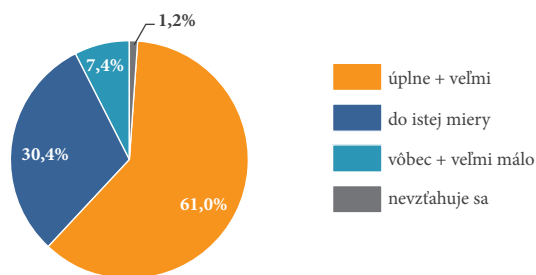
Je však potrebné uviesť, že v Španielsku, Taliansku či Portugalsku sa stáž realizuje v anglickom jazyku, ktorý nie je úradným jazykom v týchto krajinách a zvyčajne len časť zamestnancov v inštitúcii, kde sa realizuje stáž, komunikuje plynule v anglickom jazyku.

Na stážach v Maďarsku prevažujú žiaci, ktorí sú schopní plynule komunikovať v maďarskom jazyku v každodenných situáciách pred odchodom na stáž, vzhľadom na región, v ktorom žijú na Slovensku, preto je ich hlavným cieľom rozšírenie odbornej terminológie.

Pri analýze dát sme sa zamerali aj na porovnanie odpovedí respondentov na túto otázku v závislosti od dĺžky stáže, ktorá bola 2, 3, 4 týždne, 1 - 3 mesiace, resp. dlhšie. Zamerali sme sa na stáže v krajinách mimo Českej republiky, ktorých sa zúčastnilo 408 respondentov, pričom najviac účastníkov bolo na 2-týždňovej stáži (176), ďalej na 3-týždňovej stáži (157). Menší počet účastníkov bol na dlhších stážach: na 4-týždňovej stáži - 48, na dlhodobej stáži 1 - 3 mesiace sa zúčastnili 26 respondenti, a na stáži dlhšej ako 3 mesiace - 1 respondent.

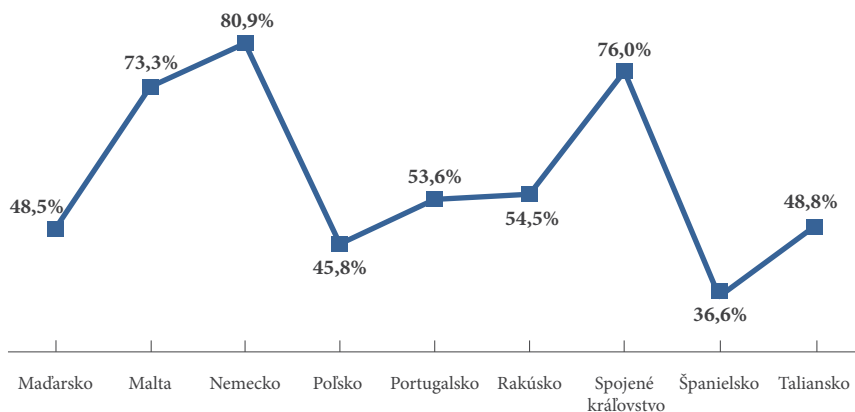
Je prirodzené, že účastníci, ktorí sa zúčastnili stáže 1 až 3 mesiace, mali viac príležitostí rozvíjať si komunikáciu v cudzom jazyku v pracovnom prostredí v porovnaní s respondentmi, ktorí boli na stáži kratšie: 84,6 % týchto respondentov označilo možnosť veľmi alebo úplne. U respondentov, ktorí sa zúčastnili stáže 2, 3, resp. 4 týždne sa nepotvrdil predpoklad, že čím dlhšia stáž, tým viacej príležitostí na rozvoj v tejto oblasti. 61,8 % respondentov, ktorí boli na stáži 3 týždne a 59,7 %, ktorí boli na stáži 2 týždne, označili možnosť komunikovať v cudzom jazyku v pracovnom prostredí veľmi alebo úplne, o niečo nižšie percento respondentov (52,1 %) , ktorí boli na 4-týždňovej stáži.

Komunikácia v cudzom jazyku v pracovnom prostredí

* Údaje nezahŕňajú stáže v Českej republike.

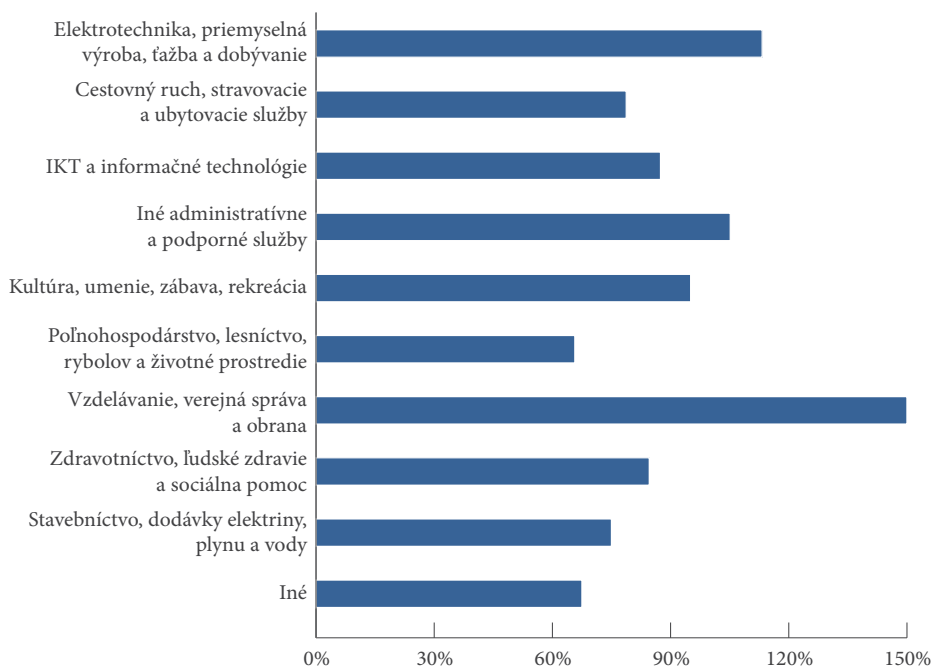
Komunikácia v cudzom jazyku v pracovnom prostredí Porovnanie výsledkov podľa miesta stáže*/**

* Výber krajín s počtom respondentov - účastníkov stáží 15 a viac

** Údaje zahŕňajú respondentov, ktorí sa vyjadrili, že získali alebo si rozvinuli uvedené zručnosti veľmi alebo úplne.

Komunikácia v cudzom jazyku v pracovnom prostredí Porovnanie výsledkov podľa odvetvia stáže */**

* Údaje nezahŕňajú stáže v Českej republike

** Údaje zahŕňajú respondentov, ktorí sa vyjadrili, že získali alebo si rozvinuli uvedené zručnosti veľmi alebo úplne.

Vo **fokusových skupinách** sme zisťovali, **do akej miery prispela stáž v zahraničí k rozvoju zručností v cudzom jazyku** prostredníctvom anonymného dotazníka, v ktorom boli tri otázky. Ako bolo už uvedené, z celkového počtu 21 respondentov boli 7 respondenti na stáži v Českej republike, 5 v Spojenom kráľovstve, 4 v Švédsku, 2 vo Fínsku a tiež v Španielsku a 1 respondentka bola na stáži v Poľsku.

Zamerali sme sa na odpovede 14 účastníkov, ktorí boli na stáži mimo Českej republiky. Vzhľadom na jazykovú príbuznosť českého a slovenského jazyka neboli pre účastníkov stáže v Českej republike tieto otázky relevantné.

Na otázku, či si počas stáže **zlepšili jazykové kompetencie**, sa 11 účastníci vyjadrili veľmi pozitívne, ďalší 3 do istej miery. 8 účastníci si **osvojili novú slovnú zásobu v cudzom jazyku**, úplne alebo veľmi, 4 do istej miery a 2 respondenti veľmi málo alebo vôbec. 4 účastníkom pomohla **stáž v zahraničí prekonať bariéru v rozprávaní v cudzom jazyku** vo veľkej miere, 8 účastníkom do istej miery a 2 účastníci sa vyjadrili, že veľmi málo alebo vôbec.

Počas rozhovorov sme sa pýtali respondentov na konkrétne situácie, v ktorých dokážu lepšie komunikovať v hlavnom cudzom jazyku po absolvovaní stáže. Väčšina z nich uviedla každodenné situácie, ako napr. vyhľadávanie informácií o miestnej doprave, kultúrnych pamätihodnostiach, komunikáciu s hosťiteľskou rodinou o témach ako rodina, tradície, voľný čas, stravovanie, ubytovanie, komunikácia v obchode, reštaurácii, neformálne sociálne kontakty s účastníkmi stáží z iných krajín.

V týchto situáciách sa zlepšili najmä v porozumení počutého, sú schopní zachytiť hlavnú myšlienku aj u ľudí, ktorí hovoria s iným prízvukom, dokážu rýchlejšie reagovať na otázky, ako aj klásť otázky.

Pri komunikácii na pracovisku si žiaci čiastočne osvojili novú odbornú slovnú zásobu, ujasnili si situácie, v ktorých je možné odborné výrazy používať, dokážu sa orientovať na pracovisku v inej krajine, ujasniť si požiadavky nadriadeného na činnosti/úlohy, ktoré majú vykonávať.

2 respondenti uviedli, že už pred odchodom na stáž ovládali hlavný cudzí jazyk na dobrej úrovni, počas stáže mali príležitosť vyskúšať si prácu s textom v cudzom jazyku, pri tvorbe marketingových materiálov, resp. prezentáciu riešenia zadanej úlohy v cudzom jazyku pred zamestnancami podniku.

„Keď sme boli na letisku v Helsinkách, pri odchode som bol nútený komunikovať v angličtine, nemal som zábrany, v tom mi stáž pomohla.“

„Angličtinu som ovládal, ale potreboval som si zvyknúť na akcent, oni majú divný akcent. Škótom som nerozumel vôbec.“

„Získala som lepšiu zručnosť v písomnom prejave v angličtine. Keď píšem maily, viem ich lepšie napísať.“

„Nemal som problém s angličtinou, keď som tam išiel, ale určite som sa naučil veľa odbornej terminológie.“

„Naučil som sa nové odborné výrazy, ktoré sme používali v práci.“

Z 10 účastníkov **individuálnych rozhovorov**, 4 boli na stáži v Spojenom kráľovstve, 1 v Portugalsku, 1 v Nemecku, 1 v Taliansku a 3 v Českej republike.

Respondenti, ktorí boli na stáži mimo Českej republiky hodnotili prevažne pozitívne možnosti zlepšenia zručností v cudzom jazyku. 5 respondenti boli veľmi spokojní a 2 účastníčky boli menej spokojné.

5 respondenti vnímali širšie prínos stáže pre rozvoj jazykových zručností. Pomenovali rozdiely medzi výučbou cudzieho jazyka v škole a osvojovaním si praktických jazykových zručností v hostiteľskej krajine. Zbavili sa obáv a ostychu v komunikácii v cudzom jazyku, sú sebavedomejší v komunikácii, uvedomovali si potrebu kontinuálneho rozvoja jazykových zručností aj po ukončení stáže a tiež potrebu veľmi dobrej znalosti cudzieho jazyka, ak sa chcú uplatniť na trhu práce. Títo respondenti boli absolventmi stredných odborných škôl, študovali na vysokej škole a zároveň pracovali, resp. boli zamestnaní, bolo zrejmé, že ich uhol pohľadu je iný ako u žiakov stredných odborných škôl, ktorí sa zúčastnili fokusových skupín.

Z ich reakcií vyberáme:

„Pred odchodom na mobilitu som nebol zvyknutý rozprávať v angličtine, pretože to sa v školách ani nerobí, zlepšil som sa v rozprávaní v každodennej angličtine.“

„Určite som si zlepšil jazykové zručnosti. Najväčší rozdiel, keď sa učíme v škole, je to, že všetci hovoríme slovenským prízvukom. Keď prídem do zahraničia, zistíme, že je to úplne inak, každý má iný prízvuk, intonáciu, najťažšie bolo porozumieť Angličanom.“

„Učiteľka mi vo štvrtom ročníku sama povedala, že som sa zlepšila a stratila som ostych z rozprávania v anglickom jazyku.“

„V práci nás nútili komunikovať v angličtine. Stratila som ostych z komunikácie.“

„Pomohlo mi to získať aj certifikát v angličtine, celkové hodnotenie mám B2, v rozprávaní som mal dokonca lepšie hodnotenie C1.“

„Uvedomil som si potrebu znalosti cudzieho jazyka a ďalšieho vzdelávania, snažím sa udržiavať znalosť čítaním článkov, sledovaním filmov v angličtine, turistikou v krajine, bol som v Anglicku a Írsku na dovolenke.“

„Až po stáži som si uvedomila, že chcem možno v budúcnosti odísť do zahraničia a tam budem potrebovať jazyk.“

„Určite som sa zlepšila v nemčine, ešte pol roka po príchode som si udržala, čo som sa naučila, ale keďže som sa tomu ďalej nevenovala, tak sa to trochu vytratilo.“

„Stáž ma nabudila učiť sa anglický jazyk. Láka ma Londýn, chcem tam ísť na výlet.“

„Stal som sa viac sebavedomý, keď hovorím po anglicky, aj som si uvedomil, že môžem ísť niekam na vlastnú päsť a nestratil by som sa tam.“

2 účastníčky individuálnych rozhovorov, obe zo študijného odboru kozmetik/vizážista, sa kriticky vyjadrili k možnosti rozvoja jazykových kompetencií počas stáže. V oboch prípadoch nebol vhodný výber hostiteľskej organizácie; zamestnanci neovládali hlavný cudzí jazyk, resp. v druhom prípade zamestnanci neprejavovali záujem komunikovať s účastníčkou stáže.

„Skúšali nás na Slovensku z angličtiny a tam nikto po anglicky nehovoril. Medzilidské vzťahy však boli dobré, takže sme sa vždy dohodli.“

Je zrejmé, že mieru rozvoja jazykových kompetencií ovplyvňujú viaceré faktory, ako napr. charakter činností, ktoré vykonával účastník počas stáže, typ organizácie, kde bol na stáži, či bol úradný jazyk v danej krajine zároveň aj hlavný cudzí jazyk, dĺžka stáže, možnosť komunikovať v cieľovom jazyku vo voľnom čase, úvodná motivácia účastníka zlepšiť si jazykové zručnosti.

V. ĎALŠIE ŠTÚDIUM A KARIÉRNE SMEROVANIE

RESPONDENTI S UKONČENÝM STREDOŠKOLSKÝM VZDELANÍM

ŠTUDENTI VYSOKEJ ŠKOLY

RESPONDENTI MIMO FORMÁLNEHO VZDELÁVANIA

SAMOSTATNE ZÁROBKOVÉ OSOBY

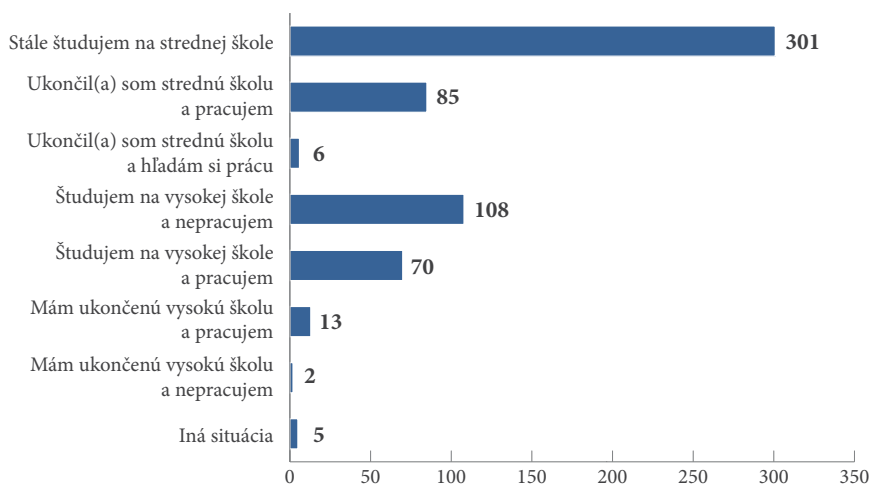
RESPONDENTI BEZ PRÁCE

PREFERENCIE PRI HĽADANÍ PRÁCE

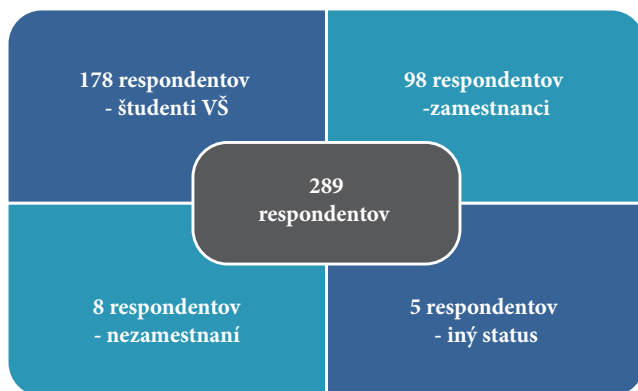
MIGRÁCIA V RÁMCI SLOVENSKA A DO ZAHRANIČIA

V tejto kapitole sa venujeme ďalšiemu štúdiu a kariérenému smerovaniu bývalých účastníkov stáží Erasmus+. Predmetom záujmu sú predovšetkým respondenti s ukončeným stredoškolským vzdelaním, t. j. študenti vysokých škôl a ľudia na trhu práce (zamestnaní, nezamestnaní alebo s iným statusom). Jedným z cieľov štúdie je zistiť, do akej miery boli získané kompetencie a skúsenosti počas stáže užitočné pre profesionálny rozvoj účastníkov a ako stáže ovplyvnili ich budúce kariérne smerovanie. Odpovede respondentov v online dotazníku nám umožnili načrtnúť momentálny status bývalých účastníkov stáží, a tak vieme bližšie sledovať, v ktorej životnej etape vo vzťahu k štúdiu a práci sa v čase realizácie prieskumu nachádzali.

Prehľad životnej situácie (štúdium a práca) všetkých respondentov:

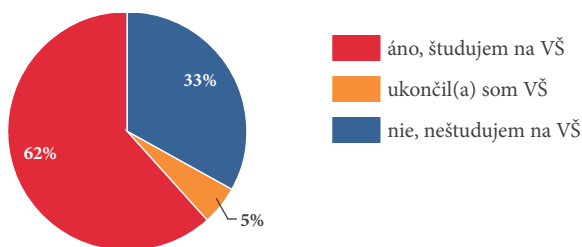
Z prehľadu vyplýva, že viac ako polovica všetkých respondentov (51,1 %) v čase realizácie prieskumu boli stále žiakmi strednej školy, v rámci ktorej vycestovali na stáž v zahraničí. Ukončené stredoškolské štúdium malo **289 respondentov**, čo z celkového počtu 590 respondentov predstavuje 48,9 %. 178 respondentov pokračovalo v štúdiu na vysokej škole, čo z celkového počtu predstavuje 30,2 %. Jeden respondent (uvedený v kategórii iný status) pokračoval v pomaturitnom štúdiu. 111 respondentov, ktorí v percentuálnom vyjadrení predstavujú 18,8 % všetkých respondentov, neboli v žiadnom formálnom vzdelávaní, t. j. boli buď zamestnaní, nezamestnaní alebo mali inú životnú situáciu.

RESPONDENTI S UKONČENÝM STREDOŠKOLSKÝM VZDELANÍM

Detailnejší rozbor odpovedí ukazuje, že bývalí účastníci stáží najčastejšie po ukončení strednej školy odchádzali na vysokú školu. 178 respondentov, čo z celkového počtu **289 respondentov** predstavuje 62 %, v čase realizácie prieskumu študovalo na vysokej škole a 15 z nich už vysokoškolské štúdium ukončilo. V percentuálnom vyjadrení ide o 5 % respondentov s ukončenou strednou školou. Naopak, 96 respondentov v čase realizácie štúdie a ani v minulosti vysokú školu nenavštevovalo. Percentuálne ide o 33 % respondentov.

Podiel VŠ študentov (n = 289)

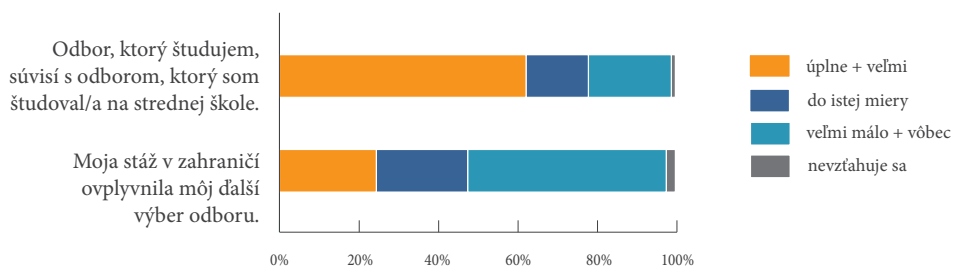

ŠTUDENTI VYSOKEJ ŠKOLY

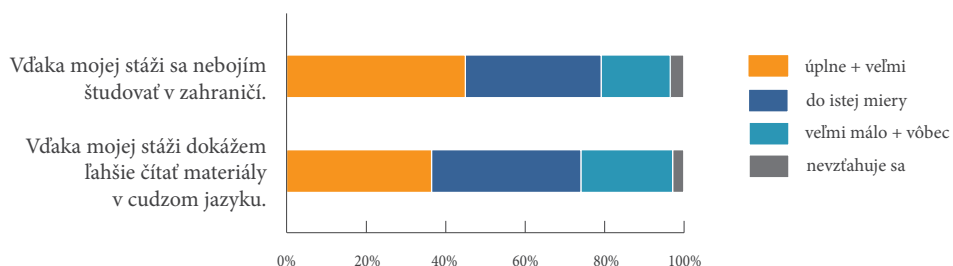
Respondenti, ktorí v čase realizácie prieskumu boli študentmi vysokej školy, študovali v prevažnej väčšine na vysokých školách na Slovensku. Takmer každý desiaty z nich (9 %) však študoval v zahraničí, najmä v Českej republike, kde bolo 10 respondentov. 3 respondenti študovali na vysokej škole v Spojenom kráľovstve a po jednom respondentovi v Holandsku, Rakúsku a Dánsku.

Študenti vysokých škôl študovali na strednej škole rôzne odbory, žiaden z nich nebol výrazne dominantný, ale najviac absolventov, ktorí študovali na vysokej škole, bolo z odborov zdravotnícky asistent, obchodná akadémia, iné ekonomické odbory (účetníctvo, ekonomika), technické lýceum a IT odbory (napr. informačné a sieťové technológie, počítačové siete).

Z online dotazníkového prieskumu tejto kategórie respondentov vyplynulo, že 62,4 % respondentov študovalo na vysokej škole odbor, ktorý **súvisí s ich odborom na strednej škole**. 15,7 % respondentov uviedlo, že ich odbor súvisí čiastočne. Naopak, 21,3 % respondentov deklarovalo, že odbor na vysokej škole nesúvisí s odborom, ktorý študovali na strednej škole. Čo sa týka **vzťahu stáže v zahraničí s voľbou ďalšieho odboru**, takmer každý štvrtý respondent uviedol, že stáž mala vplyv na ďalší výber odboru. 23 % respondentov vnímalo tento vplyv čiastočne. Naopak viac ako 50 % respondentov deklarovalo, že stáž ovplyvnila ich výber odboru len veľmi málo alebo vôbec.

Za dôležitý prínos považovali študenti vysokých škôl **zbavenie sa strachu študovať v zahraničí** – tento prínos pozitívne vnímalo 45 % respondentov. S týmto výrokom čiastočne súhlasilo 34,2 % bývalých účastníkov. **Schopnosť ľahšie čítať materiály v cudzom jazyku po absolvovaní stáže** pozitívne vnímalo 36,5 % respondentov, čiastočne 37,6 %. Naopak, len každý štvrtý respondent (24,7 %) deklaroval, že mu stáž pomohla pri výbere odboru na vysokej škole.

„Stáž bola jedna z najlepších skúseností, aké som mal počas strednej školy. Holandsko sa mi tak neskutočne zapáčilo počas praxe, že som sem podal prihlášku na univerzitu a momentálne už študujem 3. semester.“

„Na stáži som sa zdokonalila v anglickom jazyku – tam vnímam veľký dopad, z ktorého ťažím aj teraz na vysokej škole.“

V čase realizácie prieskumu študovali na vysokej škole 4 účastníci **individuálnych rozhovorov**. Jeden respondent, ktorý na strednej škole študoval odbor zdravotnícky asistent, pokračuje v rovnakom odbore aj na vysokej škole a zároveň pracuje ako zdravotnícky pracovník v nemocnici. Ďalší respondent rovnako deklaroval, že vysokoškolský odbor (medzinárodné vzťahy) čiastočne súvisí s odborom, ktorý študoval na strednej škole (obchodná akadémia). Dvaja respondenti uviedli, že na vysokej škole študujú odbor, ktorý nesúvisí s odborom na strednej škole. Jedna respondentka študuje psychológiu a druhá predškolskú a mentálnu pedagogiku. Predtým na strednej škole študovali obchodnú akadémiu a kozmetiku. Všetci respondenti uviedli, že študujú to, čo ich baví. Dvaja však deklarovali aj inú motíváciu – získanie diplomu a nasledovanie kamarátov.

„Moja vysoká škola ma baví, zvažujem aj doktorandské štúdium.“

„Vždy som chcela pracovať s ľuďmi. Na strednej škole som pochopila, že nechcem pracovať ako účtovníčka. Teraz študujem to, čo ma baví. Chcem byť detskou psychologičkou.“

„Študujem na vysokej škole len kvôli diplomu. Chcem sa vrátiť k odboru, ktorý som študovala na strednej škole a otvoriť si vlastný kozmetický salón.“

„Štúdijný odbor som si vybral preto, lebo tam šli všetci moji kamaráti.“

V jednom prípade môžeme jasne identifikovať, že mobilita mala vplyv na výber vysokoškolského štúdia – jeden respondent sa na základe stáže utvrdil, že chce študovať v Českej republike odbor, ktorý súvisel so stredoškolským odborom. Ostatní účastníci individuálnych rozhovorov uviedli, že stáž nemala výrazný vplyv na výber ďalšieho štúdia. Vyzdvihovali však nepriamy dopad mobility ako napr. zlepšenie jazykových zručností, zvýšenie sebavedomia atď.

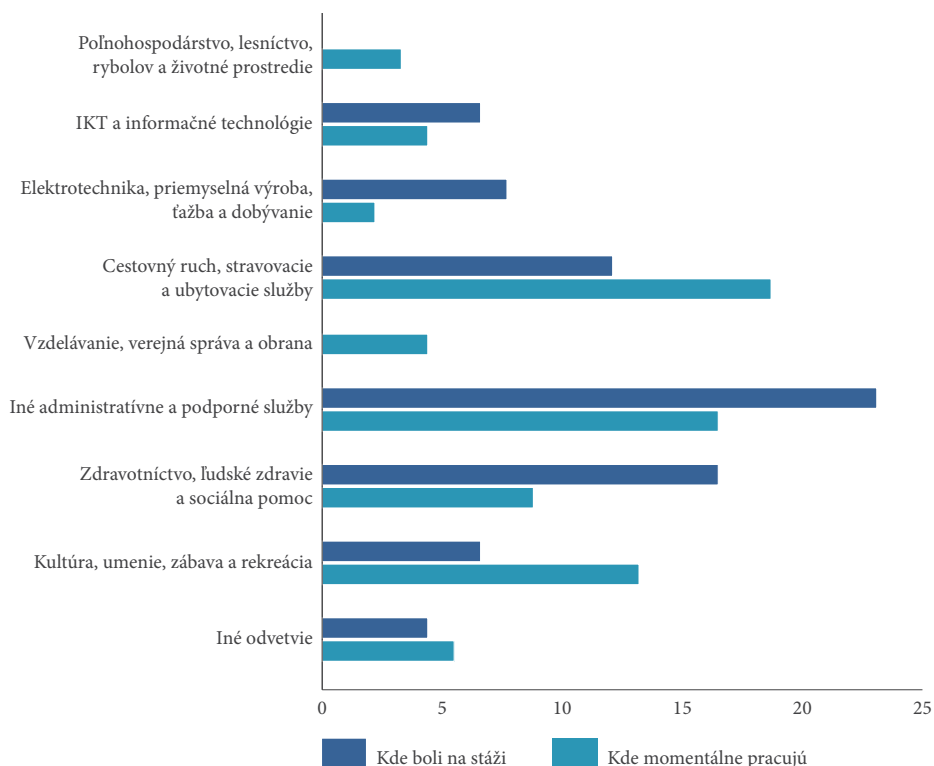
„Stáž mala určite veľký dopad na moje ďalšie štúdium na vysokej škole aj na rozhodnutie ísť pracovať do Českej republiky.“

Zaujímavým zistením prieskumu je, že 70 respondentov (39,3 %) študujúcich na vysokých školách v čase realizácie prieskumu pracovalo. 8 respondenti pracovali

na plný úväzok (v piatich prípadoch išlo o bývalých žiakov odboru zdravotnícky asistent, zvyšní traja boli z odborov biotechnológia a farmakológia, odevný dizajn a elektrotechnika) a 62 respondentov pracovalo na čiastočný úväzok. Študenti vysokých škôl najčastejšie pracovali na dohody o brigádnickej práci študentov, ktoré častokrát nemajú súvis so študijným odborom. Mnohí vysokoškolskí študenti majú často príležitostné práce počas školy, aby si zarobili na štúdium, resp. privyrobili si na študentský život. Rovnako nemôžeme opomenúť snahu o získanie praxe, ktorá im pomôže lepšie naštartovať kariéru po ukončení vysokej školy.

Pri porovnaní **ekonomických odvetví stáže a práce** tejto kategórie respondentov je potrebné zdôrazniť, že 40 respondentov, čo predstavuje zo 70 respondentov 57,1 %, nepracovalo v odvetví, v rámci ktorého boli na stáži v zahraničí. Rozdelenie podľa jednotlivých odvetví je uvedené v nasledujúcom grafe:

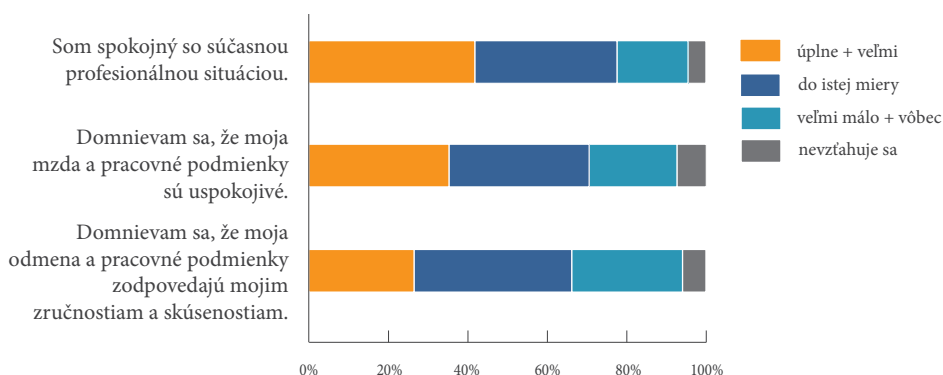
Odvetvie stáže vs. odvetvie práce (n = 70)

Z analýzy výrokov týkajúcich sa **spokojnosti s profesionálnou situáciou** tejto kategórie respondentov vyplynulo, že 41,8 % respondentov je spokojných so súčasnou prácou. Čiastočne s týmto výrokom súhlasilo 35,8 % respondentov. Naopak, takmer 18 % respondentov vnímalo svoju súčasnú profesionálnu situáciu

ako neuspokojivú. Nižšie percento spokojnosti respondenti vnímali pri otázke týkajúcej sa **mzdy a pracovných podmienok**, kde 35,3 % respondentov označili tieto atribúty ako uspokojivé. Čiastočne uspokojivé boli pre rovnaký počet respondentov (35,3 %). Nespokojní boli 15 respondenti, čo je v percentuálnom vyjadrení 22,1 %. Najmenej pozitívne však respondenti vnímali výrok týkajúci sa vzťahu **odmeny a pracovných podmienok so zručnosťami a skúsenosťami**. 26,5 % respondentov vnímalo tento vzťah pozitívne, 39,7 % čiastočne pozitívne a 27,9 % negatívne.

Spokojnosť s pracovnou situáciou (n = 70)

V online dotazníkovom prieskume sme zisťovali mieru **priameho dopadu stáží v zahraničí na terajšiu profesionálnu situáciu**. Respondenti vyjadrili mieru súhlasu s výrokom výberom jednej z 5 možností (súhlasím: vôbec, veľmi málo, do istej miery, veľmi, úplne). Pri popise výsledkov sme použili zjednodušený model. Odpovede *veľmi* a *úplne* sú označené za pozitívne, odpovede *vôbec* a *veľmi málo* vyjadrujú nízku mieru súhlasu a odpoveď *do istej miery* vyjadruje čiastočný súhlas respondentov s daným výrokom.

Viac ako polovica respondentov (58,8 %) deklarovala, že pri **hľadaní zamestnania informovali potenciálnych zamestnávateľov o absolvovaní stáže v zahraničí**. Čiastočne s týmto výrokom súhlasilo 16,2 % respondentov. Na druhej strane takmer každý štvrtý respondent neinformoval potenciálnych zamestnávateľov o účasti na stáži v zahraničí.

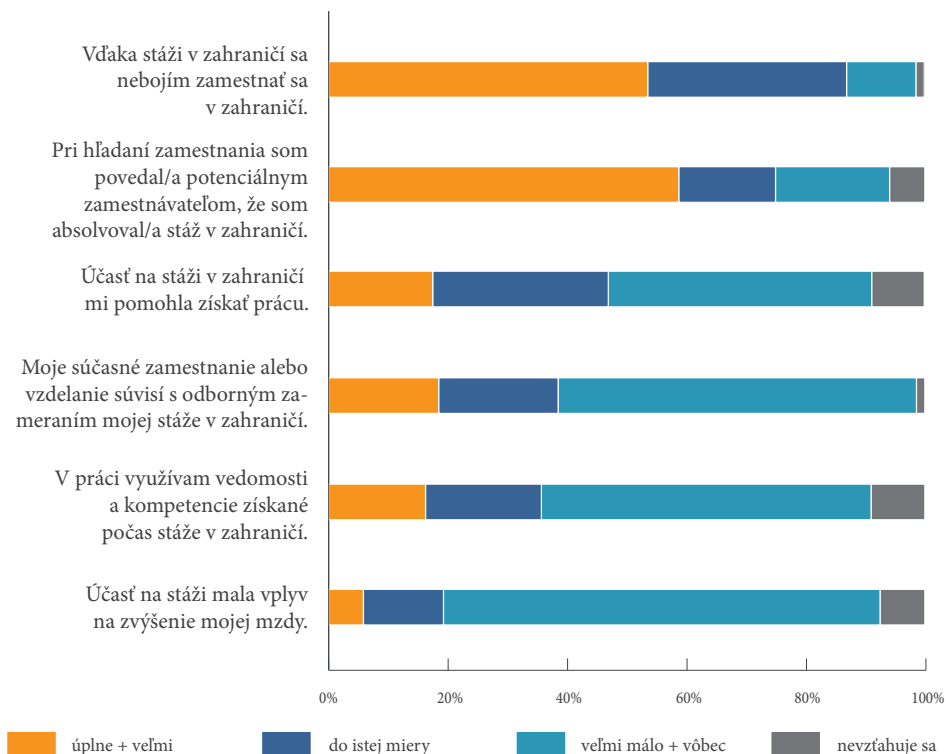
Za ďalší dôležitý dopad stáže môžeme považovať zbavenie sa strachu zamestnať sa mimo Slovenska. 53,6 % respondentov uviedlo, že vďaka stáži sa **neboja zamestnať v zahraničí**. Do istej miery súhlasilo s týmto výrokom 33,3 % respondentov. Naopak – 11,6 % respondentov vyjadrilo nesúhlas.

18,6 % respondentov deklarovalo, že ich **súčasnú zamestnanie súvisí s odborným zameraním stáže v zahraničí**; čiastočne toto tvrdenie deklarovalo 20 % respondentov. Naopak až 60 % respondentov uviedlo, že súčasné zamestnanie nesúvisí s odborným zameraním stáže.

Vedomosti a kompetencie získané počas stáže v zahraničí využívalo v práci 16,4 % respondentov; zhodne 19,4 % respondentov využívalo tieto vedomosti a kompetencie čiastočne. Viac ako polovica respondentov (55,2 %) zaujalo k tomuto výroku negatívne stanovisko.

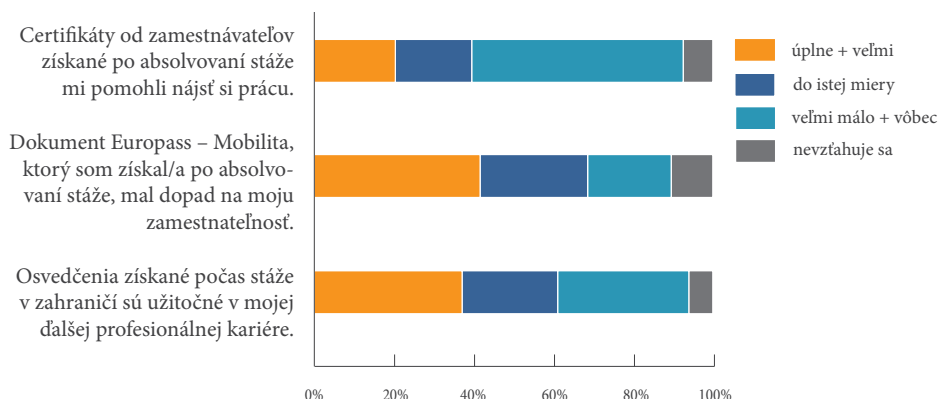
Nižší preukázaný dopad stáží môžeme sledovať v nasledujúcich výrokoch: 17,6 % respondentov uviedlo, že im účasť na stáži pomohla získať prácu. Čiastočne pozitívne vníma tento výrok 29,4 % odpovedajúcich. Na záver – 6 % respondentov uviedlo, že **stáž mala vplyv na zvýšenie mzdy**. Čiastočne s týmto výrokom súhlasilo 13,4 % respondentov. Na druhej strane 73,1 % respondentov uviedlo, že stáž nemala žiaden vplyv na zvýšenie mzdy.

Preukázaný dopad stáží v zahraničí na terajšiu kariéru (n = 70)

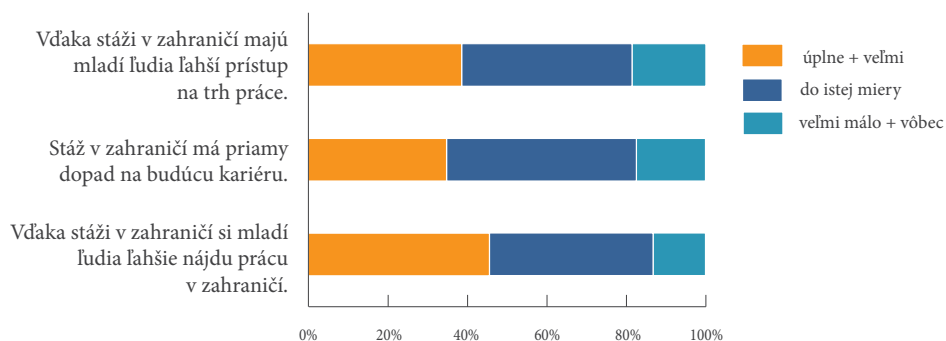
37,3 % respondentov považuje osvedčenia získané počas stáže v zahraničí za užitočné v ďalšej profesionálnej kariére. 41,8% respondentov už v tejto fáze kariéry deklarovalo, že získaný dokument Europass – mobilita mal dopad na ich zamestnateľnosť. Rovnako takmer každý piaty respondent uviedol, že mu certifikát od zamestnávateľa získaný po absolvovaní stáže pomohol nájsť si prácu.

Význam dokumentov potvrdzujúcich účasť na mobilitě v zahraničí (n = 70)

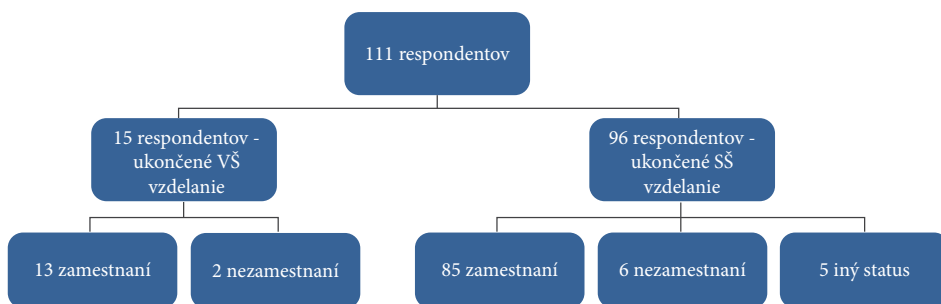
Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že študenti vysokých škôl, ktorí v čase realizácie prieskumu aj pracovali, vnímali vzťah medzi stážou a budúcou kariérou pozitívne. 38,6 % respondentov bolo presvedčených, že **vďaka stáži majú mladí ľudia ľahší prístup na trh práce**. S týmto tvrdením čiastočne súhlasilo 42,9 % z nich. Fakt, že **stáž má priamy dopad na budúcu kariéru**, pozitívne vnímalo 34,8 % respondentov a čiastočne pozitívne 47,8 % respondentov. Najviac respondentov (45,6 %) bolo presvedčených, že **vďaka stáži v zahraničí si mladí ľudia ľahšie nájdu prácu v zahraničí** a čiastočne s týmto výrokom súhlasilo 41,2 % z nich.

Dopad stáže na budúcu kariéru (n = 70)

RESPONDENTI MIMO FORMÁLNEHO VZDELÁVANIA

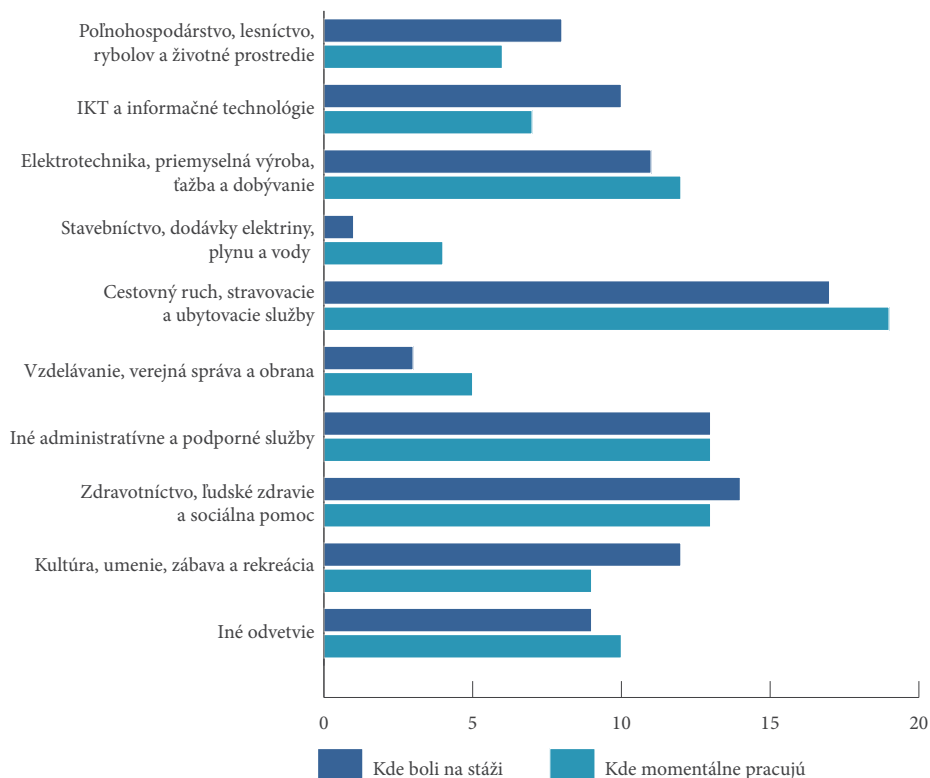
Mimo formálneho vzdelávania v čase realizácie prieskumu bolo **111 respondentov** - 15 respondentov (13,5 %) s ukončeným vysokoškolským vzdelaním a 96 respondentov (86,5 %) s ukončeným stredoškolským vzdelaním. 98 respondentov bolo zamestnaných, 8 nezamestnaných a 5 respondenti mali iný status.

Z analýzy dotazníkového prieskumu vyplynulo, že 61 respondentov, čo z celkového počtu 98 zamestnaných respondentov predstavuje 62,2 %, pracovalo v odvetví, v rámci ktorého boli na stáži v zahraničí. Takmer 20 % respondentov v čase realizácie prieskumu pracovalo v cestovnom ruchu, stravovacích a ubytovacích službách. Ďalej zhodne po 13,3 % v iných administratívnych a podporných službách a v odvetví zdravotníctvo, ľudské zdravie a sociálna pomoc.

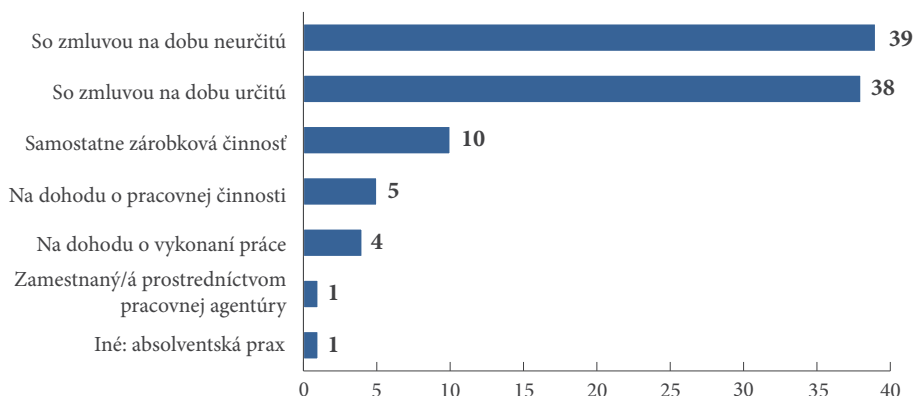
Celkový prehľad odvetví, v ktorých respondenti sťažovali a pracovali je uvedený v nasledujúcom grafe:

Odvetvie sťaže vs. odvetvie práce (n = 98)

79 respondentov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 80,6 %, v čase realizácie prieskumu pracovalo na plný úväzok. Zvyšných 19 respondentov pracovalo na čiastočný úväzok. Čo sa týka typov pracovno-právnych vzťahov, takmer 40 % respondentov pracovalo na dobu neurčitú alebo na dobu určitú. Z dotazníkového prieskumu tiež vyplynulo, že 10,2 % respondentov boli samostatne zárobkové osoby. Tejto skupine respondentov sa budeme neskôr bližšie venovať.

Typy pracovno-právnych vzťahov (n= 98)

V tejto kategórii respondentov sme sledovali **spokojnosť s pracovnou situáciou**. Rovnako ako v prípade študentov vysokých škôl, ktorí pracovali, aj zamestnaní respondenti odpovedali na otázku formou výrokov. Takmer polovica respondentov (48 %) v dotazníkovom prieskume deklarovala, že je spokojná so súčasnou profesionálnou situáciou. 34,7 % respondentov uviedlo, že sú spokojní čiastočne. Naopak, takmer 15,3 % respondentov vnímalo svoju súčasnú profesionálnu situáciu ako neuspokojivú. 43,9 % respondentov bolo spokojných **so mzdou a pracovnými podmienkami**; čiastočne je spokojných 29,6 % z nich. Negatívne stanovisko v tomto výroku zaujalo 22,4 % respondentov. Nakoniec, 41,8 % respondentov pozitívne vníma, **že odmena a pracovné podmienky zodpovedajú ich zručnostiam a skúsenostiam**. Toto tvrdenie čiastočne pozitívne vnímalo 28,6 % respondentov. Naopak, negatívne tento výrok vnímal takmer každý štvrtý zamestnaný respondent. V porovnaní so študentmi vysokých škôl, ktorí aj pracovali, môžeme jednoznačne konštatovať, že respondenti zamestnaní mimo formálneho vzdelávania preukazovali vyššiu mieru spokojnosti s pracovnou situáciou vo všetkých sledovaných ukazovateľoch.

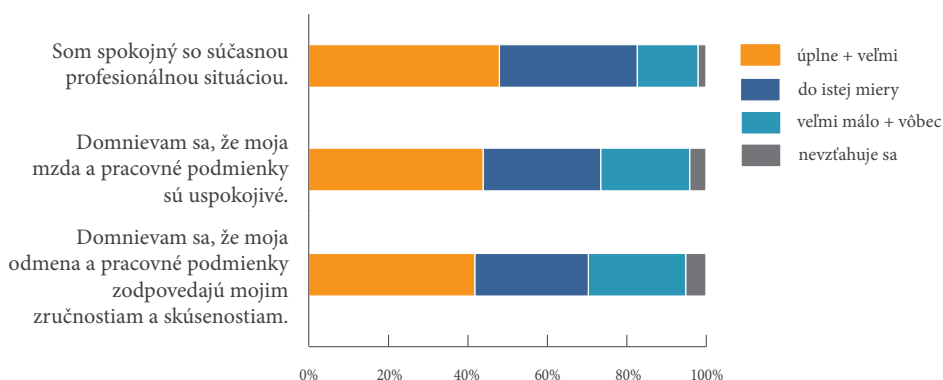
Taktiež počas individuálnych rozhovorov sme sa zamestnaných účastníkov (6) pýtali na spokojnosť s terajšou pracovnou situáciou. Respondenti boli so svojou pracovnou pozíciou viac-menej spokojní. Menej spokojní boli s platovým ohodnotením. Traja respondenti považovali pracovnú situáciu za dočasnú, nakoľko chceli študovať na vysokej škole. Jeden respondent zvažoval odchod za prácou do zahraničia.

„Baví ma práca v lekárni, ale chcem ísť študovať na vysokú školu. Podala som si prihlášky na medicínu. Ak sa mi to nepodarí, ostanem v lekárni.“

„Som spokojná so svojou prácou, ale radšej by som chcela byť učiteľkou v materskej škole, tak idem študovať na vysokú školu. Už som prijatá.“

„Po skončení SOŠ som sa zamestnal v organizácii na Slovensku, kde som mal prax počas štúdia ako technik telekomunikačných sietí. Chcel by som však ísť pracovať do zahraničia.“

Spokojnosť s pracovnou situáciou (n = 98)

V online dotazníkovom prieskume sme zisťovali mieru **priameho dopadu stáží v zahraničí na terajšiu profesionálnu situáciu**. Aj v tomto prípade respondenti vyjadrili mieru súhlasu s výrokom výberom jednej z 5 možností. Z vyjadrení vyplynulo, že 58,8 % respondentov **informovalo na pohovoroch potenciálnych zamestnávateľov** o tom, že absolvovali stáž v zahraničí. Čiastočne s týmto výrokom súhlasilo 15,5 % z nich. Na druhej strane, takmer každý štvrtý respondent neinformoval potenciálnych zamestnávateľov o účasti na stáži v zahraničí. 45,4 % respondentov uviedlo, že vďaka stáži sa **neboja zamestnať v zahraničí**. S týmto tvrdením čiastočne súhlasilo 28,9 % respondentov. Negatívne stanovisko zaujalo 21,6 % respondentov.

„Vďaka stáži v zahraničí som dostala pracovnú ponuku z firmy, kde som vykonávala stáž, ale na Slovensku.“

Takmer 31 % respondentov deklarovalo, že ich **súčasnú zamestnanie súvisí s odborným zameraním stáže v zahraničí**; čiastočne toto tvrdenie deklarovalo 20,6 % respondentov. Detailnejším skúmaním môžeme konštatovať, že pozitívne alebo čiastočne pozitívne stanovisko vyjadrili respondenti naprieč mnohými odbormi, najmä však odbory zo zdravotníckeho odvetvia (napr. zdravotnícky asistent, sestra, masér, farmaceutický laborant), odvetvia služieb (napr. kuchár/čaišník, kozmetička/vizážistka, kaderník), ale aj ekonomického a IT odvetvia. Pozitívne stanovisko uviedli aj bývalí absolventi špecifických odborov ako napr. dizajn a tvarovanie dreva, agropodnikanie a operátor dutého a lisovaného skla.

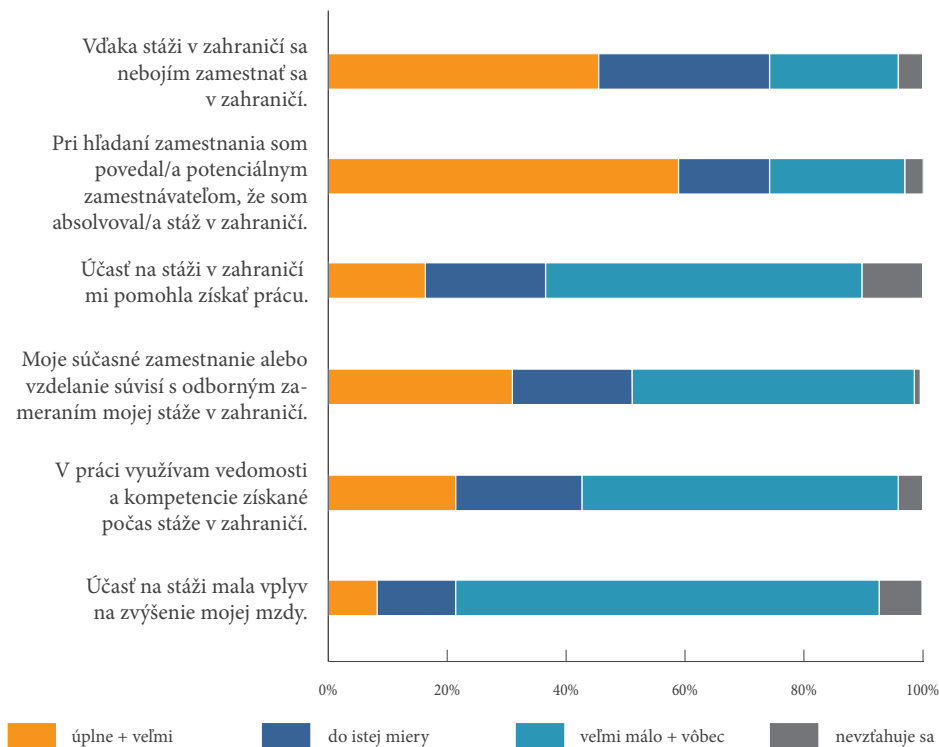
Vedomosti a kompetencie získané počas stáže v zahraničí využívalo v práci

21,4 % respondentov; zhodne 21,4 % respondentov využívalo tieto vedomosti a kompetencie čiastočne. Viac ako polovica respondentov (53,1 %) zaujalo s týmto výrokom negatívne stanovisko.

Nižší preukázaný dopad stáží môžeme sledovať v nasledujúcich výrokoch: 16,3 % respondentov uviedlo, že im účasť na stáži pomohla získať prácu. Čiastočne pozitívne vníma tento výrok 20,4 % odpovedajúcich. Na záver – 8,2 % respondentov uviedlo, že **stáž mala vplyv na zvýšenie mzdy**. Čiastočne s týmto výrokom súhlasilo 13,4 % respondentov. Naopak, 71,1 % respondentov uviedlo, že stáž nemala žiaden vplyv na zvýšenie mzdy.

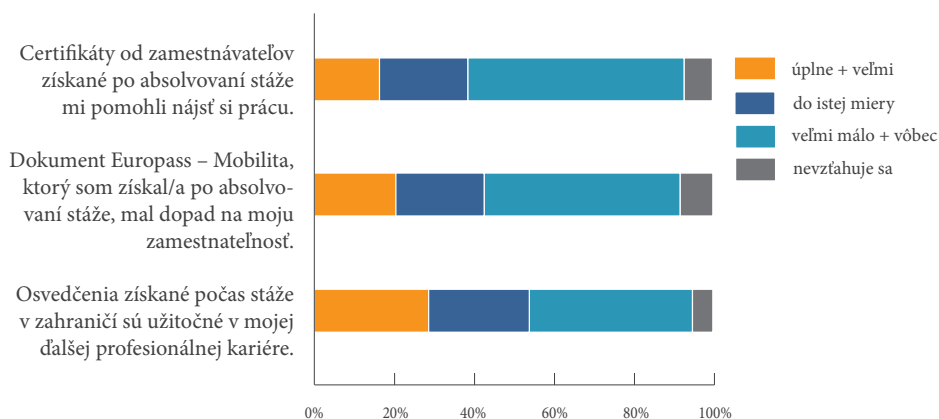
Počas individuálnych rozhovorov väčšina respondentov uviedla, že iba čiastočne v práci využívali odborné zručnosti, ktoré získali na stáži v zahraničí. Dvaja respondenti skôr vyzdvihli, že využívajú odborné vedomosti a zručnosti, ktoré získali počas stáže na Slovensku, ktoré boli rozhodne viac časovo dotované. Zo zahraničnej stáže vyzdvihujú najmä mäkké zručnosti a zlepšenie jazykových zručností. Rovnako vyzdvihujú aj fakt, že stáž im pomohla uvedomiť si, že môžu pracovať v zahraničí.

Preukázaný dopad stáží v zahraničí na terajšiu kariéru (n = 98)

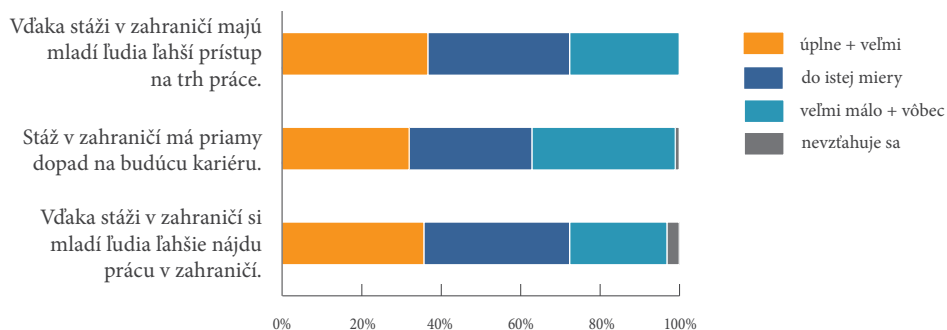
Význam dokumentov získaných po stáži (certifikátu a dokumentu Europass – mobilita) hodnotili respondenti rovnakou formou, ako to bolo v prípade preukázaného dopadu, t. j. formou hodnotenia výrokov. Z analýzy týchto výrokov môžeme konštatovať, že 16,3 % respondentov vnímalo, že osvedčenia získané počas stáže sú užitočné v ich ďalšej profesionálnej kariére. S týmto tvrdením čiastočne súhlasilo 22,4 % respondentov. Každý piaty respondent uviedol, že dokument Europass – mobilita mal vplyv na jeho/jej zamestnateľnosť. 22,4 % respondentov vnímalo tento dokument ako čiastočne prínosný. 16 respondentov, čo je v percentuálnom vyjadrení 16,3 %, bolo presvedčených, že im certifikáty pomohli nájsť si prácu. S týmto tvrdením čiastočne súhlasil každý štvrtý respondent.

Význam dokumentov potvrdzujúcich účasť na mobilite v zahraničí (n = 98)

Respondenti mimo formálneho vzdelávania celkovo vnímajú stáže v zahraničí ako dobrý štart do budúcej kariéry. 36,7 % z nich si myslí, že **vdaka stáži majú mladí ľudia ľahší vstup na trh práce**. S týmto tvrdením čiastočne súhlasilo 35,7 % respondentov. 35,7 % bývalých účastníkov stáží je presvedčených o tom, že **vdaka stáži si mladí ľudia nájdu ľahšie prácu v zahraničí**. 32 % respondentov si myslí, že **stáže majú priamy dopad na budúcu kariéru**. S týmto výrokem čiastočne súhlasilo ďalších 30,9 % respondentov.

Dopad stáže na budúcu kariéru (n = 98)

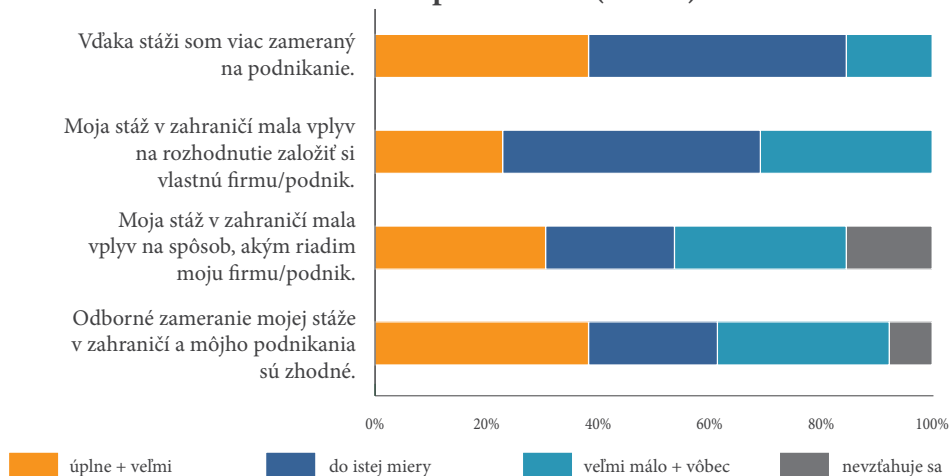
SAMOSTATNE ZÁROBKOVÉ OSOBY

13 respondentov bolo v čase realizácie prieskumu samostatne zárobkovými osobami – 10 respondentov bolo mimo formálneho vzdelávania a 3 respondenti sa označili ako študenti vysokej školy. Čo sa týka odvetví, 6 respondentov pracovali v odvetví kultúra, umenie, zábava a rekreácia a 3 respondenti v odvetví poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov a životné prostredie. Ďalej odvetvia cestovný ruch, stravovacie a ubytovacie služby, odvetvie elektrotechnika, priemyselná výroba, ťažba a dobývanie, odvetvie iné administratívne a podporné služby a odvetvie stavebníctvo, dodávky elektriny, plynu a vody boli označené po jednom respondentovi.

38,5 % respondentov uviedlo, že vďaka stáži sú viac zameraní na podnikanie. S týmto tvrdením čiastočne súhlasilo ďalších 46,2 % účastníkov. Negatívne stanovisko zaujalo 15,4 % z nich. 3 respondenti (23,1 %) deklarovali, že stáž pozitívne ovplyvnila ich rozhodnutie založiť si vlastnú firmu/podnik. Takmer polovica samostatne zárobkových osôb (46,2 %) označila, že stáž ovplyvnila ich rozhodovanie čiastočne. 38,5 % respondentov uviedlo, že odborné zameranie stáže a oblasť podnikania sú zhodné do veľkej miery, možnosť čiastočne označilo ďalších 23,1 %.

„Stáž bola prvý impulz, aby som to aj ja skúsila. Tak som si otvorila živnosť.“

Vzťah stáže a podnikania (n = 13)

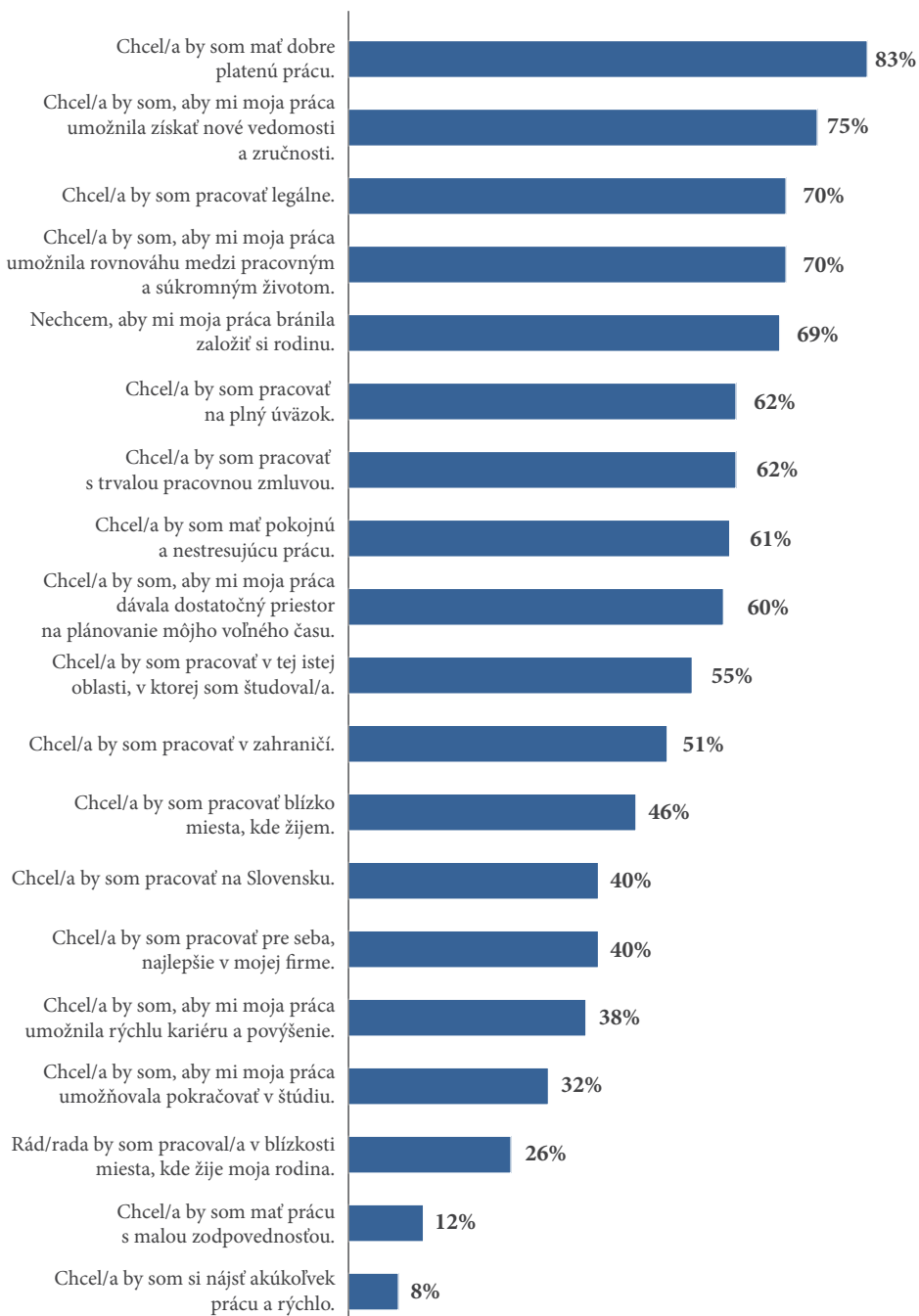
RESPONDENTI BEZ PRÁCE

Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že 13 respondenti boli v čase realizácie prieskumu bez práce. Z celkového počtu respondentov mimo formálneho vzdelávania ide o 11,7 % respondentov. 8 respondentov bolo nezamestnaných – 6 z nich s ukončeným stredoškolským vzdelaním a 2 s ukončeným vysokoškolským vzdelaním. Všetci respondenti v dotazníku uviedli, že si prácu hľadajú menej ako tri mesiace. Zvyšní 5 respondenti si v čase realizácie prieskumu nehľadali prácu – 2 respondenti nešpecifikovali momentálnu životnú situáciu, 1 respondent študoval v nadstavbovom štúdiu, 1 respondentka bola na materskej dovolenke a posledný uviedol, že v krátkom čase odchádza do zahraničia.

PREFERENCIE PRI HĽADANÍ PRÁCE

Na základe dotazníkového prieskumu môžeme pri všetkých respondentoch sledovať ich preferencie pri hľadaní práce. Respondenti mali označiť ľubovoľný počet očakávaní s rovnakou váhou, t. j. bez uplatnenia princípu väčšej dôležitosti. Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že najrelevantnejšia preferencia, ktorú označilo až 83 % respondentov, bolo želanie nájsť si v budúcnosti dobre platenú prácu. Pre 75 % respondentov bolo dôležité, aby im práca umožnila získať nové vedomosti a zručnosti. 70 % respondentov by chcelo v budúcnosti pracovať legálne, t. j. s platným pracovno-právnym kontraktom. Rovnako – pre 70 % respondentov – bola dôležitá rovnováha medzi pracovným a súkromným životom. Z detailnejšieho rozboru odpovedí vyplynulo, že tieto preferencie boli najdôležitejšie vo všetkých kategóriách respondentov – či už šlo o žiakov stredných škôl, študentov vysokých škôl, (ne)zamestnaných alebo s iným statusom.

Preferencie pri hľadaní práce (n = 590)

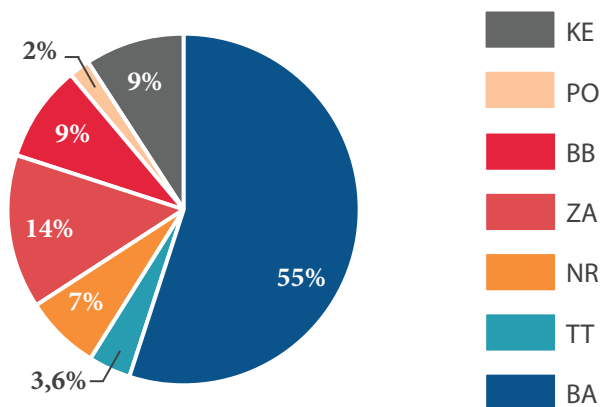
MIGRÁCIA V RÁMCI SLOVENSKA A DO ZAHRANIČIA

Z analýzy očakávaní pri hľadaní práce vyplynulo, že otázky týkajúce sa migrácie neboli pre respondentov tak dôležité, ako otázky týkajúce sa odmeňovania a pracovných podmienok. 51 % respondentov by si vedelo predstaviť pracovať v zahraničí. 40 % respondentov by chcelo pracovať na Slovensku a 46 % blízko miesta, kde žijú. Je potrebné si však uvedomiť, že ide len o preferencie, ktoré respondenti budú v určitých životných etapách konfrontovať s reálnymi životnými situáciami.

Z dotazníkového prieskumu môžeme sledovať, kde sa respondenti nachádzali **po ukončení stredoškolského vzdelávania**. 253 respondentov, čo z celkového počtu 289 respondentov predstavuje 87,5 %, žilo na Slovensku v čase realizácie prieskumu a 36 respondentov (12,5 %) bolo v zahraničí, z toho 28 respondentov dočasne a 8 trvalo.

Respondenti žijúci po ukončení strednej školy **na Slovensku** zväčša zostávali v kraji, z ktorého vycestovali na stáž. Avšak 44 respondentov v čase prieskumu žilo v inom kraji. V percentuálnom vyjadrení ide o 17,4 % respondentov s ukončeným stredoškolským vzdelaním žijúcich na Slovensku. Migrácia v rámci Slovenska bola realizovaná najmä za účelom štúdia na vysokej škole, čo sa udialo v prípade 36 respondentov. 8 bývalí stážisti, ktorí sa presťahovali, neboli v žiadnom formálnom vzdelávaní (ukončené stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelanie) a všetci boli zamestnaní. Najviac respondentov – 24 – sa presťahovalo do Bratislavského kraja (21 za účelom štúdia na VŠ a 3 kvôli práci). Do ostatných slovenských krajov (okrem Trenčianskeho, do ktorého sa nikto nepristáhoval) sa presťahovalo podstatne menej respondentov.

Migrácia v rámci Slovenska

Ako bolo uvedené vyššie, **mimo Slovenska** v tejto kategórii respondentov, t. j. s ukončeným stredoškolským vzdelaním, v čase realizácie prieskumu žilo dočasne alebo trvalo 36 respondentov – 18 pracovali s ukončeným stredoškolským vzdelaním, 16 študovali na vysokej škole a 2 pracovali s ukončeným vysokoškolským vzdelaním. Čo sa týka krajín, najviac respondentov – 18 – žilo v Českej republike (10 študentov VŠ a 8 zamestnaní). 5 respondentov sa presťahovalo do Rakúska a zhodne po troch do Nemecka a Spojeného kráľovstva. Zvyšní respondenti žili v čase realizácie prieskumu v Dánsku, Holandsku, Švajčiarsku, Španielsku, Švédsku a na Srí Lanke.

VI. SÚHRN

Táto štúdia je zameraná na zhodnotenie prínosu mobilitných projektov v odbornom vzdelávaní a príprave v programe Erasmus+. Sumarizuje spätnú väzbu účastníkov stáží z viacerých uhlov pohľadu: všíma si kvalitu prípravy a realizácie stáží, mieru rozvoja kľúčových kompetencií účastníkov, význam a užitočnosť osvojených kompetencií v ich ďalšom profesijnom rozvoji a v budúcom kariérnom smerovaní.

V štúdiu sú zistenia z prieskumu, ktorý sme realizovali v období október 2018 až apríl 2019, a to formou online dotazníka, fokusových stretnutí a individuálnych rozhovorov. Prostredníctvom online dotazníka sme oslovili 5 394 účastníkov stáží z rokov 2014 - 2018; relevantných bolo 590 odpovedí respondentov. Vo vzorke respondentov prevažovali žiaci, ktorí v čase stáže navštevovali stredné odborné školy, ďalej stredné priemyselné školy, obchodné akadémie a stredné zdravotnícke školy; najviac respondentov bolo z Prešovského kraja, zastúpené sú však názory respondentov zo všetkých krajov Slovenska.

Účastníci stáží, ktorí odpovedali na online dotazník, absolvovali stáž v rôznych typoch hostiteľských organizácií, najčastejšie v strednej odbornej škole so strediskom praktického vyučovania, ďalej v malom podniku alebo v mikro podniku. Najviac respondentov sa zúčastnilo stáží v odvetví cestovného ruchu, stravovacích a ubytovacích služieb, ďalej v odvetví administratívne, podporné služby a v odvetví elektrotechnika, priemyselná výroba, ťažba a dobývanie. Cieľovými krajinami zahraničných stáží bolo 23 krajín zapojených do programu Erasmus+. Tretina respondentov absolvovala stáž v Českej republike, ďalej v Spojenom kráľovstve a v Nemecku, pričom prevažovali krátkodobé mobility, ktoré trvali 2, resp. 3 týždne.

Po zbere dát prostredníctvom online dotazníka sme realizovali 2 fokusové skupiny so žiakmi viacerých typov stredných škôl v sektore OVP a 10 individuálnych rozhovorov s účastníkmi stáží, ktorí ukončili štúdium na strednej škole a pokračovali v štúdiu na vysokej škole a/alebo sa zamestnali. Pri výbere respondentov do oboch foriem kvalitatívnej časti prieskumu sme zohľadnili požiadavku, aby boli zastúpení účastníci z viacerých typov škôl, študijných odborov, regiónov Slovenska, ktorí sa zúčastnili stáží v rôznych ekonomických odvetviach, typoch hostiteľských inštitúcií OVP a podnikoch. Kvalitatívnej časti prieskumu sa zúčastnilo spolu 31 respondentov. Cieľom fokusových skupín a individuálnych rozhovorov bolo získať podnety, myšlienky, doplňujúce kvalitatívne informácie od respondentov k okruhu otázok, ktoré boli zahrnuté v online dotazníku, zmapovať ich osobné vnímanie a zhodnotenie prínosu stáže, ako aj návrhy respondentov na zlepšenie budúcich stáží v zahraničí.

Čo motivovalo respondentov k účasti na stážach v zahraničí?

Ako vyplynulo z individuálnych rozhovorov a fokusových stretnutí, najčastejším motívom, pre ktorý sa respondenti rozhodli uchádzať o stáž v zahraničí, bolo spoznávanie novej krajiny, naplnenie túžby po cestovaní a nových zážitkoch, stáž vnímali ako výbornú príležitosť spoznať svoje silné a slabé stránky, ako test dospelosti. Respondenti, ktorí sa po ukončení SOŠ chceli hneď zamestnať, resp. už boli zamestnaní, uviedli ako hlavnú motiváciu získanie certifikátu Europass – mobilita, ktorý podľa ich názoru môže zaujať potenciálnych zamestnávateľov pri hľadaní zamestnania. Časť opýtaných sa chcela zlepšiť v komunikácii v cudzom jazyku, osvojiť si špecifickú odbornú terminológiu, resp. rozvinúť si schopnosť komunikovať v cudzom jazyku v každodenných situáciách. Pre ďalších respondentov bolo motiváciou osvojiť si nové vedomosti a zručnosti vo svojom odbore.

Ako prebiehal výber účastníkov a príprava na stáž

Podľa informácií od účastníkov kvalitatívneho prieskumu sa kritériá a proces výberu žiakov na stáž odlišovali; na niektorých školách uplatňovali dvojkolový výber žiakov, t. j. test z cudzieho jazyka a osobné pohovory, s cieľom zhodnotiť schopnosti žiakov komunikovať v cudzom jazyku v každodenných situáciách. Na ďalších školách boli kľúčové kritériá výberu študijný prospech, správanie a najmä proaktívnosť žiaka – účasť na vedomostných olympiádach, reprezentácia školy v športe a pod. Časť respondentov predpokladala, že ich vybrali na základe priebežného pozorovania viacerých kritérií, ktoré im však neboli priamo komunikované, resp. si len matne spomínali na výberový proces.

Pred realizáciou stáže organizovali školy prípravné stretnutia, kde sa účastníci stretli so zástupcom vedenia školy a sprevádzajúcimi učiteľmi, prípadne so zástupcami sprostredkovateľských organizácií. Účastníkom poskytli základné logistické a interkultúrne informácie, len v ojedinelých prípadoch bola súčasťou stretnutia diskusia o očakávaniach a cieľoch v rozvoji kompetencií účastníkov a možnostiach využitia získaných zručností a vedomostí v ich ďalšom kariérnom smerovaní. Len malá časť respondentov bola jasne informovaná o činnostiach a zodpovednostiach sprevádzajúcej osoby a mentora/supervízora počas stáže.

Ktoré kompetencie si účastníci rozvinuli, akou formou a v akej miere?

Jedným z kľúčových cieľov prieskumu bolo zistiť mieru rozvoja odborných vedomostí a praktických odborných zručností, mäkkých zručností, interkultúrnych a jazykových kompetencií účastníkov stáží.

67 % respondentov online prieskumu získalo počas stáže v zahraničí praktické odborné zručnosti a 62,6 % respondentov sa oboznámilo s činnosťou jednotlivých pracovísk v hostiteľských inštitúciách. Menej ako polovica (41,5 %) responden-

tov využívala počas stáže odbornú a/alebo technickú dokumentáciu. Zručnosť obsluhovať stroje a zariadenia si výrazne rozvinulo 34,1% respondentov stáží; menej ako tretina respondentov (31,9 %) používala počas stáže najnovšie technológie alebo software.

Z online prieskumu, fokusových stretnutí a individuálnych rozhovorov vyplynulo, že pozitívne vyjadrenia v oblasti rozvoja odborných zručností prevažovali u respondentov, ktorí absolvovali stáž vo veľkých podnikoch a stredných odborných školách so strediskom praktického vyučovania, a to najmä účastníkov technických študijných/učebných odborov, napr. mechanik, mechatronik, elektrotechnik, strojár, technik informačných a sieťových technológií. V kvalitatívnych rozhovoroch títo respondenti pomenovali aj konkrétne silné stránky stáží. Ak boli na stáži v strednej odbornej škole alebo inštitúcii odborného vzdelávania, pozitívne hodnotili najmä technické vybavenie strediska praktického vyučovania, možnosť aktívne ho používať počas výučby, odborný program stáže, ktorý zohľadňoval úroveň vedomostí účastníkov, rozvíjal ich špecifické odborné vedomosti a praktické zručnosti, vysokú odbornosť pridelených pedagógov (mentorov), ich priateľský prístup, celkovú pozitívnu, otvorenú atmosféru v strednej odbornej škole.

Ak respondenti absolvovali stáž v podnikoch, vykonávali prevažne činnosti ako iní zamestnanci, boli začlenení do pracovného tímu, supervízoval ich poverený zamestnanec alebo tímlíder. Viac ako polovica účastníkov stáží v podnikoch oceňovala možnosť oboznámiť sa s činnosťou viacerých oddelení/pracovísk podniku, samostatnosť vo výkone konkrétnych činností alebo úloh na pracovisku, partnerský prístup a dôveru zo strany supervízora/ tímlídra.

Žiaci ekonomických študijných odborov vnímali prínos stáže v oblasti odborných vedomostí a zručností najmä v príležitosti samostatne vykonávať činnosti, ktoré si teoreticky osvojili počas štúdia na strednej škole, a ak boli na stáži vo väčších inštitúciách, oboznámili sa s činnosťou jednotlivých pracovísk/oddelení.

Nižšiu mieru dopadu stáží na rozvoj odborných zručností sme prostredníctvom online dotazníka identifikovali u účastníkov, ktorí boli na stáži v mikro podniku alebo neziskovej organizácii, čo je do istej miery podmienené aj organizačnou štruktúrou, počtom zamestnancov a možnosťami technického vybavenia v tomto type inštitúcií.

K ďalším dôvodom nižšej spokojnosti respondentov, ktoré sme zistili počas kvalitatívnych rozhovorov, patrili: nevhodne zvolený program stáže, ktorý nezodpovedal vedomostnej úrovni účastníka stáže; nevhodne zvolená hostiteľská organizácia a činnosti, ktoré nesúviseli so študijným odborom, napr. pomocné manuálne práce; absencia odborného supervízora/mentora, vykonávanie aktivít ad hoc bez riadenej odbornej podpory účastníka stáže.

V online dotazníku sme tiež zisťovali, či respondenti vnímajú rozdiel medzi praktickým vyučovaním na Slovensku a stážou v zahraničí, ktorú absolvovali v rámci programu Erasmus+. Viac ako polovica z celej vzorky respondentov si osvojila odborné kompetencie, ktoré by sa nemali možnosť naučiť na svojej strednej škole, a tiež zistili, že pracoviská a štruktúra odvetvia fungujú inak ako na Slovensku.

Mäkké zručnosti považujú zamestnávateľa za dôležitý predpoklad pre prijatie a úspešné začlenenie absolventov stredných odborných škôl do pracovného procesu. Viac ako 70 % respondentov v online prieskume sa zhodlo, že stáž im umožnila rozvinúť komunikačné zručnosti a tímovú prácu a spoluprácu. Takmer 50 % respondentov uviedlo, že dokážu ľahšie nadviazať kontakt s inými ľuďmi, čo potvrdzujú aj zistenia z individuálnych a fokusových rozhovorov, v ktorých sa viac ako polovica respondentov vyjadrila, že stáž v zahraničí im pomohla zbaviť sa ostychu, obáv nadviazať kontakt a komunikovať s neznámymi ľuďmi. 37 % respondentov v online prieskume sa vyjadrilo, že vďaka stáži v zahraničí si vedia efektívnejšie plánovať a zorganizovať úlohy a aktivity a 33,6 % dokážu túto zručnosť využiť pri plánovaní a organizovaní svojho vzdelávania.

V osobných aj skupinových rozhovoroch respondenti pomenovali aj rozvoj osobnostných charakteristík ako výsledok ich účasti na stážach v zahraničí, a to najmä: zvýšenie sebavedomia, sebaúcty, uvedomenie si zodpovednosti za seba samého, väčšiu samostatnosť v rozhodovaní, schopnosť reagovať na zmenu a prekonávať prekážky, potrebu proaktívnosti, uvedomili si silu pozitívneho prístupu v práci a v živote.

Stáže prispeli aj k rozvoju interkultúrnych zručností účastníkov. 68,4 % z celkového počtu respondentov si výrazne posilnilo schopnosť pracovať v medzinárodnom prostredí. Stáž v zahraničí pomohla 66,3 % respondentom spoznať profesionálne prostredie, organizáciu a kultúru práce, ktoré sú podľa názoru respondentov iné ako na Slovensku. Viacerí respondenti, ktorí absolvovali stáž v podnikoch, v kvalitatívnom prieskume oceňovali priateľskú a otvorenú komunikáciu na pracovisku, akceptáciu odlišností, ochotu pomôcť, snahu zamestnancov vytvoriť pozitívne pracovné prostredie.

Veľmi dobré podnety pre spoznanie špecifik hostiteľskej krajiny boli celené návštevy historických a kultúrnych pamiatok, prírody, v mieste stáže alebo v jej okolí, v rámci voľného času. U viacerých účastníkov tým bola naplnená ich kľúčová motivácia, pre ktorú sa prihlásili na stáž v zahraničí – spoznať inú krajinu, cestovať.

Znalosť cudzieho jazyka patrí k základným predpokladom pre uplatnenie sa absolventa strednej odbornej školy na slovenskom i zahraničnom pracovnom trhu. V online dotazníku sme sa pýtali respondentov, do akej miery im stáž umožnila rozvíjať alebo zdokonaľiť sa v komunikácii v cudzom jazyku v pracovnom

prostredí. Z celkového počtu 590 respondentov sa 51,8 % vyjadrilo veľmi pozitívne. Osobitne sme analyzovali odpovede 408 respondentov, ktorí sa zúčastnili stáží v iných krajinách ako Česká republika. 61 % týchto respondentov vnímalo pozitívny dopad stáží na rozvoj zručností v cudzom jazyku.

Počas rozhovorov sme sa pýtali respondentov na konkrétne situácie, v ktorých dokážu lepšie komunikovať v hlavnom cudzom jazyku po absolvovaní stáže. Väčšina z nich uviedla každodenné situácie, komunikáciu s hosťiteľskou rodinou o rôznych témach, neformálne sociálne kontakty s účastníkmi stáží z iných krajín. V týchto situáciách sa zlepšili najmä v porozumení počutého, sú schopní zachytiť hlavnú myšlienku aj u ľudí, ktorí hovoria s iným prízvukom, dokážu rýchlejšie reagovať na otázky, ako aj klásť otázky. Pri komunikácii na pracovisku si žiaci čiastočne osvojili novú odbornú slovnú zásobu, ujasnili si situácie, v ktorých je možné odborné výrazy používať, dokážu sa orientovať na pracovisku v inej krajine, ujasniť si požiadavky nadriadeného na činnosti/úlohy, ktoré majú vykonávať. Počas rozhovorov časť respondentov konštatovala, že sa zbavili obáv a ostychu v komunikácii v cudzom jazyku, sú sebedomejši v každodennej komunikácii, uvedomili si potrebu kontinuálneho rozvoja jazykových zručností aj po ukončení stáže a tiež potrebu veľmi dobrej znalosti cudzieho jazyka, ak sa chcú uplatniť na trhu práce.

Zo zistení prieskumu je zrejmé, že mieru rozvoja jazykových kompetencií ovplyvňujú viaceré faktory, ako napr. charakter činností, ktoré vykonával účastník počas stáže, typ organizácie, kde bol na stáži, či bol úradný jazyk v danej krajine zároveň aj hlavný cudzí jazyk, dĺžka stáže, možnosť komunikovať v cieľovom jazyku vo voľnom čase, úvodná motivácia účastníka zlepšiť si jazykové zručnosti.

Ak hodnotíme mieru rozvoja kompetencií počas stáží v zahraničí, môžeme konštatovať, že pre väčšinu účastníkov stáží bolo pridanou hodnotou seba-poznanie z rôznych uhlov pohľadu – osobnostného, odborného, jazykového, ktoré prebiehalo v nových situáciách a podmienkach. Ďalej sú to získanie sebadôvery v komunikácii s neznámymi ľuďmi v cudzom jazyku či uvedomovanie si, čo ľudia v jednotlivých kultúrach odlišuje a čo ich spája.

Ako vnímajú účastníci užitočnosť, význam stáží v ich ďalšom profesijnom rozvoji?

Jedným z cieľov štúdie bolo zistiť, do akej miery boli získané kompetencie a skúsenosti užitočné pre profesionálny rozvoj účastníkov a ako stáže ovplyvnili ich budúce kariérne smerovanie. 301 respondentov, čo z celkového počtu predstavuje 51,1 %, bolo stále žiakmi stredných škôl. Z tohto dôvodu môžeme ďalšie štúdium a kariérne smerovanie sledovať na vzorke 289 respondentov, ktorí v online dotazníku deklarovali, že strednú školu ukončili.

178 respondentov, čo z celkového počtu 289 respondentov predstavuje 62 %, v čase realizácie prieskumu študovalo na vysokej škole. 15 respondentov ukončili vysokoškolské štúdium. Naopak, 96 respondentov (33 %) v čase realizácie štúdie a ani v minulosti vysokú školu nenavštevovalo. Iba malé percento respondentov (1,3 %) bolo v dobe realizovania prieskumu bez práce, čo je veľmi pozitívny výsledok. Čo sa týka študentov vysokých škôl, 62,4 % respondentov uviedlo, že na vysokej škole študovali odbor, ktorý mal súvis s odborom na strednej škole. Takmer každý štvrtý respondent uviedol, že stáž v zahraničí ovplyvnila výber odboru na vysokej škole.

Respondenti pozitívne hodnotili vplyv skúseností a vedomostí získaných na mobilite v zahraničí na rozvoj a následne na lepšie postavenie na trhu práce. Čo sa týka hodnotenia stáže ako celku, v oboch sledovaných kategóriách respondentov (s ukončeným alebo neukončeným formálnym vzdelávaním) takmer identický počet respondentov (36,7 % ; 38,6 %) bolo presvedčených, že vďaka stáži v zahraničí majú mladí ľudia ľahší prístup na trh práce. Porovnateľná vzorka (32 % ; 34 %) respondentov tvrdila, že stáž v zahraničí má priamy dopad na budúcu kariéru. Viac ako 35 % zamestnaných a 45,6 % zamestnaných vysokoškolských študentov deklarovalo, že vďaka stáži si mladí ľudia ľahšie nájdu prácu v zahraničí.

Preukázaný dopad stáží na terajšiu kariéru sledovaných respondentov bol predovšetkým v nasledujúcich oblastiach: informovanie pri hľadaní zamestnania o absolvovaní stáže (58,8 % respondentov v oboch kategóriách) a zbavenie sa strachu zamestnať sa v zahraničí (45,4 % ; 53,6 % respondentov). Pozitívnejšie tieto prínosy stáže vnímali zamestnaní študenti vysokých škôl. Nižší preukázaný dopad stáží môžeme sledovať v nasledujúcich oblastiach: súčasná práca súvisí s odborným zameraním stáže a využívanie získaných vedomostí a kompetencií počas stáže v práci. Tieto prínosy pozitívnejšie vnímali zamestnaní respondenti mimo formálneho vzdelávania. Na druhej strane, len 6 % študentov vysokých škôl a 8,2 % zamestnaných uviedlo, že stáž mala vplyv na zvýšenie mzdy.

Z analýzy rovnako vyplynulo, že respondenti vnímajú certifikáty alebo dokumenty získané počas stáže v zahraničí (napr. Europass - mobilita) ako užitočné alebo čiastočne užitočné v ďalšej profesionálnej kariére. Takmer každý piaty zamestnaný respondent deklaroval, že dokument Europass-mobilita mal dopad na jeho/jej zamestnateľnosť. V kategórii zamestnaných študentov vysokých škôl s týmto tvrdením súhlasilo 41,8 % respondentov. Nižšie percento respondentov bolo presvedčených, že certifikáty od zamestnávateľov im pomohli nájsť si prácu.

Na záver je dôležité upozorniť, že skúmanou vzorkou boli respondenti, ktorí boli krátko na trhu práce (max. 5 rokov). Z tohto dôvodu a aj na základe hĺbkových rozhovorov môžeme konštatovať, že napriek tomu, že respondenti boli prevažne spokojní so svojou pracovnou situáciou, mnohí neboli pevne ukotvení na pracovnom trhu a zvažovali rôzne zmeny, napr. zmena pracovnej pozície, sťahovanie do zahraničia alebo štúdium na vysokej škole.

VII. ODPORÚČANIA

Cieľom odporúčaní je dosiahnuť skvalitnenie realizácie stáží v zahraničí, zvýšiť mieru ich dopadu v cielenom rozvoji kompetencií účastníkov a v ich ďalšom kariérom smerovaní. Na dosiahnutie týchto cieľov je potrebná súčinnosť vysielajúcich a hostiteľských inštitúcií, účastníkov stáží, ich rodičov, kariérnych poradcov na školách, ako aj informačná podpora zo strany Národnej agentúry Erasmus+ pre odborné vzdelávanie a prípravu.

Na úrovni vysielajúcich inštitúcií:

- usilovať sa o kontinuitu v poskytovaní odborných stáží v zahraničí, zabezpečiť ich širšiu a variabilnejšiu ponuku;
- zvážiť možnosti, ako dosiahnuť, aby sa praktické vyučovanie na Slovensku a odborná stáž v zahraničí navzájom dopĺňali a poskytovali žiakom kvalitné základy v špecifických odborných zručnostiach;
- jasne komunikovať kritériá výberu účastníkov stáže už od 1. ročníka štúdia, využívať v komunikácii viaceré interné informačné kanály v rámci školy;
- uplatňovať kritériá výberu, ktoré zohľadňujú nielen vedomostnú úroveň uchádzačov, ich správanie a úroveň ovládania cudzieho jazyka, ale aj praktické zručnosti, ktoré priebežne dokazujú v rámci praktického vyučovania, proaktívnosť, snahu o svoj ďalší rozvoj. Zamerať sa vo výbere na motivovaných účastníkov, ktorí dokážu už pred stážou pomenovať, aké vedomosti a zručnosti si chcú počas stáže osvojiť, aj v prepojení na ich ďalšie kariérne smerovanie;
- pri hľadaní a výbere hostiteľských inštitúcií sa zamerať na také inštitúcie, ktoré ponúkajú konkrétne odborné pracovné činnosti na celé obdobie stáže, s kvalitným materiálovo-technickým vybavením, motivovanými a odborne zdatnými mentormi/supervízormi;
- overiť kvalitu hostiteľských organizácií z viacerých zdrojov, poskytnúť hostiteľským inštitúciám a/alebo sprostredkovateľským organizáciám informácie o úrovni odborných vedomostí a zručností a jazykových kompetencií účastníkov v dostatočnom predstihu pred stážou;
- zabezpečiť, aby obsahové zameranie stáže, nadväzovalo na vedomosti a zručnosti získané v rámci praktického vyučovania v domovskej krajine a bolo v súlade s cieľmi odborného vzdelávania a prípravy jednotlivca a vysielajúcej inštitúcie;
- zaradiť do prípravných stretnutí pred stážou diskusiu s účastníkmi o konkrétnych vedomostiach a zručnostiach, ktoré si budú rozvíjať, mož-

nostiach ich využitia v ďalšom štúdiu a kariérnom smerovaní;

- informovať účastníkov stáží o roli mentorov a sprevádzajúcich osôb počas stáže;
- priebežne monitorovať kvalitu prebiehajúcich stáží a v prípade nedostatkov usilovať o okamžitú nápravu;
- zabezpečiť individuálnu spätnú väzbu od účastníkov po ukončení stáže, definovať pokrok, ktorý dosiahli v rozvoji odborných zručností a vedomostí, mäkkých zručností, jazykových a interkultúrnych kompetencií, aj s možným využitím v ich ďalšom kariérnom smerovaní.

Na úrovni hostiteľských organizácií:

- získať od vysielajúcej inštitúcie odborné profily účastníkov, popis úrovne odborných a jazykových kompetencií každého účastníka;
- zabezpečiť aktívne zapojenie budúcich mentorov a/alebo supervízorov do obsahovej aj metodologickej prípravy stáže;
- ak je to relevantné, poskytnúť účastníkom stáže striedanie viacerých aktivít, ako je napr. práca na pracovnej stanici/oddelení/prevádzke, a zároveň ich oboznámiť s činnosťou iných oddelení, poskytnúť im odborné prednášky, prezentácie s cieľom získať nadstavbové odborné vedomosti;
- zabezpečiť mentorov/odborných supervízorov, ktorí sa budú venovať prideleným účastníkom počas celej stáže a zároveň spĺňať odborné aj osobnostné požiadavky, a to najmä: odbornú expertízu, rešpekt, otvorenosť v komunikácii, ochotu poradiť, pomôcť v prípade potreby, ľudskosť;
- poskytovať zástupcom vysielajúcej inštitúcie priebežnú spätnú väzbu podľa vopred nastavených kritérií na pokrok, ktorý dosahujú jednotliví účastníci stáže v rozvoji odborných kompetencií;
- spolu so zástupcom vysielajúcej inštitúcie vyhodnotiť po ukončení kvalitu organizácie stáže, a individuálne s každým účastníkom stáže pomenovať konkrétne kompetencie, ktoré získali alebo si rozvinuli počas stáže.

Na úrovni Národnej agentúry Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu

- zdôrazňovať potrebu cieleného rozvoja špecifických odborných zručností, jazykových kompetencií žiakov počas stáží v zahraničí, ich nadväznosť na vedomosti a zručnosti získané v rámci vzdelávania a odbornej praxe vo vysielajúcej inštitúcii;

- upriamiť pozornosť príjemcov - vysielajúce inštitúcie, aby sa vo fáze prípravy, realizácie a vyhodnotenia stáží v zahraničí zamerali na rozvoj kompetencií, užitočných pre budúce kariérne smerovanie účastníkov;
- v komunikácii s príjemcami využívať rôzne komunikačné kanály, ako napr. informačné semináre k príprave projektov a predkladaniu prihlášok, zverejňovanie informácií o úspešne zrealizovaných projektoch, odborné workshopy, neformálne stretnutia s príjemcami pri okrúhlych stoloch, sociálne médiá;
- informovať zástupcov zamestnávateľov, zástupcov zamestnávateľských zväzov a združení o prínose stáží v zahraničí pre rozvoj kľúčových kompetencií žiakov požadovaných na trhu práce.

PRÍLOHY

ZOZNAM SKRATIEK

REFERENČNÉ MATERIÁLY

ZOZNAM SKRATIEK

KA1	Kľúčová akcia 1 – vzdelávacia mobilita jednotlivcov
OVP	Odborné vzdelávanie a príprava
SAAIC	Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu
SOŠ	Stredná odborná škola
SR	Slovenská republika
ŠVVP	Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
ISCED	Medzinárodné štandardné členenie vzdelávania
NA	Národná agentúra
n	Počet respondentov

REFERENČNÉ MATERIÁLY

- Eurydice: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovakia_en
- Vantuch, J.; Jelinkova, D. (2019). Vocational education and training in Europe: Slovakia. Cedefop ReferNet VET in Europe reports 2018 http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Slovakia_2018_Cedefop_ReferNet.pdf
- OECD (2018), Education at a Glance 2018: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>
- Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2018 - Vzdelávanie a odborná príprava Slovensko https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-slovakia_sk.pdf
- Fazekas, M. and L. Mytna Kurekova (2016), A Skills beyond School Review of the Slovak Republic, OECD Reviews of Vocational Education and Training, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264233348-en>

Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu
Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu
Križkova 9
811 04 Bratislava
www.erasmusplus.sk

ISBN: 978-80-89517-39-8

9 788089 517398